

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת וישלח תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

קרן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

הכא בדוקן שבעין זבוחים דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו. מילתיה דר"ע בפי המבוא מקדש (לקמן דף פד.) דתנן ר"ע מבשרי בבבלי ובמוין ואמר ר' יוחנן בגמי' לא הכשר ר"ע אלא בדוקן שבעין זבוחים ודוקן בעופות דלא פסל בעופות אלא מחוסר אבר כדרשנייהו בתיב ב'ב'ק' קדושיהו (דף כד.) כילן נקטשה רגלה ונשברה גפה ואית' אמאי לא

חשיב מיני ניב שפתים דאמר פ' הניקין (גישין דף נז.) דשריא מומא בניב שפתים אתריא דלדין הוי מומא ולדידו לא הוי מומא דלא פסול לכיני נח אלא מחוסר אבר שומא בעלף לא שניב שפתים מידו אבתי קשה דאיכא כמה מומין דלא פסלי ואמאי נקט דוקין שבעין וכן גישין הוה מצי למשידי מומא במקום אתריא.

אי הכי אפי' בעניניהו נמי. מילתיה דרשני' ג' דלדבריהם קאמר להו כדמשניו לבסוף.

הא עבר מום ירצו. אע"ג דרשנייהו בבכורות (דף לו.) בכלל ופרט דמום עובר מרצה מום עובר דמוקדשין איצטרוך דהיי' כיון גנדחה שוב אינו

נראה: ורבנן במ בהם לא דרשי. משמע דלא דרשנין מניה תרתי אפי' ר"א לא דרש אלא מדכתוב בהם ולא כתיב בהם ותימה דבפי שני

שערי (יומא דף סד.) קרב רבי בן יוחנן מנחה ג' דרשות הני הוא דכי עבר מומם ירצו הא שאר

הדוחין והואל נהדו ירדו ועוד דריש במ הוא דלא ירצו האי עבר מומין קרב ועוד במ הוא דלא ירצו

הא ע"י תערובת זבוחי שומא משום דכתיב במ ירצו דמיתר ובחם שניהם מותרין ודרשנין לרבי

יוחנן ודא דרש מנבם ותרתי מנבם אכלה ולרב דרשנין תרתי ודא מנבם וחדא מנבם אכלה במ בהם לא

דרש וכולה לרבי תתם בין לרב בין לר' יוחנן אליבא דר"א ואין לחוש בכך דהכי נמי לעיל (דף עז.) ובפי' בתרא דבמות (דף קז.) כ"ר"א אי נמי

אפי' כרבנן דבין ר'א רבנן דמתני' ירצו להו דע"י תערובת ירצו והכי פירוש התם בעניניהו לא דלא ירצו האי ע"י תערובת ירצו ותנן איברים שנתערבו בו ומשמע מתוך המשנה דמודו רבנן ודגדו דקרבן ועלו למערכה קרבנא דלא

ירדו שמיעין מינה דאית להו דף דרשנייהו אלא לכתחלה אסרי מדרבנן דאי לית להו הוה להו למיסר אפי' אותם שעלו ירדו כיון דלא בטלי אי לא משום דשריא תערובת דאורייתא דכיון

דאחזור רבנן דלא ליבטלו משום דדרכו למנות (ואית לן למישרי) ע"י שיעולו ברוב בדיעבד משום דעלו ודא קאמר הכא ורבנן במ בהם לא דרשי ולא בעי למימר דרבנן נמי אית להו דף דרש

אשר רבנן דלא לכתחלה אסרי להקריב מדרבנן כי תנאי דמתני' משום דמשמע ליה דלא יקרבו לרבנן מדראורייתא כמו עליון יקרבו דרובע ותרבע דרישא דבריייתא דאפי' בדיעבד ירדו השתא

אשר רבנן דלא שבקו רבנן ואמרי כ"ר"א ותעד מדרשיתיה התם מלתא דרבנן דאי אליבא דר' אליעזר קאמרי לא הוה ליה לאיתווי מילתיהו דרבנן ואע"ג דרבנן דבריייתא לא דרשי הכי מתני' עיקר הוה דרדשייה התם מנבם בהם טעמא דר' יוחנן ומתרי במ דריש עבר מומם וע"י תערובת הובא דריש מנבם תערובת ועבר מומם מנבם בהם ואיתר להם במ דבתרא לכוד' יוחנן

כדפרשייתא לא קשה מידי דלא איכפת ליה להש"ס רק שיוכל לעשות ג' דרשות ולא חש להכיחזי דרשא דר' יוחנן אלא הפשוטה יותר או הך לפרשי דאיברי בעלי מומין בתמימם לא בטלי

בן התורה דאמרייה טעם לא בטלי אי משום דאין עולין מבטלין זה את זה הא בעלי מומין לא עולין בשלל ניהו ועוד דאפי' עולין גארי דלרבנן מדראורייתא מבטלין זה את זה דברב שאינו מתערב

במו מן בנימי לר' יהודה שאינו מתערב דלא הוי כדס וסולת בטל מדראורייתא: **אורז** לי מיתב בשר בעל מום כעצם דמי. ר"א דר"א גופיה לא חייש להאי טעמא מדגמריץ קרא דמי

תיקשי להו לרבנן והכי אורחיה דהש"ס כדפרשייהו בריש פריקין: **בדם** בהמה או בדם היה רואין אותו כאילו הוא מים. ואית' דם בהמה וזהה הכי זריק להו למזבח נדי דאמר רואין כאילו

הוא מים ולא מנטלן דם אחר מ"מ מים מנורין לא הוי ולא בטל משמו חולין ואפי' למי' (גזיר דף כט.) חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא היינו שחיתן אבל להעלותו לגבי המזבח

ניראה דאסור י"ל כיון דדם כשר מעורב בו ואין עולין זריקתו אלא לשם הכשר שרי אע"ג דבאיברים לא אמר רואין לשם עצים ומיזו בלאו אתי שפיר בדגדיר פ' ואני (שם משמע דלמי' לוא דאורייתא אלא חלטה נמי גבי מיריז בנו בגזיר למי' דלחבנו בצמזת דמביא חטאת התקף דאק סבר חולין ביערה לאו דאורייתא ושבוט סלה כ"ר"א דרשי לשם

עצים ולשם מים ואפשר דאפי' רבנן מודו דלא אסרי לשם עצים ולשם מים אלא במידי דלחבנו בצמזת דמביא חטאת חייביר עולין וכן נתינן למעלה שנתערבו בניתינן למטה ומתן אחת מתן ארבע אבל חולין מנורין שרו לכ"ע לשם עצים ולשם מים וכן נתערב בדם פסול ובדם התמצית וכן מוכח לקמן (דף עט.) מדרחיק עלה בגמי' בנזאי פליגי בתורין גזירה במקדש ולא קאמר

פלגיני ברוחא גמי' כדפליגי בסופא ולקמן מפרשי (ר"ה במאי): **רוזאין** אותו כאילו הוא מים. הקשה ה"ר שמואל מורודום הא דאמר בחוקמין רבה (מתנות דף כב.) ולקח מים הפר מים וירם

השעיר הרבי יודע שדם הפר מרובה מים השעיר סברי ירצו וזה ה"ר הכי ירצו ליה מניה האי דלא בטל היינו משום דאית ה"ר מינן היה בו מראית דם וירם דפעמים שחול כן כן רבי האי דם הפר מים משנתה מראית דם השעיר עד שנעשה חולין ופסול דאם יש בו מראית דם רב דקתני היינו מראית דם גמור ולא חותא בעלמא ועוד י"ל לא משום דאין עולין (אין) מבטלין זה את זה לרבנן או מן בנימי לר' יהודה שבעמרה טיפה ראשונה הוי ליה בטל ונדהו ומיהו קשה דאיכאפא ה"ל למדיק דהא אמרי' ביזמא (דף גג.) שעירה

דם והפר' בדם השעיר ובדם שנתערב במים אמר בגמי' לא שנו אלא שנו שפנל מים לחין דם אבל דם לתוך מים ראשון בטל חולקן האי דם פר ה"ל להובטלן ראשון ראשון בדם השעיר ואפי' מתן דלית ליה ראשון ראשון בטל בפי' בתרא דע"ז (דף עג.) הכא מודה מתוך דה"ל נראה ונדחה י"ל דלא אמר ראשון בטל כשמערה בשעור הרבה ביה כמו שמחלק בע"ז

(גיש) בין בתיב דנפש וצמצורו לצמצורו קטן ולא נפש עמדיה אפי' למזאן דאית ליה ראשון בטל בתיב ביהוה מפי ובתיב איתו מודה דלא בטיל ועוד מ"ל עסקין שמערה דם הפר שכלכיו זה ודם השעיר שכלכיו זה משניהם יחד תוך כלי שלשי:

לר' אליעזר לא קרב אלא אם כן קרב אחד מהן קודם שנמלק דלאו כי האי תנא: כנון שעלו על הכבש. וכיון דלר"ע לא ירדו מן המזבח והי מעלין לכתחלה מכבש ומזבח דקי' לקמן (דף פו.) כשם שהמזבח מקדש כך הכבש מקדש: **שנייהו**. כשם שנתערבו בתמימם אלא עלו בעלי מומין לכבש לר"ע יקרבו: **בם**. משמע בשן פהו בעל עומקן. מירי דהוי **אבשר** המאט.

דמודיהו לי דאמם נתערבו באיברי עולה יקרבו לשם עצים כדאמרן: **מתנן** איברים. של עולות הרבה באיברי עולת בעלת מום אם קרב וא' מהם חולין

איסורא הוי: **יצא** לית השפרה. דלא חלינין איסורא בקריבין כבד' **גמי'** (לא תחלו בו): **אלא** שנים שנים. וזו וזו יקרבים דאיכא לממר מינו

דהאי לאו דאיסורא הוה לא דהאי נמי לאו איסורא הוא איסורא אורז ליה בהווא דקרב קורם

שנמלק אבל אחד אחד דליכא מינו לא חזי: **אחד** מהן כו'. מכלל דלרבי אליעזר קרב: **וזו** אחד. שני ארשים: **מתנן** שנתערב ביין. שהוא

ארום ואין מראית גיבור בו: **רוזאין** ויתו י"א כאילו הוא מים. ואומדין אם היה דם שנתערב בכין נא

במים הללו כשר לזריקה: **בדם** הבהמה. של חולין: **רוזאין** אותו. של חולין כאילו הוא מים ואומדין

אחרת אם היה דם הובח נכשר בו ואע"ג שהחולין רבין עליה: **אין** דם כמפלג דם. דמין בנימי לא בטלי

ואפי' טיפה לתוך כלי גדול כשר לזריקה: **נתערב** בדם

קרבן פלם חוץ מאחד מהן, **יצא** לביית השריפה: **גמרא** אמר רבי אלעזר, לא הכשיר רבי

אלעזר אלא שנים שנים. אבל אחד אחר, לא. מתיב רבי ירמיה, והקמים אומרים, אפילו קרבן

פולין חוץ מאחד מהן, **יצא** לביית השריפה. אמר לו רבי ירמיה פר תחליפא, אספרה לך. מאי

אחד, **וזו** אחר: **משנה** דם שנתערב במים, אם יש בו מראית דם, פשר. נתערב ביין, **רוזאין** אותו כאילו הוא מים. נתערב בדם בהמה או בדם החיה, **רוזאין** אותו כאילו הוא מים.

רבי ירדו שמיעין מינה דאית להו דף דרשנייהו אלא לכתחלה אסרי מדרבנן דאי לית להו הוה להו למיסר אפי' אותם שעלו ירדו כיון דלא בטלי אי לא משום דשריא תערובת דאורייתא דכיון

דאחזור רבנן דלא ליבטלו משום דדרכו למנות (ואית לן למישרי) ע"י שיעולו ברוב בדיעבד משום דעלו ודא קאמר הכא ורבנן במ בהם לא דרשי ולא בעי למימר דרבנן נמי אית להו דף דרש

אשר רבנן דלא לכתחלה אסרי להקריב מדרבנן כי תנאי דמתני' משום דמשמע ליה דלא יקרבו לרבנן מדראורייתא כמו עליון יקרבו דרובע ותרבע דרישא דבריייתא דאפי' בדיעבד ירדו השתא

אשר רבנן דלא שבקו רבנן ואמרי כ"ר"א ותעד מדרשיתיה התם מלתא דרבנן דאי אליבא דר' אליעזר קאמרי לא הוה ליה לאיתווי מילתיהו דרבנן ואע"ג דרבנן דבריייתא לא דרשי הכי מתני' עיקר הוה דרדשייה התם מנבם בהם טעמא דר' יוחנן ומתרי במ דריש עבר מומם וע"י תערובת הובא דריש מנבם תערובת ועבר מומם מנבם בהם ואיתר להם במ דבתרא לכוד' יוחנן

כדפרשייתא לא קשה מידי דלא איכפת ליה להש"ס רק שיוכל לעשות ג' דרשות ולא חש להכיחזי דרשא דר' יוחנן אלא הפשוטה יותר או הך לפרשי דאיברי בעלי מומין בתמימם לא בטלי

בן התורה דאמרייה טעם לא בטלי אי משום דאין עולין מבטלין זה את זה הא בעלי מומין לא עולין בשלל ניהו ועוד דאפי' עולין גארי דלרבנן מדראורייתא מבטלין זה את זה דברב שאינו מתערב

במו מן בנימי לר' יהודה שאינו מתערב דלא הוי כדס וסולת בטל מדראורייתא: **אורז** לי מיתב בשר בעל מום כעצם דמי. ר"א דר"א גופיה לא חייש להאי טעמא מדגמריץ קרא דמי

תיקשי להו לרבנן והכי אורחיה דהש"ס כדפרשייהו בריש פריקין: **בדם** בהמה או בדם היה רואין אותו כאילו הוא מים. ואית' דם בהמה וזהה הכי זריק להו למזבח נדי דאמר רואין כאילו

הוא מים ולא מנטלן דם אחר מ"מ מים מנורין לא הוי ולא בטל משמו חולין ואפי' למי' (גזיר דף כט.) חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא היינו שחיתן אבל להעלותו לגבי המזבח

ניראה דאסור י"ל כיון דדם כשר מעורב בו ואין עולין זריקתו אלא לשם הכשר שרי אע"ג דבאיברים לא אמר רואין לשם עצים ומיזו בלאו אתי שפיר בדגדיר פ' ואני (שם משמע דלמי' לוא דאורייתא אלא חלטה נמי גבי מיריז בנו בגזיר למי' דלחבנו בצמזת דמביא חטאת התקף דאק סבר חולין ביערה לאו דאורייתא ושבוט סלה כ"ר"א דרשי לשם

עצים ולשם מים ואפשר דאפי' רבנן מודו דלא אסרי לשם עצים ולשם מים אלא במידי דלחבנו בצמזת דמביא חטאת חייביר עולין וכן נתינן למעלה שנתערבו בניתינן למטה ומתן אחת מתן ארבע אבל חולין מנורין שרו לכ"ע לשם עצים ולשם מים וכן נתערב בדם פסול ובדם התמצית וכן מוכח לקמן (דף עט.) מדרחיק עלה בגמי' בנזאי פליגי בתורין גזירה במקדש ולא קאמר

פלגיני ברוחא גמי' כדפליגי בסופא ולקמן מפרשי (ר"ה במאי): **רוזאין** אותו כאילו הוא מים. הקשה ה"ר שמואל מורודום הא דאמר בחוקמין רבה (מתנות דף כב.) ולקח מים הפר מים וירם

השעיר הרבי יודע שדם הפר מרובה מים השעיר סברי ירצו וזה ה"ר הכי ירצו ליה מניה האי דלא בטל היינו משום דאית ה"ר מינן היה בו מראית דם וירם דפעמים שחול כן כן רבי האי דם הפר מים משנתה מראית דם השעיר עד שנעשה חולין ופסול דאם יש בו מראית דם רב דקתני היינו מראית דם גמור ולא חותא בעלמא ועוד י"ל לא משום דאין עולין (אין) מבטלין זה את זה לרבנן או מן בנימי לר' יהודה שבעמרה טיפה ראשונה הוי ליה בטל ונדהו ומיהו קשה דאיכאפא ה"ל למדיק דהא אמרי' ביזמא (דף גג.) שעירה

דם והפר' בדם השעיר ובדם שנתערב במים אמר בגמי' לא שנו אלא שנו שפנל מים לחין דם אבל דם לתוך מים ראשון בטל חולקן האי דם פר ה"ל להובטלן ראשון ראשון בדם השעיר ואפי' מתן דלית ליה ראשון ראשון בטל בפי' בתרא דע"ז (דף עג.) הכא מודה מתוך דה"ל נראה ונדחה י"ל דלא אמר ראשון בטל כשמערה בשעור הרבה ביה כמו שמחלק בע"ז

(גיש) בין בתיב דנפש וצמצורו לצמצורו קטן ולא נפש עמדיה אפי' למזאן דאית ליה ראשון בטל בתיב ביהוה מפי ובתיב איתו מודה דלא בטיל ועוד מ"ל עסקין שמערה דם הפר שכלכיו זה ודם השעיר שכלכיו זה משניהם יחד תוך כלי שלשי:

רבי ירדו שמיעין מינה דאית להו דף דרשנייהו אלא לכתחלה אסרי מדרבנן דאי לית להו הוה להו למיסר אפי' אותם שעלו ירדו כיון דלא בטלי אי לא משום דשריא תערובת דאורייתא דכיון

דאחזור רבנן דלא ליבטלו משום דדרכו למנות (ואית לן למישרי) ע"י שיעולו ברוב בדיעבד משום דעלו ודא קאמר הכא ורבנן במ בהם לא דרשי ולא בעי למימר דרבנן נמי אית להו דף דרש

אשר רבנן דלא לכתחלה אסרי להקריב מדרבנן כי תנאי דמתני' משום דמשמע ליה דלא יקרבו לרבנן מדראורייתא כמו עליון יקרבו דרובע ותרבע דרישא דבריייתא דאפי' בדיעבד ירדו השתא

אשר רבנן דלא שבקו רבנן ואמרי כ"ר"א ותעד מדרשיתיה התם מלתא דרבנן דאי אליבא דר' אליעזר קאמרי לא הוה ליה לאיתווי מילתיהו דרבנן ואע"ג דרבנן דבריייתא לא דרשי הכי מתני' עיקר הוה דרדשייה התם מנבם בהם טעמא דר' יוחנן ומתרי במ דריש עבר מומם וע"י תערובת הובא דריש מנבם תערובת ועבר מומם מנבם בהם ואיתר להם במ דבתרא לכוד' יוחנן

כדפרשייתא לא קשה מידי דלא איכפת ליה להש"ס רק שיוכל לעשות ג' דרשות ולא חש להכיחזי דרשא דר' יוחנן אלא הפשוטה יותר או הך לפרשי דאיברי בעלי מומין בתמימם לא בטלי

בן התורה דאמרייה טעם לא בטלי אי משום דאין עולין מבטלין זה את זה הא בעלי מומין לא עולין בשלל ניהו ועוד דאפי' עולין גארי דלרבנן מדראורייתא מבטלין זה את זה דברב שאינו מתערב

במו מן בנימי לר' יהודה שאינו מתערב דלא הוי כדס וסולת בטל מדראורייתא: **אורז** לי מיתב בשר בעל מום כעצם דמי. ר"א דר"א גופיה לא חייש להאי טעמא מדגמריץ קרא דמי

תיקשי להו לרבנן והכי אורחיה דהש"ס כדפרשייהו בריש פריקין: **בדם** בהמה או בדם היה רואין אותו כאילו הוא מים. ואית' דם בהמה וזהה הכי זריק להו למזבח נדי דאמר רואין כאילו

הוא מים ולא מנטלן דם אחר מ"מ מים מנורין לא הוי ולא בטל משמו חולין ואפי' למי' (גזיר דף כט.) חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא היינו שחיתן אבל להעלותו לגבי המזבח

ניראה דאסור י"ל כיון דדם כשר מעורב בו ואין עולין זריקתו אלא לשם הכשר שרי אע"ג דבאיברים לא אמר רואין לשם עצים ומיזו בלאו אתי שפיר בדגדיר פ' ואני (שם משמע דלמי' לוא דאורייתא אלא חלטה נמי גבי מיריז בנו בגזיר למי' דלחבנו בצמזת דמביא חטאת התקף דאק סבר חולין ביערה לאו דאורייתא ושבוט סלה כ"ר"א דרשי לשם

עצים ולשם מים ואפשר דאפי' רבנן מודו דלא אסרי לשם עצים ולשם מים אלא במידי דלחבנו בצמזת דמביא חטאת חייביר עולין וכן נתינן למעלה שנתערבו בניתינן למטה ומתן אחת מתן ארבע אבל חולין מנורין שרו לכ"ע לשם עצים ולשם מים וכן נתערב בדם פסול ובדם התמצית וכן מוכח לקמן (דף עט.) מדרחיק עלה בגמי' בנזאי פליגי בתורין גזירה במקדש ולא קאמר

פלגיני ברוחא גמי' כדפליגי בסופא ולקמן מפרשי (ר"ה במאי): **רוזאין** אותו כאילו הוא מים. הקשה ה"ר שמואל מורודום הא דאמר בחוקמין רבה (מתנות דף כב.) ולקח מים הפר מים וירם

השעיר הרבי יודע שדם הפר מרובה מים השעיר סברי ירצו וזה ה"ר הכי ירצו ליה מניה האי דלא בטל היינו משום דאית ה"ר מינן היה בו מראית דם וירם דפעמים שחול כן כן רבי האי דם הפר מים משנתה מראית דם השעיר עד שנעשה חולין ופסול דאם יש בו מראית דם רב דקתני היינו מראית דם גמור ולא חותא בעלמא ועוד י"ל לא משום דאין עולין (אין) מבטלין זה את זה לרבנן או מן בנימי לר' יהודה שבעמרה טיפה ראשונה הוי ליה בטל ונדהו ומיהו קשה דאיכאפא ה"ל למדיק דהא אמרי' ביזמא (דף גג.) שעירה

דם והפר' בדם השעיר ובדם שנתערב במים אמר בגמי' לא שנו אלא שנו שפנל מים לחין דם אבל דם לתוך מים ראשון בטל חולקן האי דם פר ה"ל להובטלן ראשון ראשון בדם השעיר ואפי' מתן דלית ליה ראשון ראשון בטל בפי' בתרא דע"ז (דף עג.) הכא מודה מתוך דה"ל נראה ונדחה י"ל דלא אמר ראשון בטל כשמערה בשעור הרבה ביה כמו שמחלק בע"ז

(גיש) בין בתיב דנפש וצמצורו לצמצורו קטן ולא נפש עמדיה אפי' למזאן דאית ליה ראשון בטל בתיב ביהוה מפי ובתיב איתו מודה דלא בטיל ועוד מ"ל עסקין שמערה דם הפר שכלכיו זה ודם השעיר שכלכיו זה משניהם יחד תוך כלי שלשי:

רבי ירדו שמיעין מינה דאית להו דף דרשנייהו אלא לכתחלה אסרי מדרבנן דאי לית להו הוה להו למיסר אפי' אותם שעלו ירדו כיון דלא בטלי אי לא משום דשריא תערובת דאורייתא דכיון

דאחזור רבנן דלא ליבטלו משום דדרכו למנות (ואית לן למישרי) ע"י שיעולו ברוב בדיעבד משום דעלו ודא קאמר הכא ורבנן במ בהם לא דרשי ולא בעי למימר דרבנן נמי אית להו דף דרש

אשר רבנן דלא לכתחלה אסרי להקריב מדרבנן כי תנאי דמתני' משום דמשמע ליה דלא יקרבו לרבנן מדראורייתא כמו עליון יקרבו דרובע ותרבע דרישא דבריייתא דאפי' בדיעבד ירדו השתא

אשר רבנן דלא שבקו רבנן ואמרי כ"ר"א ותעד מדרשיתיה התם מלתא דרבנן דאי אליבא דר' אליעזר קאמרי לא הוה ליה לאיתווי מילתיהו דרבנן ואע"ג דרבנן דבריייתא לא דרשי הכי מתני' עיקר הוה דרדשייה התם מנבם בהם טעמא דר' יוחנן ומתרי במ דריש עבר מומם וע"י תערובת הובא דריש מנבם תערובת ועבר מומם מנבם בהם ואיתר להם במ דבתרא לכוד' יוחנן

כדפרשייתא לא קשה מידי דלא איכפת ליה להש"ס רק שיוכל לעשות ג' דרשות ולא חש להכיחזי דרשא דר' יוחנן אלא הפשוטה יותר או הך לפרשי דאיברי בעלי מומין בתמימם לא בטלי

בן התורה דאמרייה טעם לא בטלי אי משום דאין עולין מבטלין זה את זה הא בעלי מומין לא עולין בשלל ניהו ועוד דאפי' עולין גארי דלרבנן מדראורייתא מבטלין זה את זה דברב שאינו מתערב

במו מן בנימי לר' יהודה שאינו מתערב דלא הוי כדס וסולת בטל מדראורייתא: **אורז** לי מיתב בשר בעל מום כעצם דמי. ר"א דר"א גופיה לא חייש להאי טעמא מדגמריץ קרא דמי

תיקשי להו לרבנן והכי אורחיה דהש"ס כדפרשייהו בריש פריקין: **בדם** בהמה או בדם היה רואין אותו כאילו הוא מים. ואית' דם בהמה וזהה הכי זריק להו למזבח נדי דאמר רואין כאילו

הוא מים ולא מנטלן דם אחר מ"מ מים מנורין לא הוי ולא בטל משמו חולין ואפי' למי' (גזיר דף כט.) חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא היינו שחיתן אבל להעלותו לגבי המזבח

ניראה דאסור י"ל כיון דדם כשר מעורב בו ואין עולין זריקתו אלא לשם הכשר שרי אע"ג דבאיברים לא אמר רואין לשם עצים ומיזו בלאו אתי שפיר בדגדיר פ' ואני (שם משמע דלמי' לוא דאורייתא אלא חלטה נמי גבי מיריז בנו בגזיר למי' דלחבנו בצמזת דמביא חטאת התקף דאק סבר חולין ביערה לאו דאורייתא ושבוט סלה כ"ר"א דרשי לשם

עצים ולשם מים ואפשר דאפי' רבנן מודו דלא אסרי לשם עצים ולשם מים אלא במידי דלחבנו בצמזת דמביא חטאת חייביר עולין וכן נתינן למעלה שנתערבו בניתינן למטה ומתן אחת מתן ארבע אבל חולין מנורין שרו לכ"ע לשם עצים ולשם מים וכן נתערב בדם פסול ובדם התמצית וכן מוכח לקמן (דף עט.) מדרחיק עלה בגמי' בנזאי פליגי בתורין גזירה במקדש ולא קאמר

פלגיני ברוחא גמי' כדפליגי בסופא ולקמן מפרשי (ר"ה במאי): **רוזאין** אותו כאילו הוא מים. הקשה ה"ר שמואל מורודום הא דאמר בחוקמין רבה (מתנות דף כב.) ולקח מים הפר מים וירם

השעיר הרבי יודע שדם הפר מרובה מים השעיר סברי ירצו וזה ה"ר הכי ירצו ליה מניה האי דלא בטל היינו משום דאית ה"ר מינן היה בו מראית דם וירם דפעמים שחול כן כן רבי האי דם הפר מים משנתה מראית דם השעיר עד שנעשה חולין ופסול דאם יש בו מראית דם רב דקתני היינו מראית דם גמור ולא חותא בעלמא ועוד י"ל לא משום דאין עולין (אין) מבטלין זה את זה לרבנן או מן בנימי לר' יהודה שבעמרה טיפה ראשונה הוי ליה בטל ונדהו ומיהו קשה דאיכאפא ה"ל למדיק דהא אמרי' ביזמא (דף גג.) שעירה

דם והפר' בדם השעיר ובדם שנתערב במים אמר בגמי' לא שנו אלא שנו שפנל מים לחין דם אבל דם לתוך מים ראשון בטל חולקן האי דם פר ה"ל להובטלן ראשון ראשון בדם השעיר ואפי' מתן דלית ליה ראשון ראשון בטל בפי' בתרא דע"ז (דף עג.) הכא מודה מתוך דה"ל נראה ונדחה י"ל דלא אמר ראשון בטל כשמערה בשעור הרבה ביה כמו שמחלק בע"ז

(גיש) בין בתיב דנפש וצמצורו לצמצורו קטן ולא נפש עמדיה אפי' למזאן דאית ליה ראשון בטל בתיב ביהוה מפי ובתיב איתו מודה דלא בטיל ועוד מ"ל עסקין שמערה דם הפר שכלכיו זה ודם השעיר שכלכיו זה משניהם יחד תוך כלי שלשי:

רבי ירדו שמיעין מינה דאית להו דף דרשנייהו אלא לכתחלה אסרי מדרבנן דאי לית להו הוה להו למיסר אפי' אותם שעלו ירדו כיון דלא בטלי אי לא משום דשריא תערובת דאורייתא דכיון

דאחזור רבנן דלא ליבטלו משום דדרכו למנות (ואית לן למישרי) ע"י שיעולו ברוב בדיעבד משום דעלו ודא קאמר הכא ורבנן במ בהם לא דרשי ולא בעי למימר דרבנן נמי אית להו דף דרש

אשר רבנן דלא לכתחלה אסרי להקריב מדרבנן כי תנאי דמתני' משום ד

זבחים, פרק שמיני – כל הזבחים דרוח עמוד א – מתוך מהדרן "אבן ישראל" – (שטיינזלץ)

רבי יהודה אומר אין דם מבטל דם. בהקומץ רבה (מנחת דף כב.) פי' בקונטרס דלרב חסדא דאזיל בחר מבטל הואי דלא כרבי חייהו לעיל פי' ברש פירקין דאפילו לר' חנינא דאזיל בטר בטר דאיכא כמה משניות וברייתות דלא כרבי: **הפיגול** הותרו כות מהו וכות מזה שבללן ואכלן והתרו בו משום גזירה הויה מבטל **גמ'** לא שנו. דאם יש

כשהוא לועט אותו לתוך פיו נבלל מין לתוך חבירו מיעוט של זה חרבו של זה ובטל המיעוט ברובו והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונהיה כמזהו ונקרא בשמו ונערע במינו וא"כ לכוין שלא ידא ממין האחד בטל בחבירו יותר ממה שטבל ממין חבירו בו ובמצא שאין באותו ומין ששיעורו בצער ליה שיעוריה ואנן לא ידעינן הי מיניהו דבצר ליה וכי מתרנין ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה וצריך להתרות משום האיסור הילכך כי מתרו ביה משום פיגול הויא התראה ספק דלמא לאו בדידיה הוי חיובא וכן בותרו ואע"ג דמסקנא אחד מנייהו עבר בהתראה הויה ספק הוא בכל אחד אם יעבור עליו ואם לאו התראה ספק הויה התראה היא ע"כ לשון הקונטרס וקשה דאם התרה בשלשתן שפיטא דלוקה אפילו למדי (מכות דף טז.) לאו שמה התראה הויה ספק התראה ספק כ"ג דהויא עבר אלא דלא ידעינן אחי מהני תלת דפיגול ונותר וטמא ואי לא התרו אלא על האחד שפיטא דפטור אפילו למדי התראה ספק מהו התראה דהתראה ספק שמוא אותו שהתרה בו כבר נתבטל דהייכי דמי התראה

ספק כגון דלאחר גמזו הדבר רואי שעבר על מה שהתרה אלא דלא ידעינן בשעת התראה אם עובר עבירה בהחיא שעתא אם לאו כגון זה חזרו הבה את זה (יבמות דף קא.) וכן גיד הנשה דלא ידעינן אי דימין אי דשמאל ועוד קשה היכי מייחדי כלל משום זה מנייהו דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרפם עם הרוב להשלימו לכשיעור דאפילו היתר לא מצטרף לאיסור כי ש איסור לא מצטרף לאיסור וא"כ אפילו אם תמצא לומר דהתראה ספק שמה התראה הכא פטור דאי' שלא יתערב ככל אחד ואחד משדו בחבירו ובצר ליה ליעבור אתה קשה אם נפטר שפיגול נותר ויתר וכן מכלל לאו למימרא א"כ שלא ירבה מין על חבירו והדיא יש כאן שנים המבטל את השלשין ואוכלוהו ליפטר דכל אחד הוי בטל ומבטל וז"ל לפרש דמיידי כגון דאיכא ב' זיתי פיגול זיתו נותר יחד בחתיכה אחת ועוד יש ב' זיתי נותר וזית פיגול בחתיכה אחרת יחד ואחת מן החתיכות והתרו בו אל תאכל פיגול שמוא זו והיא חתיכה שרה ברוב נותר ואחריו כן לאחר כדי אבילת פרס או אפילו בתוך כדי אבילת פרס חתיכה שניה והתרו בו אל תאכל פיגול כבראשונה שמוא זו והיא אותה שיש בה רוב נותר שאוכל באחרונה עתה היא ממש כמו הבה זה חזרו הבה זה ולמדי לאו שמה התראה פטור. ברוך. נראה לפרש דבתרי מנייהו קאמר דשקל תרי מהני תלת ובללן זב' ואכלן ובגון דשקל ב' זיתים מחזי איסורא ד' זיתים מב' איסורין ובללן בקעהו

אחת ואכלן א"כ שלא היה רוב מן האחד ומבטל את חבירו הילכך לא ידעינן בהאי איסורא אם יש עליו שם פיגול או שם נותר דאיסורין מבטלין לו את זה לפטור משום התראה ספק כגון דאכל בשתי פעמים בבדי אבילת פרס ובאבילת ראשונה התרו בו משום פיגול ובשניה משום נותר אי"ז אפילו פחות מכדי אבילת פרס פטור כשכאל בשתי פעמים דכשהתרה בראשונה משום פיגול שמוא נותר רבה ולא שפיר מתרי רבה ואי משום דכבר התרה בו משום פיגול מבאבילת ראשונה ואמרין בקדושתו (דף עז.) דבעל חבה אלמנת חייב משום אלמנת ראוהו אלמנת שמתן ובחדי התראה מיידי דאי בשתי התראות אפילו באלמנה אחת נמי חייב בהתראה מחלוקת אלמנת כיון דניסק בדיקה ומתרו בו בתחילה והתרו אחרת לכל אחת אחת רוח' ה"ו ר"ע סוק כל שעה באבילת ותועיל לו התראה ראשונה לא דמי שאני הכא נדראה בחורו בו דהתראה ראשונה שמוא נותר ומתרה בו משום נותר וכו' אמר לו על לא פיגול אתה שב אלא על נותר ואם תאמר הוא נתן במעילה ב' קדשי מובח (דף יז) הפיגול הותרו אינו מצטרפין לו עם זה מפני שרם ב' שמות ואמר בגמרא י"ב אלא לטומאת יום ומדרבנן אבל לענין אבילת מצטרפין דהניא ר"א אומר לא יאכל כל קדש עם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אבילתו וי"ל דהתם בלא מערב אבל הכא דמערב בים דאיסורין מבטלין לו את זה א"ז הכא ללקות משום פיגול או נותר קאי אבל התם מיידי לעבור לית משום כל שבקדש פסול ועוד התם נהי דאיסורא אבילת מילוק ליכא משום דהוי לאו שבכללותו כדאי' בפסחים (דף כו.) **מתירב** רבא עשה עיסת מן החטין. תימה עשה לה מנקה ליה מכל התורה כולה דהייכי טעם בעיקר: **סביא** מהד' **אלא** מין בשאינו מינו בטעמא כו'. תימה דבהקומץ רבה (מנחת דף כג) פריך מהחדיא דתבלה בקצת למדי בטר מבטל אולינן מאי קא דממי אהדיא דבטר בטל או בטר מבטל אולינן שהטעם הוא הויה התבלה בקצת שאין הטעם שוה כיון שיש בתבלין טעם מזה ראוי לצאת בו ידי חובתו כדאמרין וזכא אם יש בו טעם דגן חייב בחלה ואינס יוצא בו ידי חובתו בפסח ובכל התורה כולה ק"ל טעם בעיקר והיא לקהשות והיא לקהשות מהא דאמר בערבי פסחים (דף קטו.) לא לכורך איניש מצא ומרוו ביהו (לרבי) ולמאנא אתי מרוו דרבנן ומבטל מצה דאריותיה דהתם חזוק המיתריה וזוהו ומבטל טעם מזה אורז לא אכלו אלא אורז לא אכלו

בדם פסולין. כגון ברובע ותרבע או בנושט חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ישפך לאטמו. ואפילו הכשר רבה עליו כן בדם התמצית ישפך לאמנה ואע"פ שרם הנשפך רבה עליו ומשום גזירה כדמפרש בגמ' ור"א מבשיר. טעמא מפרש בגמ': אם לא נמלך נתן כשר. אפילו לתוך דאפילו לבתחלה אי לא משום גזירה הויה מבטל **גמ'** לא שנו. דאם יש

בו מראית דם כשר ואע"ג דרובא מים אלא שנבלו מים לתוך דם: ולענין כיסוי. דנתן ביה גמי כ"ה'ג' נתערב במים אם יש בו מראית דם חייב לבסות בו כיסוי הדם (תולין דף פז.) אינו כן. דאפילו נתן דם לתוך מים אם יש בו מראית דם חייב לבסות ולא אמרין קמא קמא טביל ליה: לפי שאין דחוי במצות. דאע"פ שנדהה טפה ראשונה שנפל לתוך המים ולא היה מראיתיה ניכר אפ"ה כי הדר נפל טפה שניה חוזרת ראשונה וניערה להטחף עמה וכי נפל עד שהפכו מים למראה אם חזרו ונראה לכיסוי ולא אמרין האביל ונדהה ויהי דלא שפיר דאביליה דבדר קודשה: שבללן זה בזה. כוית מזה וכוית מזה נתן לתוך פיו פטור ממלקות ואפילו התרו בו: אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו כו'. כשהוא כותב אותה בשם נבלל מין לתוך חבירו מיעוט של זה חרבו של זה ובטל המיעוט ברובו והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונקרא בשמו ונערע במינו וא"כ לכוין שלא ידעינן הי מיניהו דבצר ליה וכי מתרנין ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה וצריך להתרות משום האיסור הילכך כי מתרו ביה משום פיגול הויא התראה ספק דלמא לאו בדידיה הוי חיובא וכן בותרו ואע"ג דמסקנא אחד מנייהו עבר בהתראה הויה ספק הוא בכל אחד אם יעבור עליו ואם לאו התראה ספק הויה התראה היא ע"כ לשון הקונטרס וקשה דאם התרה בשלשתן שפיטא דלוקה אפילו למדי (מכות דף טז.) לאו שמה התראה הויה ספק התראה ספק כ"ג דהויא עבר אלא דלא ידעינן אחי מהני תלת דפיגול ונותר וטמא ואי לא התרו אלא על האחד שפיטא דפטור אפילו למדי התראה ספק מהו התראה דהתראה ספק שמוא אותו שהתרה בו כבר נתבטל דהייכי דמי התראה

ספק כגון דלאחר גמזו הדבר רואי שעבר על מה שהתרה אלא דלא ידעינן בשעת התראה אם עובר עבירה בהחיא שעתא אם לאו כגון זה חזרו הבה את זה (יבמות דף קא.) וכן גיד הנשה דלא ידעינן אי דימין אי דשמאל ועוד קשה היכי מייחדי כלל משום זה מנייהו דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרפם עם הרוב להשלימו לכשיעור דאפילו היתר לא מצטרף לאיסור כי ש איסור לא מצטרף לאיסור וא"כ אפילו אם תמצא לומר דהתראה ספק שמה התראה הכא פטור דאי' שלא יתערב ככל אחד ואחד משדו בחבירו ובצר ליה ליעבור אתה קשה אם נפטר שפיגול נותר ויתר וכן מכלל לאו למימרא א"כ שלא ירבה מין על חבירו והדיא יש כאן שנים המבטל את השלשין ואוכלוהו ליפטר דכל אחד הוי בטל ומבטל וז"ל לפרש דמיידי כגון דאיכא ב' זיתי פיגול זיתו נותר יחד בחתיכה אחת ועוד יש ב' זיתי נותר וזית פיגול בחתיכה אחרת יחד ואחת מן החתיכות והתרו בו אל תאכל פיגול שמוא זו והיא חתיכה שרה ברוב נותר ואחריו כן לאחר כדי אבילת פרס או אפילו בתוך כדי אבילת פרס חתיכה שניה והתרו בו אל תאכל פיגול כבראשונה שמוא זו והיא אותה שיש בה רוב נותר שאוכל באחרונה עתה היא ממש כמו הבה זה חזרו הבה זה ולמדי לאו שמה התראה פטור. ברוך. נראה לפרש דבתרי מנייהו קאמר דשקל תרי מהני תלת ובללן זב' ואכלן ובגון דשקל ב' זיתים מחזי איסורא ד' זיתים מב' איסורין ובללן בקעהו

אחת ואכלן א"כ שלא היה רוב מן האחד ומבטל את חבירו הילכך לא ידעינן בהאי איסורא אם יש עליו שם פיגול או שם נותר דאיסורין מבטלין לו את זה לפטור משום התראה ספק כגון דאכל בשתי פעמים בבדי אבילת פרס ובאבילת ראשונה התרו בו משום פיגול ובשניה משום נותר אי"ז אפילו פחות מכדי אבילת פרס פטור כשכאל בשתי פעמים דכשהתרה בראשונה משום פיגול שמוא נותר רבה ולא שפיר מתרי רבה ואי משום דכבר התרה בו משום פיגול מבאבילת ראשונה ואמרין בקדושתו (דף עז.) דבעל חבה אלמנת חייב משום אלמנת ראוהו אלמנת שמתן ובחדי התראה מיידי דאי בשתי התראות אפילו באלמנה אחת נמי חייב בהתראה מחלוקת אלמנת כיון דניסק בדיקה ומתרו בו בתחילה והתרו אחרת לכל אחת אחת רוח' ה"ו ר"ע סוק כל שעה באבילת ותועיל לו התראה ראשונה לא דמי שאני הכא נדראה בחורו בו דהתראה ראשונה שמוא נותר ומתרה בו משום נותר וכו' אמר לו על לא פיגול אתה שב אלא על נותר ואם תאמר הוא נתן במעילה ב' קדשי מובח (דף יז) הפיגול הותרו אינו מצטרפין לו עם זה מפני שרם ב' שמות ואמר בגמרא י"ב אלא לטומאת יום ומדרבנן אבל לענין אבילת מצטרפין דהניא ר"א אומר לא יאכל כל קדש עם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אבילתו וי"ל דהתם בלא מערב אבל הכא דמערב בים דאיסורין מבטלין לו את זה א"ז הכא ללקות משום פיגול או נותר קאי אבל התם מיידי לעבור לית משום כל שבקדש פסול ועוד התם נהי דאיסורא אבילת מילוק ליכא משום דהוי לאו שבכללותו כדאי' בפסחים (דף כו.) **מתירב** רבא עשה עיסת מן החטין. תימה עשה לה מנקה ליה מכל התורה כולה דהייכי טעם בעיקר: **סביא** מהד' **אלא** מין בשאינו מינו בטעמא כו'. תימה דבהקומץ רבה (מנחת דף כג) פריך מהחדיא דתבלה בקצת למדי בטר מבטל אולינן מאי קא דממי אהדיא דבטר בטל או בטר מבטל אולינן שהטעם הוא הויה התבלה בקצת שאין הטעם שוה כיון שיש בתבלין טעם מזה ראוי לצאת בו ידי חובתו כדאמרין וזכא אם יש בו טעם דגן חייב בחלה ואינס יוצא בו ידי חובתו בפסח ובכל התורה כולה ק"ל טעם בעיקר והיא לקהשות והיא לקהשות מהא דאמר בערבי פסחים (דף קטו.) לא לכורך איניש מצא ומרוו ביהו (לרבי) ולמאנא אתי מרוו דרבנן ומבטל מצה דאריותיה דהתם חזוק המיתריה וזוהו ומבטל טעם מזה אורז לא אכלו אלא אורז לא אכלו

ועוד תניא היתנין למעלה כו'. אלמא יש בילה בתוספתא זבחים איתא ודא דלא פריך ממתני נחא ליה לאקשויי מברייתא משום דוקא דתתנותי עלו לו: **הכא** במאי עסקין ברובא עליונים וקא יתיב למעלה שיעור דתתנותי ועוד. לא מצי לאוקומא ברובא תתנותי ויהיב למעלה שיעור תתנותי ועוד אי רובא תתנותי לא היה אומר רבי אליעזר יתן למעלה:

נתן למטה ולא נמלך ר' אליעזר אומר יחזור למעלה. נראה דגרסינן ויחזור ויתן למטה ממוסקי עלו לו לשם שריים רחוק משנת למטה קודם נתינתו למעלה פשיטא דאין עולה לשם שריים: מתן ארבע במתן אחת היינו שתיים שכן ארבע בנות עולה או שלמים דלמטה דאי ארבע ממש כגון חטאת אגואי יתן מתן אחת לה' ידועה ארבע סברי ישפך לאמה לפי שזה למטה וזה למעלה: הגיה **כל** תוספי מהכיסא. תימה לי הלא במתנה אחת של בבור אי אפשר של יוכלו לחלק כמות ואם כן דילמא יתיב מניה לשתי קרנות דאע"ג דאין בילה ודו שיכול להיות מהו הדם לכדו והוא הדין במתנה אחת יכול להיות בה מדה או ועוד ודא ואי ליכא שיעור נתינה לשתי קרנות כגון חטאת אגואי ניכא לשתיים אם כן הידין הקרבן נאכל דילמא חלקו לשתי קרנות ולא הועיל כלום ויול דיש שיעור לשתי קרנות וכיון דאין בילה אין כאן רב תוספי ומשום ספק זה לא יניח קרבנו ואפילו כי הוה נמי דמים מעורבים יחד היה ספק והכי פריך נוד דנתערב ארבע באחד לא וקישש נאין בילה אבתי וקיששו קשיאי אתרתי: ולא מתריך דכל תוספי בוראי ליבא. ברך. ואם תאמרי אבדל כל תוספי של וליהו מתנה שניה בשביל שריים של בבור ואי עביד ועד שריים בשביל עולה אין כלום אלא ירבעה ודושיים בשביל עולה שתי מתנות שחן ארבע ויש לומר מתנה האשונה: של עולה נכרת משתי עדרין ודו כל תוספי דמתנה של בבור אינה רק מצד אחד אי נמי שריים הוו באותו קרן של מתנה אחת (ארבע) מתנה שניה שבקין שני הוי תוספת. הגיה:

הא קתני אלו ואלו עלו לו. וליבא למימר לשני שריים דאלו ואלו קתני משמע יוצא ידי דמים עליונים וידי תתנותי:

כגון שנתערבו אחת באחת. פירש בקונטרס שיעור מתנה מזה ושיעור מתנה מזה דקתנא: ונתן במתנה אחת בשביל כל אחד קא אמר דהיינו שתי מתנות דנמצאו שתיקן במתן ותימה מאי קשיא ליה נימא שנתון כל הדם במתנה אחת דאיבא מתרתייהו מנה נפש וכי תימא משום דבעי מקום לשם כל אחד לימא שנתון חצי הדם תתרויהו חצי האחר ולמה ליה למימר כלל אחת באחת וכי תימא דפרך משום דצריך לשייר משני הדמים לשפכיית ופריך דידילמא מה שנתן היה מאחד מתן והשיריים מן השני דאע"ג דתחילת עולה מקום שריים מכל משנה מצותה אי נמי קסבר תחילת עולה לא מקום שריים אם כן מאי קא מקיט בשנתערבו ונאח לפרש ותי (לימא) ולמאי דדיבד (למעלה) שיעור האחד ועודו) אגואי לא פריך מרישא נתערב בהם הפסולין או בהם התמיצית דילמא מאי דדיבד מדם הפסולין ושיירייהו) אלא כיון דשריירי לא מעביי אין לנו לפסול הערבות משום מצות שריים ומיהו לקמן משמע שיש לפסול משום שריים אע"ג כי מעביי דקאמרי שרייבין אשטאב אשטאב ונאח לפרש דאע"ג פריך דילמא מהאי קא יתיב כו' דהבא ליתן לא יתן אלא שתי מתנות אחת משום זה ואחת משום זה ואם באמר לו שיתן כל הדם לא ישמע עלו ולא דמי לתתערב בהם פסולין דשמא ישמע לנו כיון דיריעי דפסול מעורב בו אבל הכא דשניהם כשרין לא ומיהו קשה דאם כן לעיל דקאמרי דיהיב למעלה שיעור התתנותי ועוד לא ישמע לנו כיון דשניהם כשרים ועוד יש לומר דלשון מתנה אחת משמע אחת ולא ויתרוחו וכי משני שנתערבו אחת באחת פכש"ו מתנה אחת מכל אחת ולא דמי להדיא ולעיל דיתן למעלה ומוקמינן דיהיב למעלה שיעור תתנותי ועוד דתוספתא קתני יתן למעלה ולא מפרש כמה וכן בהם הפסולין ורובא דמתני:

ועוד תניא. תיובתא לרב אשי דאמר טעמא דבעי תרתי משום דאין בילה הוא דשמעין לרבי אליעזר דאית ליה בילה (אלמא שמעינן) מתוך תרתי מבתייתא טעמא דר' אליעזר כרבה דבחדא נמי מיתבשר אלמא קטא הוא: ויתנין למעלה כו'. קא ס"ד דם חטאת בהם ועלה יתן למעלה להכשיר חטאת ודמצה לעליונים ולתתנותי

כדאמר לקמן בפרק כל התירי (דף פט) ורואה אני את התתנותי למעלה כאילו הן מים ולרבנן ישפך לאמה: והתתנותי עלו לו כשיחזור ויתן שריים למטה של שריים עלו לו ואף למתן דם עולה: ואם אין בילה חטאת אגואי עלתה לו. דלמא לא יהיב למעלה אלא תתנותי: **הכא במאי עסקינן** כגון דרובא עליונים: וקא יתיב למעלה כל שיעור שיש בו מן התתנותי ועוד דממה נפשך הוא יהיב למעלה מן העליונים ולרבי מוקי לה ברובא עליונים משום דלא מתריך ליה והתתנותי עלו לו אלא בהכי במוסקי לה למילתייה: ודא תתנותי עלו לו קתני. קס"ד אף בעולה קאמר ועוד היכי מיתבשרת עולה דילמא כל מה שזיהא וקאן נמי העולה כל שיעור ומשני דמאי תתנותי עלו לו דקאמר לשם שריים. דחטאת קאמר הציביקן לישפך לסיסוד וכיון דרובא עליונים כי נתן למעלה כשיעור תתנותי ועוד דאיתא מתן חטאת למעלה ולמטה אפי' כל הניתן למעלה מן העליונים הוא אבתי פש ליה מניה למטה אבל אי לא רובא עליונים כיון דהייב למעלה שיעור תתנותי ועוד כדי להכשיר חטאת ות לא מתריך ליה תתנותי עלו לו אפילו לשריירי דדילמא כל דם העליונים למעלה נתון ואין כאן שרייא או שמא כל דם התתנותי למעלה נתון ואין כאן משל עולה למטה בלום: נתן לשפך ולא נמלך. דאי נמלך לרבי אליעזר הוה אמרין ליה תן למעלה דמצודה להקדים

עליונים לתתנותי בפרק כל התירי (שם) ולרבנן ישפך לאמה: יחזור ויתן למעלה שניהם כשרי דכס"ד ולרבנן ישפך לאמה העולה כשרה דאסור לשנות בתחתון מפני הכשר ולא אמרין רואין אותו למעלה כאילו הוא מים והכי תניא לה בתוספתא: **הכא נמי** ברובא עליונים וקא יתיב למעלה שיעור תתנותי ועוד. ועליונים הוא דכשרים ולא תתנותי: ה"ג והא תתנותי עלו לו קתני. ולשון קשיאי הוא: ומשני ליה לשם שריים: נתן למעלה ולא נמלך. ומתחילו דאי נמלקאן ואין אמרי ליה רבנן ישפך לאמה שלא לשנות בתחתון דכיון דניתן למעלה אפי' הכבשים מרדו שחזור ויתן למטה לתחילה אם בא למלך דאינו משנה בנתינה זו בעליונים שהרי מה שיש כאן מן העליונים שיריין הן דרבנן אית להו בילה וכובר נתון מן חטאת למעלה ומצות שריים ליתן למטה תחילה: **ועלה** ואלו עלו לו. ושניהם כשרים: **הכא נמי** כו' ולר"א דלית ליה בילה אין כשר אלא חטאת ורובא דאית להו בילה שניהם כשרין שהרי יש משניהם למעלה ולמטה: ה"ג פי קתני אלו ואלו מורים אלו ואלו עלו לו קתני **סיפא** אהאן לרבנן דאמרי יש בילה תש' היתנינן כו' ואין כאן הפסק משנה הכתוב אע"ג כפי ספא דאמרי ואלו עלו לו לאו ואלו מורים קאי אלא רבן דקאמרי לה דאית להו בילה אבל לרבי אליעזר אין כשר אלא עליון: יתנו בפתנה אחת. ורבי אליעזר)ו) איירי בסיפא ומתני: היא: אחת באחת. שיעור מתנה מזה ושיעור מזה וקתני יתנו במתנה אחת בשביל כל אחד קאמר דהיינו שתי מתנות דנמצאו שתיקון במזבח ארבע בארבע. שיעור ארבע מתנות כשיעור ארבע מתנות דקתני יתנו במתנת ארבע ארבע בשביל זה וארבע בשביל זה: מתן ד' כמתן אחת)ו) רבי אליעזר אומר יתנו בפתנת ארבע. שמועה להקדים מתן ארבע למתן אחת כדאמרין בכל התירי (שם) ורואה אני את תוספתא מתנות הבכור כאילו הם מים:

ובכ"ת

זבחים, פרק שמיני – כל הזבחים דף פא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – רשטינבולץ

תוספות

למעלה בלמטה לא מכשיר למעלה אלא ע"י רואין לשם מים ומזהו ואן נמי חד טעמא הוא דמשום דאית ליה לשם מים הוא דלא עבר משום כל תוסף ועוד כשעובר על כל תוסף אינו משנה בדם לפסול אבל בתוספתו למטה וניתנון בחוץ בניתנון בפנים כולו משנה בדם לפסול: **בנים** אפי' נתרעבו מעלה וכל תוספתיהו ויתנון בחוץ איצטריך קרא לתורה לעולה ולא שם ולמאן דנפקא ליה נמי מולקח מדם

הפר ומדם השעיר דעולין אין מנטילין דלמא דמי' פר ועשר שחון לגמרי במתנתיהו מתן אחד במתן ד' בתי ואז עולה בגאבלין וכן למאן דנפקא ליה מקדש הם מנא ליה נתרעב בדם עולה דלמא בקדשים הנגבלין מירי' ואין תמורתו קריבה. תימה כיון דרנאי' היא אמאי הדר ביה פסוק דתמורה (דף ה) דקדש ורובא אין ה' אלל את' למה לי כו': **הא** אוקימנא ברובא עליונים. פי' בקומטוס והאי דיהיב למטה לשם שירי' תטאת הוא דקדיהו אבל עולה לא מתכשרא דאז יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד א"נ מוקמת לה בתערובת תטאת ועולה לא שמעת מינה (לא) מקום עולה מקום שירים דכיון דעולה לא מתכשרא לא זריק להו במקום עולה אלא באצטמאות וקשה דלרבנן דאמרי' פי' בילה הויא לה עולה כשרה ויש דם עולה שנשאר למטה והוא לזריקה:

נתן בחוץ ואחר כך נתן בחנים כשר. ובגון דיהיב דמים הפנימים בחוץ לשם מים דאי לא הכי היאך חזרו ונתנון בפנים והלא כבר נתכפר לשמואל לפי מה שפירשתי לעיל בפ' שני (כו: ד"ה) אמר ר' זוטרא חיזון לדמים הפנימים במקומו דמי ובכי כו' ונאי מיידי סיפא בפנים נתן בחוץ שחכמי דמים החיצונים לשם מים וק"מ אמאי פסול כשנכנסו לשם מים דלכפר תביב: עכשיו

ת"ל הם שיבול אין לי אלא אלו. יקרב שאף אם נתרעבו מחיים יקרב מנץ אפילו נתרעב באשם כו': ת"ל. חד מנייהו דרשי ומשמע ליה את הדם בכל מקום שהוא שמו עליו ולא בטל: יבול אין לי אלא נתרעב כאלו. דקא מרבינן מיניה דיקרבו שכן תערובתן ראויה לקרב אפילו נתרעבו בהמה בהמה מחיים דהא עולה בתמורה או בעולה אחרת נתן

במותני' קדשים בקדשים מין במינו זה יקרב לשם מים שהוא זה יקרב לשם מי שהוא וכן בנתערבו בחולין תמימין נתן לעיל (דף עא) ומכרו החולין לצרכי אותו המין והדר דהו להו קדשים בקדשים מין במינו מנץ אפי' נתרעב בדם אשם יקרב ואף על פי שאינו מינו ואם נתרעב מחיים לא היה קרב כדתנן (שם) קדשים בקדשים מין בשאינו מינו דע"כ: **בבא** את אשר נתרעב באשם. מהאי רבויא נופיה ולא בעי קרא אחרינא הואיל ושניהם קדשי קדשים ואע"ג דאם נתרעבו מחיים לא קרב ההם משום דאית להו תנתקא

ברבייהו הווא: ת"ל דם הם. רובי איצטריך להו דם תרי זימני: והני **תנאי** כו'. לשון בעיא הוא והנך תלתא תנאי דאפילונו במילק לעולין שאין מנטילין זה את זה מתלתא קראי בשלמא כולו מולקח מדם הפר ומדם השעיר לא ילפי' קסברי תרי תנאי דשמעתין אין מערבין דם ולפי' שועיר למתן דם קרנות מובה הפנימי ומאי ולקח מדם הפר ומדם השעיר מהו בפני עצמו וזהו בפני עצמו והוא: ת"ל דם הם. רובי איצטריך להו דם במסכת יומא (דף נוז) והאי דם הם. לא משמע להו לתנא דהקומץ ולתנא דקדש הם אלא מקדש הם כו': ואין תמורתו קריבה. ולא למזידע ביה דהיינו דהו תנאי: נתן למעלה ולא נמלך. מתני' דפליגי ביה ר"א והבנן בניתנון למעלה שנתערבו בניתנון בלמטה: **מאי** לא פלוגתייהו כחפאת שנתערבה בעולה הוא.

דכ"ס: עד השתא ונתקבא דאפי' לרבנן חזרו ויתון למטה לפתחלה ואף על גב דנתערבו השתא סוף תטאת ועולה ושמי' חד מקום הוא: **הא** כמא' עסקינן: רישא דפלוגתא למטה בלחלה כגון דאיתיהו תחלה תטאת החיצונה בשירי' תטאת הפנימית דאיהו שירים סתמא הלכך נתן למעלה ולא נמלך דאי נמלך לרבנן ישפ' דהו להו ניתנים בפנים שחור ונתן מדם בחוץ ברנות דהו שלא במקומו אבל מבי' נתן למעלה להו שירים ושירי' ושבירי' ושבירי' וכרבי ישמעאל דאמר להו זה היה יסוד מערבי בו

למעלה זה היה יסוד דרמאי לעיל (דף גג). ולימא פ' גנון דאיערב חיצונה החיצונה בשירי'... כלומר בשירי' חיצונה כמותה הדבי שפיר טפי שמקום שרידהו שיהו דלברי' הכל' **לפא** הא קמ"ל. האי דאוקמה אף בשירי' פנימית דאפילו למאן דאמר שירים הפנימים מעבדי דמי' כי לא יהיב מנייהו מיד אבל חסרו מקצתן לאחר מתן דמים הפנימים אין החסרון מעכב ושופך השאר ליסוד דהא הכא חסרו שירים הפנימים בשנתן דמיהו למעלה ואפי' מתכשרי: והא **אוקימנא** כו'. דהא דאי יהיב למטה לשם שירי' תטאת הוא דקא יהיב אבל עולה לא מיתכשר דהא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד א"נ מוקמת לה בתערובת תטאת ועולה לא ש"מ מקום עולה מקום שירים דכיון דעולה לא מתכשרא לא זריק להו במקום עולה אלא באצטמא ומאי דחזקה לאוקמה בתטאת שירים: א"ל ה"פ. הך שנוי' דשנתנון לעיל למאי דהוה ס"ד מעיקרא דבבול פליגי דהיא מהדרתין אשנוי' חזיקי לאוקמה לרובא אשי דאמר ל"א אין בילה דלא תוקשי ליה דך מתנייהו: **מסקנא**. דשנתנון הדרנא בן ואוקימנא בשירי' דפלוגתא דיתנון ברוך מתני' בתערובת כוסות הוא ומתיריהו קאמר ר"א דליתוב למעלה ולמטה ושניהו כשירין והדיכא דנתן למעלה ולא נמלך דברי' הכל יתן למטה ואלו ואלו עלו ואי הוה מוקף להו רב יהודה בתטאת ועולה הוה קשיא ליה: **מתני'** הניתנון בפנים ישפכו לאמה. דלית לן רואין ואסור לשנות באלו מפני הכשירן של אלו ובגמרא פריך וניפלוג נמי ר"א בהא דהא אית ליה רואין: **ר"ע** פוסל. בחיצון: והכמיס כשבריי. בכל קרנות חוץ מחטאת החיצונה דמיפסלא משום וכל חטאת אשר יבא וגו': **גמ'** בשם פסגות הלקדים עליונים לתחתונים. דם חטאת לדם עולה דכאמר בכל התרי"ד (למקן דף טז).

כך פסגות הלקדים גנים לחוץ. דפנים חשוב

מקום משולש. פירשתי לעיל בסוף פ' שני (דף כט). ר"ה למקום: ולא תהא מחשבה פוסלת בחוץ מקדו. יתינה כיון דלא ידע דרשה דשלישי זה חוץ לזמנו ופיגול זה חוץ למקומו בלאו ק"ו נמי לא תהא מחשבה פוסלת וא"ל לא תהא יציאת חוץ פוסלת בלא לכפר ק"ו מבפנים שלא פסק אל המשוחר וגם תהא דוקא מק"ו ר"ל כיון דנפקא לן מקרא

דבשר נפסל הוא החוץ כל דמי: **דמה** ולא בשרה. לקמן (דף צג) דרשנין דמה של זו ולא דמה של אחרת וק"ל לא למעוטי בשרה הא לכפר כתיב: **כיון** שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר. פי' בקונטרס דם היוצא מק"ו מבשר אתי ועוד נפקא לן מןן לא הובא את דמה וגו' אמר שמה הנכנסם את דמה לפנים אמרו לו לא הובא את דמה אל הקדש שמה חוץ למחיצתה יצתה אמרו לו פינימה ויתנה הכי דרשינן ליה לקמן בפרק טבול יום (דף קא). ולא דק דלקמן דריש מבקדש היתה יצתה עם כ"ב כיצד צולין (פסחים ב). דרדשי לענין בשר היוצא ועוד בפרק בהמה המקשה (חולין סח) דאיבא תנא ולא דריש החם ובשר בשרה לענין יוצא: **לא** נצרכא אלא לדרך משופש. פירש בקונטרס פסק גנין ועליות כתיב קדשי הקדשים בלולין וקשה דבהקומץ רבה (מנחות דף כז) דרשי רבנן אל הקדש בלא יבא אבל מביט לפרכת ואל פני הכפרת בלא ימות ופרקי ליתבא עם פני הכפרת בלא יבא אל פני הכפרת ומשני למעוטי דרך משופש והשתא ל"ל קריא תיפוק ליה דרך גנין מדכתיב' ואל יבא דמשמע דרך גנין כדמדמעטין בפרק ב' דשבועות (דף פ"ו) נמא שנייה כגון אלו להיכל ותרא לפרש דבשבועות מיירי כשפחת את התקדש אבל קדשי משכנבס דרך לול שהיה בעליית בית קדשי קדשים שבו היו משלשלים את האומנים תיביתו דרך ביאת אלו דלכך נעשה א"י כמו שפירש בקונטרס בנמנות (שם) שחתך ההומה לפני ולפנים ועשה פתח בדרום או בצפון ותבנס ולא נכנס פתח שבנמרח שהיה פניו למערב ועוד פי' בקונטרס התם א"י נכנס פתח מזרח וגרד באלכסון הלכחא בצדדין א"י מייחייב דאל פני בענין שהיה פנים אל פנים מזרחיים של כפרת ועוד יש לפרש דרך משופש כגון דרך לול שהיה אחריו בית הכפרת כדאמר בסוף אלו גנין מקומן (לעף דף נח) דשני פנים בר לר' תחשה ה"ר יעקב דארלוני"ש ל"ל קרא למעוטי בהקומץ רבה דרך משופש תיפוק ל' מדכתיב אלא יבא כדדייקין הכא וזא הבאה כתיב א"י ויש לחלק בין הבאת

הדם לביאת גוף האדם: גשרפין

תהו ימיעי ליה דכפרישתי מקום משולש: בשר היוצא לחוץ פסול. מובשר בשרה נפקא לן לקמן: דמה ולא בשרה. דרתי דמה כתיבי אשר יובא מרמה וזו לא הובא את דמה חד למעוטי בשר: ק"ו. לבשר היוצא מעתה שלא יפסל: תבשר. בלא מחיצתו משמע ורדשי ליה לכל הבשר שטעון מחיצה טריפה הוא בירצא דהא תבשר דם תבשר אתי ועוד נפקא לן מןן לא הובא את דמה אל הקדש פינימה אמר לון שמה הנכנסם לפנים א"ל חן לא הובא את דמה אל הקדש פינימה) שמה חוץ למחיצתה יצתה אמרו לו פינימה ויתנה הכי דרשינן ליה לקמן בפ' טבול יום (דף קא). חן לא הובא וגו' פינימה. אין לי אלא שכנס דמה לפני ולפנים: בא זה ולימיר על זה. דאי כתב קדש ולא כתב פינימה יצתה קדש זה לפני ולפנים: בא פינימה. שהוא מיותר ולימיר על קדש שהוא היכל: חושב כגון ושכיר לא יאכל קדש: קניי קנין עולם. נרצע שמיושב אצלו עד היובל. קניי אובל. בתרומה שאין גופו קנוי לכהן: בשלמא חתם. איבא למימרי בשני מקראות סתומים בא זה ולימיר על זה: דרתי נמיס ניהו. אין אחרתו של זה למשמעו של זה וכל אסוד מלמד על עצמו ואי משום דאיבא למפרך בכתוב נרצע בהדיא ולא בעי שכיר ה"ל שכיר כ"י כלומר לאו משום דבמשמעות הוא אלא משום דאחי בק"ו ויבא לשני לצאת דאחיא בק"ו טרח וכתב ליה קרא השתא דסתימי כ"ש דשפיר שנינן בא זה ולימיר על זה: אלא הבא. דאחרתו לפני ולפנים בכלל היכל היא דהא לא יכנס ליה אלא דרך היכל אין כאן אלא פיסול היכל וכו' דמהיכל איפסיל ליה לפני ולפנים מאי בעי הבא למיפסיל ה"ו פסול ועומד והיה לו לפרש היכל ולשתוק שלא ישנה מקרא של דבם שאינו מלמד כלום: לא נצרכא. האי פינימה אלא לדרך משופש שלא בדרכו כגון דרך גנין ועליות בית המקדש בלולין והשתא הוצרך ללמד על עצמו ואי משום דאחי בק"ו אפי"ה טרח וכתב לה קרא ומרובש עוקם כן שמו בנמנות בהקומץ רבה (דף כז): והא הבאה כתיב. ומשמע דלא מיפסיל אלא דרך הבאה אלא אמר רבא. לעולם דיעיליה דרך פתחיה ואשמעינן קרא דהייבא חדשיש עליה ותחלתו להכניסו ולפניו ולפנים ותחילת הבאתו להיכל ע"מ פנים היה לא מיפסיל עד דמטי לפנים ואם החזירו לחוץ כשר: פי' העולם דבר. שמות כפרתו בהיכל והכניסו לפני ולפנים: מהו. מי אמרינן לו היכא דקרינן ביה פסול דאל הקדש כגון חטאות החייבות: קרינא ביה פסול דפינימה כ"ו. דהא בי הדידי כתיב: או דלפא שלא כמקומן הוא. ודחיא בהנסה ומיפסיל: והוציאן להיכל. להוות על הפרכת כמשפטן: מקומן הוא. שה"ר והוקקו לשם תחילתו: או דלפא כיון דנפק בעשיית כל מצותו נפיק ליה לגמרי. והיה ליה שלא מקומן: והוציא

מקום שְׁיֵהָא מְשׁוּלָשׁ, בְּדָם בְּבִשְׂרָא בְּאִימּוּרִים. וְלֹא תֵהָא מִחֻשְׁבָּה פּוֹסְלַת בַּחוּץ, מִקְּאֵל וְחוּמְרֵי. וְזֵה מְקוּם שְׁפֵסֵל דָּם שְׂבֻפְנִים אֶת שְׂבַחוּיָא, אִין מִחֻשְׁבָּה פּוֹסְלַת בְּפָנִים. מְקוּם שְׁלֵא פִסְל דָּם שְׂבַחוּיָא אֶת שְׂבֻפְנִים, אִינוּ דִין שְׁלֵא יְהֵא פּוֹסֵל מִחֻשְׁבָּה בַּחוּץ. תְּלַמְדוּ לּוֹמְרֵי 'שְׁלִישִׁי' חוּץ לְזִמְנֵוּ. 'פִּגּוּל', חוּץ לְמְקוּמוֹ. בְּשֵׁר [הַיּוֹצֵא לְחוּץ, פְּסוּל]. הַנִּכְנָס לְפָנִים, כְּשֵׁר. שְׂהֵא בְּדִין, שְׁפֵסוּל. וְזֵה מְקוּם שְׁלֵא פִסְל דָּם שְׂבַחוּיָא אֶת שְׂבֻפְנִים, בְּשֵׁר וְחוּמְרֵי. מְקוּם שְׁפֵסֵל דָּם שְׂבֻפְנִים, בְּשֵׁר הַיּוֹצֵא לְחוּץ פְּסוּל. מְקוּם שְׁפֵסֵל דָּם שְׂבֻפְנִים אֶת שְׂבַחוּיָא, בְּשֵׁר הַנִּכְנָס בְּפָנִים, אִינוּ דִין שְׁפֵסוּל. הַרִי הוּא אוֹמֵר 'מִדְּמָה', 'דְּמָה' וְלֹא בְּשֵׁר. קָל וְחוּמְרֵי, מְעַתָּה. וְזֵה מְקוּם שְׁפֵסֵל דָּם שְׂבֻפְנִים אֶת שְׂבַחוּיָא, בְּשֵׁר הַנִּכְנָס לְפָנִים, כְּשֵׁר. מְקוּם שְׁלֵא פִסְל דָּם שְׂבַחוּיָא אֶת שְׂבֻפְנִים, אִין מִחֻשְׁבָּה פּוֹסְלַת בַּחוּץ, בְּשֵׁר הַיּוֹצֵא לְחוּץ, אִינוּ דִין שְׂכֵשֵׁר. הַרִי הוּא אוֹמֵר 'יִבְשֵׁר בְּשֵׁרָה מִרְפָּה לֹא תֵהָא כְּלִי', פִּינּוּן שְׂעִיבָא בְּשֵׁר חוּץ לְמַחֲצוֹתוֹ, נֶאֱסַר. תִּנּוּ רַבְּנָן, 'פִּנְיָמָה', אִין לִי אֶלָּא פִּנְיָמָה. הַיִּכְבֵּל, מִנּוּן. תְּלַמְדוּ לּוֹמְרֵי 'אֵל הַקֹּדֶשׁ' / 'פִּנְיָמָה'. וְיֹאמְרוּ 'קוֹדֶשׁ', וְאֵל יֹאמְרוּ 'פִּנְיָמָה'. אִמְרוּ רַבָּא, בָּא זֶה וְלִימִיר עַל זֶה. מִיַּדִּי דִתְרוּ, אֲתוּשְׁבִי וְשִׁכְרוּ. דִתְנִינְא, 'תּוֹשְׁבִי', זֶה קִנְיֵי קִנְיֵי עוֹלָם. 'שִׁכְרוּ', זֶה קִנְיֵי קִנְיֵי שְׁנִים. יֹאמְרוּ 'תּוֹשְׁבִי', וְאֵל יֹאמְרוּ 'שִׁכְרוּ'. וְאִינוּ אוֹמְרוּ, קִנְיֵי עוֹלָם, אִינוּ אוֹכְלִי. קִנְיֵי קִנְיֵי שְׁנִים, לֹא פֵל שְׂפִין. אִילוּ פֵן, הִייתִי אוֹמֵר, 'תּוֹשְׁבִי' זֶה קִנְיֵי קִנְיֵי שְׁנִים. אִבְּל קִנְיֵי קִנְיֵי עוֹלָם, יְהֵא אוֹכְלִי. בָּא 'שִׁכְרוּ' וְלִימִיר עַל 'תּוֹשְׁבִי', שְׁהָה קִנְיֵי קִנְיֵי עוֹלָם, וְזֶה קִנְיֵי קִנְיֵי שְׁנִים, וְאִינוּ אוֹכְלִי. אִמְרוּ לִיה אֲפִי, בְּשִׁלְמָא חֲתָם, תִּירֵי גּוֹפֵי נִינְהוּ. וְאָף עַל גַּב דִּתְרוּ לִיה לְקָרָא לְמַכְתָּבָה, נִרְצָע לִי אִבְּל. וְיֹאדִיר, אֲתִי בְּקָל וְחוּמְרֵי. מוֹלְתָא בְּדַחֲתִי בְּקָל וְחוּמְרֵי, מִרְח וְכֵתִיב לֶה קְרָא. אֶלָּא הִכָּא, פִּינּוּ (דְּאִיפָא) דְּאִיפְסֵל בְּהִיכְלִי, (הִכָּא) לְפָנֵי וְלְפָנִים בְּאִין בְּעֵי. אֶלָּא אִמְרו אֲפִי, לֹא נִצְרַבְא אֶלָּא לְרִדְדֵי מְשׁוּפָשׁ. אִמְרו לִיה רַבָּא, וְהֵא 'הִבְאָה' כְּתִיב בֵּיתִי.

אֶלָּא אִמְרו רַבָּא, כָּל מִיַּדִּי דְחָשִׁיב עֲלֵיהּ לְפָנֵי וְלְפָנִים, לֹא מִיפְסֵל בְּהִיכְלִי. בְּעֵי רַבָּא, פֵר העֵלָם דְבָר שֶׁל צִבּוּר, וְשִׁעוּר עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, שֶׁהַכֵּינִס דְמִן לְפָנֵי וְלְפָנִים, מֵהוּ. מִי אֲמַרְינן 'אֵל הַקּוֹדֶשׁ פִּנְיָמָה', כָּל הִיכָא דְקָרִינן 'אֵל הַקּוֹדֶשׁ', קָרִינן לִיה 'פִּנְיָמָה'. כָּל הִיכָא דְלֹא קָרִינן 'אֵל הַקּוֹדֶשׁ', לֹא קָרִינן 'פִּנְיָמָה'. אוּ דְלִמָּא, שְׁלֵא בְּמִקְוִמָן הוּא. וְאִם תִּימְצֵי לּוֹמְרֵי, שְׁלֵא בְּמִקְוִמָן הוּא. פֵר וְשִׁעוּרֵי שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁהִיָּה מִדְּמָן עַל הַכִּפּוּרִים וְהוֹצִיאָן לְהִיכְלִי וְהַכֵּינִסוּ, מֵהוּ. מִי אֲמַרְינן, מִקְוִמָן הוּא. אוּ דְלִמָּא, הוּאִיל וְנִפְקֵי, נִפְקֵי. וְאִם תִּימְצֵי לּוֹמְרֵי, הוּאִיל וְנִפְקֵי, נִפְקֵי. וְזֵה מְקוּמָן עַל הַפְּרָכָת, וְהוֹצִיאן

הואיל ונפק נפק. הוה מקומן על הפרכת, והוציאן

והוציאו למזבח. לחותו שבע על טהירו ומתוך ד' על קרנותיו כדכתיב ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו ותנן זה מזבח הזהב בכפר הוציאו לו (ויזא דף גות) ואמרין החם דלחכי כתיב ויצא עד דנפס כמזבליה מזבח שלא יעמוד דהי' המזבח ולפרכת בשעת מתנות המזבח אלא בן המזבח לפתח לצד המזבח. הכא חד פוקס הוא. שאין הפסק (מזבח)

נשרפין אבית הדרשן. פירש בקונטרס כדי נסבה דיעקל על שפך הדרשן ישוף בפר העלם דבר כתיב ולא דק דלא בפר העלם כתיב אלא בפר כחן משוח מי"מ הדין עמו דכדי נסבה ויש לפרש דכ"י קאמר מאותן הנשרפין אבית הדרשן לא מצינו משמטא בגדים אלא אלו בלבד מניין לרבות פר כחן משוח כו' וצ"ע אי מתוך דרשא נמי נפקא לן שריפת בית הדרשן בפר (יום) הכפרים:

הדרן עלך כל החובבים

המזבח מקדש כו'. רבי יהושע ורבן גמליאל אתו לפרושי הך רישא ובי האי גוונא בחוקת הבתים (כ"ב דף כח) דרבי ישמעאל ורבי עקיבא קמפרשי בסיפא חזקה דרישא: **היא** העולה. פירש בקונטרס היא משמע בהוייתה תהא משעלתה על מוקדה וקשה דבגמרא משמע דהיא מיעוטא הוא ולא ריבויא אלא תנא אואת תורת העולה סמיך. הנכסין

והוציאו למזבחה והקניסו, מהו, הך, הא, ודאי חד מקום הוא. או [דילמא], 'צייאה' קרינא ביה. תיקו: יכנס לכפר: תניא, רבי אליעזר אומר, נאמר כאן 'לכפר בקודש', ונאמר להלן 'וכל אדם לא יהיה פאהל מועד בבואו לכפר בקודש'. מה להלן פאהל מועד בשלא יכפר? רבי שמעון אומר, נאמר כאן 'לכפר', ונאמר להלן 'ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר'. מה להלן בשכיפה, אף כאן בשכיפה. במאי קמפליגי. מר סבר, דנין חוץ מחוץ, ואין דנין חוץ מכפניו. ומר סבר, דנין בהמה מכפניה, ואין דנין בהמה מאדם: רבי יהודה אומר כו': הא מויד, פסול. בשכיפה. או בשלא יכפר. אומר רבי ירמיה, ממשמע שנאמר 'ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם (אל אהל מועד) לכפר בקודש', מה תלמוד לומר 'והשורף'. לנפיה איצטרך. אלא, מה תלמוד לומר 'חטאת'. חטאת! לפי שלא תלמודי אלא לפר ושעיר של יום הכפורים שנשרפין אבית הדרשן, מטמאין בגדים. שאר נשרפין, מנין. תלמוד לומר 'חטאת' 'חטאת', דכרי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, אינו צריך, הרי הוא אומר 'ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת', שאין תלמוד לומר 'לכפר', מה תלמוד לומר 'לכפר', לימוד על כל המתכפרים שהשורפין מטמא בגדים. ורבי יהודה, 'לכפר' לא משמע ליה. מאי מטמאין. לאו משום דמביעא ליה לגויה שוה:

הדרן עלך כל החובבים שנתערבו

המזבחה מקדש [את] הראוי לו. רבי יהושע אומר, כל הראוי לאישים, אם עלה לא ירד, שנאמר 'היא העולה על מוקדה'. מה עולה שהיא ראוי לאישים, אם עלתה לא תרד. אף כל שהוא ראוי לאישים, אם עלה לא ירד. רבן גמליאל אומר, כל הראוי למזבח, אם עלה לא ירד, שנאמר 'היא העולה על מוקדה על המזבח'. מה עולה שהיא ראוי למזבח, אם עלתה לא תרד. אף כל דבר שהוא ראוי למזבח, אם עלתה לא תרד. אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע אלא תרם והנסכים, שרבן גמליאל אומר לא ירדו, ורבי יהושע אומר, רבי שמעון אומר, הובח פשר ונסכים פסולין, הנסכים כשרים והזבח פסול, אפילו זה וזה פסולין, תיבח לא ירד, והנסכים כשרין. והנרא

פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' מאי מטמא. לאו משום דמביעא ליה לגויה שוה. שאין פסול אלא אי"כ כיפר כרבי שמעון ולא משום דתלי טעמא דשריפה כדבוא את דמן הילכך איצטרך חטאת חטאת לרבות שאר הפנימיות.

הדרן עלך כל החובבים

המזבח מקדש. אפילו דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות לחמו ואין מורידין אותו. את הראוי לו. משוהבחר לחלוץ ובגמרא מפרש למעטי קמצים שלא קדשו בבלי לאחר קמציה שלא הורירו לחלק גובה הראוי דקדשה המנחה כולה בבלי אין זה חלק גובה ברור שאין המנחה קריבה כולה והקדש מנחה בלא מום כלי אין זה מבורר למזבח: רבי יהושע אומר כו'. הני תנאי פליגי בפירושא דהא דאין לו דסתמא דמתניתין רבי סתם מתניתין את הראוי לו למעטי שאין ראוי לו והדר מפרש ומאי נידו ראוי לו לרבי יהושע ראוי לאישים כנפסל ולא דם פסול ונסכים פסולין שאין לאישים ורבי כל הראוי למזבח שפסול דם ונסכים אפילו דם ונסכים ואין לך למעט אלא מה שלא נברר לחלק מזבח מעולם ומאי נידו קמצים שלא קדשו מעולם בבלי. לאש. היא העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועולה היא בהוייתה היא ולא ירד היא משמע בהוייתה תהא משעלתה על מוקדה. אף כל שראוי לאישים. לאפוקי דם ונסכים (פסולים) כדמפרש בסיפא אין בין דברי ר"ג לדברי רבי יהושע אלא הדרם והנסכים: רבי שמעון סבירא ליה בנסכים של זבח כרבי יהושע (וברם) ובנסכים הבאין בפני עצמן כרבן גמליאל ולא ממוקדה. ליה אלא טעמא אחרתא את ליה כדמפרש בגמרא: אם הובח כשר והנסכים פסולין, כגון שריצו או נטמאו או הובח נפסל והנסכים כשרין. הואיל וזים באים בגללו נפסלו עמו ובלתה תורת הקרבה מתן. הובח לא ירד. דמזבח קדשו:

המזבח מקדש. אפילו דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות לחמו ואין מורידין אותו. את הראוי לו. משוהבחר לחלוץ ובגמרא מפרש למעטי קמצים שלא קדשו בבלי לאחר קמציה שלא הורירו לחלק גובה הראוי דקדשה המנחה כולה בבלי אין זה חלק גובה ברור שאין המנחה קריבה כולה והקדש מנחה בלא מום כלי אין זה מבורר למזבח: רבי יהושע אומר כו'. הני תנאי פליגי בפירושא דהא דאין לו דסתמא דמתניתין רבי סתם מתניתין את הראוי לו למעטי שאין ראוי לו והדר מפרש ומאי נידו ראוי לו לרבי יהושע ראוי לאישים כנפסל ולא דם פסול ונסכים פסולין שאין לאישים ורבי כל הראוי למזבח שפסול דם ונסכים אפילו דם ונסכים ואין לך למעט אלא מה שלא נברר לחלק מזבח מעולם ומאי נידו קמצים שלא קדשו מעולם בבלי. לאש. היא העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועולה היא בהוייתה היא ולא ירד היא משמע בהוייתה תהא משעלתה על מוקדה. אף כל שראוי לאישים. לאפוקי דם ונסכים (פסולים) כדמפרש בסיפא אין בין דברי ר"ג לדברי רבי יהושע אלא הדרם והנסכים: רבי שמעון סבירא ליה בנסכים של זבח כרבי יהושע (וברם) ובנסכים הבאין בפני עצמן כרבן גמליאל ולא ממוקדה. ליה אלא טעמא אחרתא את ליה כדמפרש בגמרא: אם הובח כשר והנסכים פסולין, כגון שריצו או נטמאו או הובח נפסל והנסכים כשרין. הואיל וזים באים בגללו נפסלו עמו ובלתה תורת הקרבה מתן. הובח לא ירד. דמזבח קדשו:

הנסבין כשריך וחובב פסול. אי אפשר להיקח לנסבין כשרים גמורין כיון הדחוב פסול אלא כלומר כשריך מפסול עצמן: **למעוטי** מאי. אי למעוטי קטרת קאתי הא תנא ליה סיפא וכן רובע ונרבע מקמי כשיפא ולא הוה ליה למיתניא ראו לו אלא מחמתו קבועת את הפסולין:

למעוטי

- קמצים שלא קדשו בכלי. לכאורה
- אפילו אליבא דר"ש קאי דאמר
- לקמן (דף פד.) בשנפך דמה דלא ירד חדא
- דכלבולו אנאי מביע ליה לאשכחו שאין ראוי לו
- ועוד מפרשין עלה מ"ש מדעולא דהדיא דעולא
- אתיא בר"ש דלרבי יהודה ירדו מדאמר עלה רבי
- זירא לקמן אף אן נמי תנינא שנשפך דמה רב וכי
- קאמר למעוטי קמצים שלא קדשו בכלי הכי נמי
- הדוח מצי למימר לרבי יהודה למעוטי אימורי
- קדשים לקיף שותעין לפני וזיקת דמים ירדו אלא
- משום דאריי ר' שמעון נקט עובד הקדשה ה"ר
- חייב דאף שמעוטי לר' שנשפך בתוקמן רבא
- (מנחות דף כו.) דקומץ לא בעי קידוש כלי ועריך
- לומר על כרחין דהבא אליבא דרבנן נקט דבעי
- בוקמן קידוש כלי כדקיימא לן בכל דוכתי ולא
- כרבי שמעון ולרבי שמעון משכחת לה שאין ראוי
- לו כגון לבונה קודם קמיצת הסולת שהלבונה
- ניחית בקמיצת הסולת ועוד נראה דהדיא דעולא
- ככולי עמלא דבכל דוכתי מייית לה הכא ובפ"ק
- דמעילה (דף ק) ועוד מפרשין מאי שנא ממזבל
- ולא פריך מ"ש ממתינ' שנשפך דמה וכן במעילה
- דמייית מדעולא ולא מייית ממתינ' דנשפך אע"ג
- דמייית דומה לדומה מתמה משמע דהדיא דעולא
- ככולי עמלא דמי ר' יהודה מודה דנשעו לר'א
- של מזבח ולא דמי לנשפך דמה כיון דאיבא זריקת
- דמה הוא דאמר רבי זירא לקמן אף אן נמי תנינא
- לר"ש מזבח שפיר דבעשה לומר של מזבח ורודי
- הי"ש דאפילו לרבי שמעון אין כאן אריה ודיה
- הדוח מצי למימר דלר"ש פשיטא וכי אישכריך
- ליה לעולא לאשמעוטי אליבא דר' יהודה.

ההוא

- לאחרורי פוקעין הוא דאתא. ומתא
- דררשנא לקמן ועשית עלותיך הבהר
- ודם עיבולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר
- עיבולי גידים ועצמות לא נפקי פוקעין דקסבר האי
- תנא דלא אמרין ממילא שמשנין מינה כי היכי
- דנפקי לן בסמוך מאשר תאכל את העולה
- דררשנא עיבולי עולה אתה מחזיר ואי אתה
- מחזיר עיבולי קטרת ומאן דאית ליה ממילא
- שמעת מינה הכי נמי הוה מצי למירשד פוקעין
- מועשית ומ"מ תרוהודו עובדי מאשר תאכל האבא
- דמועשית לא הוה מועשית קטרת כיון דבר
- הקרבה הוא כמו בשר ודם ועוד יש לומר דדיינו
- טעמא דלא נפקא פוקעין מדורשנין עיבולי עולה
- אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיבולי גידים ועצמות
- משום דהוה מוקמינא ליה משפישו מן המזבח
- ועודם על גבי המזבח ולא נפלו לארץ אבל נפלו
- לארץ אפילו עיבולי עולה אי אתה מחזיר: **ואי**
- אתה מחזיר עיבולי קטרת. עיבולי לבונה לא

והנסבין ירדו. שאין מזבח מקדש פסולין אלא בבאין בגלל עצמן אבל לא בבאין בגלל אחרים כדליף ר"ש טעמיה בגמרא (מפרש) **גמ'** למעוטי מאי. שלא נראה למזבח לדברי הכל: אימורי קדשים קלים לפני זריקת דמן. לא הורירו לדוח למזבח שזריקת דמן שלהן קובעתהן לחלק גבוה לענין מעילה מה שאין כן בקדשי קדשים שזבח ותחילתן לבונה ואימוריהן עולין למזבח אבל קדשים קלים אין בהן מעילה אפי' באימוריהן כדתינא בתורת כהנים את קדשי ה' המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים אבל לאחר זריקת דמים יש מעילה באימוריהן הנפקא לן מוכל חלב לה' לרבות אימורי קדשים קלים לאחר זריקת דמים למעילה ואפילו הכי קאמר לא ירדו: בניפוייהו דאיסורין דבר אחר הוא: ההוא לאחרוי פוקעין. דלאו אפסולין קאי אלא אבשרין שפוקעין מן היקודה אישקולט"ר וקאמר קרא שיחיריה למוקדה דעל מוקדה משמע מוקד שזיהה לה כבר דהוא **תאכל האש** כו'. קרא יתירא הוא דפשיטא דרשן מאשר תאכל האש הוא אלא לדרשא אתא אשר תאכל האש ותפקעם העולה מעל המזבח חוזר העולם על המזבח: לאו מפילא ש"ס כו'. הילכך לא בעי קרא אחרינא: קדש מזבח. ללמדך טעמא שלא ירד משום קדושת מזבח הוא: מזבח אחרינא כתיב. כל הנוגע במזבח יקדש (שמות כט) שעת הבושר. להקטירה לפני פסולו כגון לן וירבא וטמא: לא היתה לו שעת הבושר. נשחט חוץ לזבחו דחוצה למקומו. ת"ל כבשים. וסמך היה זה אשר תעשה על המזבח ר' עקיבא אויבי. עולה בהאי קרא כתיב: מר מייית ל' פעולה. ולא תרד דאף עולת העוף משמע ומר מייית לה לקידושי פסולין מכבשים בהמה ולא עוף. כתב רחמנא עולה. משראיא לעלות: ה"ל קמצים קדשו בכלי איבא בנייהו לתנא דרבי זירא ירדו לתנא דמיתניא רדו: קמצים קדשו בכלי. ונפסלה: לתנא ירדו. רבן גמליאל רבי יהושע לא ירדו דגמרי לה ממוקדה וממזבח ונהי בני מזבח ומוקדה ניהו עד שלא נפסלה: לתנא דמתניתא. רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא ירדו דעולה בעינן אבל מנחה תרד.

גמרא ראוי לו, אין. שאין ראוי לו, לא. למעוטי מאי. אמר רב פפא, למעוטי קמצין שלא קדשו בכלי. מתקורף לה רבינא, מאי שנא מדעולא. דאמר עולא, אימורי קדשים קלים שהעלו לפני זריקת דמן, לא ירדו, נעשו לחמו של מזבח. הנה, לא מיתפרו מעשה בגופיהו. הני, מיתפרו מעשה בגופיהו: רבי יהושע אומר כל הראוי לאישים כו': ורבן גמליאל נמי, חזר על עולה על מוקדה. ההוא, לאחרוי פוקעין, הוא דאתא. ואידך, לאחרוי פוקעין, נבא ליה. נפקא ליה מאשר תאכל האש'. ואידך, ההוא מביע ליה, לעיבולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיבולי קמורת'. דתני רבי הנינא בר מניומי ברבי אלעזר בן עקיבא, אשר תאכל האש את העולה על המזבח, עיבולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיבולי קמורת. ואידך, לאו מפילא שמע מינה, דעיבולי עולה מוקדרינן: רבן גמליאל אומר כל הראוי כו': ורבי יהושע נמי, הכתיב 'מזבח'. ההוא מביע ליה, מאי (טעמא) קאמר רחמנא, כל הראוי למוקדה, מקדש מזבח. ואידך, מזבח אחרינא כתיב. ואידך, חד להיכא דהיתה לה שעת הבושר, וחד להיכא דלא היתה לה שעת הבושר. ואידך, פיון דפסולין ניהו. ורבינא רחמנא. לא שנא היתה לו שעת הבושר. לא שנא, היתה לו שעת הבושר: רבי שמעון אומר תיבא כשר כו': תניא, רבי שמעון אומר, עולה, מה עולה הפאה בגלל עצמה, אף כל הפאין בגלל עצמן. יצאו נסכים הפאין בגלל זבה. רבי יוסי הגלילי אומר, מתוך שאומר, כל הנוגע במזבח יקדש, שומע אני, בין ראוי ובין שאינו ראוי. תלמוד לומר 'כבשים', מה כבשים, ראויים. אף כל, ראוי. רבי עקיבא אומר, עולה, מה עולה ראוי, אף כל ראוי. רבי עולה ראוי, אף כל ראוי. אמר רב אדא בר אבהו, עולת העוף פסולה, אפא בנייהו. מה, מייית לה מ'עולה'. ומה, מייית לה מ'כבשים'. ולמאן דמייית לה מ'כבשים', הכתיב 'אף כתיב 'כבשים' ולא כתיב 'עולה', הוה אפילו מחיים. אף כתיב 'כבשים', אי כתיב 'עולה' ולא כתיב 'כבשים', הוה אפילו מן המזבח. רחמנא 'כבשים', מאי איכא בין הני תנאי, דתני תנאי דמתניתין. אמר רב פפא, קמצים שקדשו בכלי, אפא בנייהו. לתנאי ירדו, לא ירדו. לתנאי דמתניתא, ירדו. (ריש לקיש אמר), מנחה הפאה בפני עצמה, לדברי פולן לא תרד. לדברי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, תרד

ממעט מיהוירין כל כדמוכח בתוקמן רבא (מנחות דף כו) היינו טעמא דעל המזבח כל הראוי למזבח החיצון קאמר: **מה** עולה ראיה. וצריך לדקדק בכולה שמעתין דמריבין כל הקרבת אע"ג כתיבי עולה: **הוה** אמנא אפילו מחיים. וברוקין שבעין ואליבא דרבי עקיבא כדאמר לקמן כתב רחמנא עולה שראוי לעלות: **כל** (עולין) אפילו מנחה. תימה דבפרק שתי מדות (מנחות דף צ) ממועטים מנחה מנסכים מדכתב עולה ויש לומר דשאני הוה דמסתבר עולה דווקא כדולה מליל דרומיא דנסכים וכולה למזבח אי נמי שאני הבא דכתיב כל הנוגע במזבח יקדש דכל משמע לרובי אי נמי משום דכתיב ואת תורת דריבה תורה אחת לכל העולין:

הלן

דוסתני, רבי אבא בר זמינא, וממו ביה בשם רבי דוסתני סבא, אכן כתב ליה, "הרי שלחנו לך אדם גדול שאינו בוש לומר לא שמעתי".

מהו להתיר בפלוגם? רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מתירין בפלוגם. רבי יהושע בן לוי התיר בפלוגם. רבי הונא בשם רבי ירמיה: במקום שאין טלית. אמר רבי יוסי בי רבי בון: בנדרים הקלים.

הדרן עלה גערה מאורסה

ברק יא

הלכה א' מתניתין אילו נדרים שהוא מיפר: נדרים שיש בהן עינוי נפש. אם ארנח ואם לא ארנח. אם אתקשט ואם לא אתקשט. אמר רבי יוסה: אין אלו נדרי עינוי נפש.

גמרא בתיב (במדבר ל) כל נדר וכל שבועת אפר לענת נפש. אין לי אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש. נדרים שבינו לבינה מניין? בין איש לאשתו. עד פדון בכעל, באב מניין?

[דף ל"ז ע"א]

בין אב לבתו, מה הפעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה, אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה.

רבי יעקב בר אחא אמר: איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. רבי יוחנן אמר: בין לנדרים בין לשבועות – הפעל מפר. רבי שמעון בן לקיש אמר: לנדרים מפר, ולא לשבועות.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: אף בנדרי תזקון פליגי רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. רבי יוחנן אמר: בין לנדרים בין לשבועות – תזקון מתיר. ורבי שמעון בן לקיש אמר: לנדרים – תזקון מתיר, ולשבועות – אין תזקון מתיר.

ואתניא דרבי שמעון בן לקיש בהדא דאיסי. חד בר נש אתא מישרי נדרא קומי רבי יוסי. מתעטף ויתיב ליה, אמר ליה: מה אשתבעת? אמר ליה: איפפי ישראל, לא עללה לביתי. אמר ליה: איפפי ישראל ולא עללה לבייתך!

רבי זעירא פתר מתניתא: אלו נדרים שמפר, נדרים שיש בהן עינוי נפש, אם ארחץ ואם לא ארחץ. אם אתקשט ואם לא אתקשט. אמר רבי יוסי: אין אלו נדרי עינוי נפש, אלא דברים שבינו לבינה. אלו הן נדרי עינוי נפש, פרבי יוסי, בשאמרה: "קונם פירות העולם עלי" – הרי זה יפר.

רבנן אמרין: נדרי עינוי נפש, היפר לה – מופר לעולם. נדרים שבינו לבינה – אינו מופר אלא כל זמן שהיא עמו. רבי יוסי אומר: בין נדרי עינוי נפש בין נדרים שבינו לבינה, הפר לה – מופר לעולם. והא רבנן אמרין: נדרי עינוי נפש, הפר לה – מופר לעולם. רבי יוסי אומר: נדרים שבינו לבינה, היפר לה – מופר לעולם. מה ביניהון? בשאמרה: "קונם הנניתי עליה אם אצא מרשותי".

[דף ל"ו ע"ב]

ויפר לה! בשלא אמרה [אלא] קונם הנניתי גופי עליה לבשאצא מרשותי; רבנן אמרין: נדרי עינוי נפש הן. רבי זעירא ורבי הילא, תריהון אמרין [רבי יוסי אומר]: נדרים שבינו לבינה הן.

על דעתיה דרבי זעורה, רבי יוסי ורבי יוחנן בן גורי – שניהון אמרו דבר אחד. דתנינן תמן: רבי יוחנן בן גורי אומר: יפר, שפא יגראשנה ותהא אסורה לחזור לו.

רבי הילא פתר מתניתא: אלו נדרים שהוא מיפר לה, נדרים שיש בהן עינוי נפש, אם ארחץ אם לא ארחץ, אם אתקשט אם לא אתקשט. מהו "אמר רבי יוסי"? אין אילין נדרין נדרי עינוי נפש, אלא אלו נדרים שבינו לבינה. אלו הן נדרי עינוי נפש – דברי הכל.

אם ארחץ אם לא ארחץ. ותני בן: נדרי עינוי נפש, אם ארחץ אם לא ארחץ, אם אתקשט אם לא אתקשט.

בין על דעתיה דרבי זעירא, בין על דעתיה דרבי הילא, מחלפה שיטתיה דרבי יוסי. דתני: מעיין של בני העיר; הן ואחרים – הן קודמין לאחרים. אחרים ובהמתן – אחרים קודמין לבהמתן. כביסתן ותני אחרים – כביסתן קודמת לחני אחרים.

אמר רבי יוחנן: מאן תנא כביסה תני נפש? רבי יוסה! דתני, אין נותנין מהן לא למשרה ולא לכביסה. רבי יוסה מתיר בכביסה. מחלפה שיטתיה דרבי יוסי, תמן הוא אומר: אין רחיצה תני נפש, וכא הוא אומר: כביסה תני נפש! אמר רבי מנא: אדם מוגלגל ברחיצה, אין אדם מוגלגל בכביסה.

יהודה איש הוציא, עבד טמיר במערתא תלתא יומין מיקום על הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. אתא לגבי רבי יוסי בן חלפתא. אמר ליה: אית לי טמיר במערתא תלתא יומין מיקום על הדין טעמא, מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. קרא לרבי אבא ברביה, אמר ליה הדין טעמא, מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת? אמר ליה: (יהושע כא) תהיינה הערים האלה. תהיינה עיר, ואחר כך מנרשיה סביבותיה. אמר ליה: מי גרם לך? דלא ולפתח עם חבירך.

ניחא, אם ארחין. אם לא ארחין, ותרחין? אמר רבי מנא: בשאמרה: "קונם הנניתי עליה משארחין אם ארחין!"

[דף ל"ז ע"א]

ויפר לה: אמר רבי יוסי בי רבי בון: בשלא אמרה אלא: "קונם הנניתי גופי עליה לכשארחין". ויכוף! לא בן אמר רב הונא: "הנניתי עליה" – כופה ומשפוטו. "הנניתי עלי" – הרי זה יפר! שנייא היא, שהיא הנניתי והנניתי.

אמר רבי אבא טרי: אם ארחין אם לא ארחין, לעולם. אם אתקשט, ואם לא אתקשט, לעולם. רבנן דמיסרין בשם רבי נסא: אם ארחין ואם לא אתקשט, אם אתקשט ואם לא ארחין.

הלכה ב' מתניתין אלו הן נדרי עינני נפש, אמרה: "קונם פירות העולם עלי" – הרי זה יפר. "פירות המדינה זו עלי" – יביא לה ממדינה אחרת. "פירות החנווני זה עלי" – אינו יכול להפר. אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו – הרי זה יפר; דברי רבי יוסה.

גמרא שמואל אמר: אמרה: "קונם פירות העולם עלי", והיו שם ציפורים בסידקי – יקח לה מהן. רבי שמעון בן לקיש אמר: "קונם פירות בני זו המדינה עלי", והיו שם אכסנאין מוכרין – יקח מהן.

בתיב (במודבר ל) וכל נדר וכל שבעת אפר לענת נפש. כגון פילפל שאני טועמת, קלוסקין שאני טועמת. לא סוף דבר שיש מאותו המין, אלא אפילו אין בו מאותו המין, שמוא יביא לה אחר מאותו המין.

רבי יוחנן בשם רבי יצאי: היו לפניו שתי חתיכות, אחת יפה ואחת רעה, נתנה עיניה ביפה ונדרה מז הרעה – הרי זה יפר. מפני מה הוא מופר? חברייה אמרי: מפני נדרי עינני נפש שלה. רבי זעירא ורבי הילא, תריהון אמרי: מפני נדרי עינני נפש שלו.

רבי זעירא בשם שמואל: כל הנדרים אדם מיפר, חוץ מהאומר: "הנניתי על פלוני". הא

[דף ל"ז ע"ב]

"הנניתי פלוני עלי" – יפר. והתנינן: "קונם פירות חנווני זה עלי" – אינו יכול להפר! פתר לה, כרבי יוסי וחלוקים עליו, דתנינן תמן: אם לא היתה פרנסתו אלא מפניו – הרי זה יפר. אמר רבי יוסי: דו מקיף ליה דו יב ליה. אמר רבי מנא: דו יב ליה מקמה טבא.

הלכה ג' מתניתין "קונם שאיני נהנית לבריות" – אינו יכול להפר. ויכולה היא ליהנות בלקט ובשכחה ובפיאה. "קונם כהנים ולויים נהנין לי" – יטלו על בורחן. "כהנים אילו ולויים נהנין לי" – יטלו אחרים.

גמרא אמר רבי יוחנן: ביני מתניתא, ויכולה היא ליהנות בלקט בשכחה ובפיאה.

תני: ובמעשר עני. לית כאן מעשה [מעשר] עני. מעשר עני ניתן בזביחה, ואילו בעזיבה.

רבי יוסי בן חנינא אמר: אדם נותן מעשרותיו בטובת הננייה! ורבי יוחנן אמר: אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הננייה! מאי טעמא דרבי יוסי בן חנינא? (במדבר ה) ואיש את קדשיו לו יהיה. ורבי יוחנן אמר: לו יהיה, יתנם לכל מי שירצה.

מתניתא פליגא על רבי יוסי בי רבי חנינא. "קונם כהנים ולויים נהנים לי" – יטלו על פרחו! פתר לה, באומר: אי איפשי ליתן מתנה כל עיקר. תדע שהוא בן, דתנינן: כהנים אילו ולויים נהנים לי" – יטלו אחרים.

מתניתא פליגא על רבי יוחנן. אומר הוא לישראל: הא לך סלע זה, ותן בכור זה לכן בתי בהן! פתר לה: ברוצה ליתנו לשנים, ובן בתו אחד מהן, אמר לו: הא לך סלע ותן כולו לכן בתי בהן!

בעין קומי רבי זעירא: כהן לישראל – רבי אומר. מה רבי יוסי אמר? לא אגיבון. רבי חזקיה בשם רבי אהא אמר:

[דף ל"ח ע"א]

כהן אגיבון, על דעתיה דרבי יוסי בר חנינא, כהן לישראל למה הוא אסור, לא מפני מראית העין? אהא רבי יוחנן אית ליה, ישראל לישראל אסור, מפני מראית העין. אמר רבי יוסי בר בון: חילול קדשים יש כאן, ותמר, מפני מראית העין!

ועוד מן תדא: הפתנים והלויים המסייעין בגרנות – אין נותנין להן לא תרומה ולא מעשר. ואם נתן – הילל. ולא יחלו את קדשי בני ישראל (ויקרא כב), והן מחללין אותן!

יותר מיכן אמרו: תרומתן אינן תרומה, ומעשרותן אינן מעשר, והקדישן אינן הקדש. ועליהן הכתוב אומר: (מיכה ג) ראשיתה בשוחד ופוטו! והמקום מביא עליהן ג' פורעניות: לכן בגללכם ציון שדה תהרש, וירושלים עיני תהיה, וחר הבית לבמות יער.

מתניתא פליגא על רבי יוחנן. המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות, ובמי הטאת, ובאפר הטאת – הרי זו מקודשת, אף על פי ישראל. פתר לה: בתרומה שנפלה לו מאבי אמו כהן.

הלכה ד' מתניתין קונם שאיני עושה על פי אבא, ועל פי אביה, ועל פי אחי, ועל פי אחיה – אינו יכול להפר. שאיני עושה על פיך – אינו צריך להפר. רבי עקיבה אומר: יפר, שפוא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו. רבי יוחנן בן נורי אומר: יפר, שפוא יג'רשנה ותהא אסורה לחזור לו.

גמרא תמן תנינן: המקדיש מעשה ידי אשתו – הרי זו עושה ואוכלת. המותר, רבי מאיר אומר: הקדש. רבי יוחנן הסנדלר אומר: חולין. רבי שמעון בן לקיש אומר: במותר חמש סלעים פליגין, דו פתר לה במעלה לה מוזנות ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיה, ותנינן: אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה – מעשה ידיה שלה.

רבי יוחנן אומר: במותר לאחר מיתה פליגין. דו פתר לה בשאינו מעלה לה מוזנות. אבל במעלה לה מוזנות – דברי הפל קידש.

וכא, אינו יכול' להפר. רבי מאיר אומר: אינו 'צריך' להפר. רבי יוחנן הסנדלר אומר: שלה. רבי עקיבה אומר: שלה. רבי יוחנן בן נורי אומר: שלו.

[דף ל"ח ע"ב]

רבי עקיבה אומר: יפר. אמר רבי בא: בשאסרו מעשה ידיה מלעשות, עד ה' סלעים – הוא בופה, מיכן ואילך – אינו בופה, שמתירא שפוא תעשה יתר ונמצא נהנה מן האסור. לפום בן רבי עקיבה אומר: יפר שלו. (רבי יוחנן בן נורי אומר: יפר) אמר רבי הילא: איפשר לה לעשות חמש סלעים מצומצמות! עד ה' סלעים – בופה, מיכן ואילך – אינו בופה, שמתירא שפוא תעדיף כל שהוא ונמצא נהנה מן האסור, לפום בן רבי יוחנן בן נורי אומר: יפר. אמר רבי הילא: טעמא דרבי יוחנן בן נורי, שמתוד שידעת שאם מגרשה היה אסורה לחזור לו, ואף מקניטתו והוא מגרשה.

הלכה ה' מתניתין נדרה אשתו, וסבור שנדרה בתו. נדרה בתו, וסבור שנדרה אשתו. נדרה כנזיר, וסבור שנדרה בקרבן. בקרבן, וסבור שנדרה כנזיר. נדרה מן התאנים, וסבור שנדרה מן הענבים. נדרה מן הענבים, וסבור שנדרה מן התאנים – הרי זה יחזור ויפר.

גמרא אפילו שמע ושתק, אפילו שמע וקיים.

הלכה ו' מתניתין אמרה: "קונם תאנים וענבים אילו שאיני טועמת"; קיים על התאנים – כולו קיים. היפר על התאנים – אינו מופר עד שיפר אף לענבים. אמרה: "קונם תאנים שאיני טועמת וענבים שאיני טועמת" – הרי אלו שני נדרים.

גמרא אית תנאי תנאי: וקימנו ממינו, ויפירנו ממינו. אית תנאי תנאי: וקימנו ממינו, ויפירנו כולו. ואית תנאי תנאי: וקימנו כולו ויפירנו ממינו.

מתניתא, כמאן דאמר: וקימנו ממינו, ויפירנו כולו. דתנאי קיים לתאנים – קיים לכולו. הפר לתאנים – אינו מופר עד שיפר אף לענבים.

אמרה: "קונם תאינה שאיני טועמת, ועוד ענב" – תפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבה. דרבי ישמעאל אומר: אחר הנדר. ורבי עקיבה אומר: אחר האיפר.

הלכה ז' מתניתין "יודע אני שיש נדרים, אבל איני יודע שיש מפירים" – יפר. יודע אני שיש מפירים, אבל איני יודע שזה נדר –

[דף ל"ט ע"א]

רבי מאיר אומר: לא יפר. וחכמים אומרים: יפר.

גמרא אמר רבי זעירא: טעמא דרבי מאיר, עילה היא רוצה, שתדור ויגרשנה! דל כן, היתה לו (לגרשה) [להפר] משעה ראשונה.

הלכה ח' מתניתין המוידר הנאה מהתנו, והוא רוצה לתן לכתו מעות, אומר לה: הרי הפעות האילו נתנינן לך מתנה, ובלבד שלא יהא לבעליה רשות בקו, אלא, מה שאת נושאת ונותנת בפיה.

גמרא תנאי: "ולא ליה". אמר (ר') (רב), מאן תנא "ולא ליה"? רבי מאיר! דרבי מאיר עבד יד העבד כיד רבו. מפני שאמר: "ולא ליה". הא אם לא אמר "ולא ליה" – זכת האשה זכה בעלת.

הלכה ט' מתניתין (במדבר ל) וְגַדַּר אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר אֶמְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ. בַּיָּצֵד? אֶמְרָה: "הָרִי אֲנִי נְזִירָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם" וְאִם עַל פִּי שְׁנַיִשְׂאָת בְּתוּךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם – אֵינִי יָכוֹל לְהַפְּרֹךְ. נְדָרָה וְהִיא כְּרִשׁוֹת הַכַּעֲלִי, וְהִיפֵר לָהּ. אֶמְרָה: "הָרִי אֲנִי נְזִירָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם" – אִם עַל פִּי שְׁנַתְּאֶלְמָנָה אוֹ נְתַנְרָשָׁה בְּתוּךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם – הָרִי זֶה מוֹפֵר. נְדָרָה כּוּ בַיּוֹם, נְתַנְרָשָׁה כּוּ בַיּוֹם, וְהִתְזַוְרָה כּוּ בַיּוֹם – אֵינִי יָכוֹל לְהַפְּרֹךְ. זֶה הַכֵּלָל: כָּל שְׂוִיעָאָת לְרִשׁוֹת עֲצֻמָּה שְׁעָה אַחַת – אֵינִי יָכוֹל לְהַפְּרֹךְ.

גמרא הֲדָא הִיא, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר: אַחֲרֵי הַנֶּדֶר. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אַחַר הָאִיסָר. הִיא נֶדֶר וְאִסָּר כְּאַחַת? הִיךְ עֲבִידָא? אֶמְרָה: "הָרִינִי נְזִירָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם" וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ וְלֹא הִפֵּר לָהּ וְגִירָשָׁה, וְהִתְזַוְרָה בְּתוּךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הֵינִי נֶדֶר וְאִסָּר כְּאַחַת.

הלכה י' מתניתין תִּשְׁעָ נְעֻרוֹת, נְדָרִיקוֹן קְיָיְמִין. א בּוֹנֶרֶת וְהִיא יְתוּמָה. ב נְעֵרָה בּוֹנֶרֶת וְיְתוּמָה. ג נְעֵרָה שְׁלֹא כְּגֵרָה וְיְתוּמָה. ד בּוֹנֶרֶת וּמַת אֲבִיָּה. ה נְעֵרָה שְׁלֹא כְּגֵרָה וּמַת אֲבִיָּה. ו נְעֵרָה בּוֹנֶרֶת וּמַת אֲבִיָּה. ז נְעֵרָה שְׁמוֹת אֲבִיָּה, מִשְׁמוֹת אֲבִיָּה כְּגֵרָה. ח בּוֹנֶרֶת וְאֲבִיָּה קָיִים. ט נְעֵרָה בּוֹנֶרֶת וְאֲבִיָּה קָיִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִם הַמְּשִׂיא אֶת בְּתוּלָהּ קָטְנָה, וְנִתְּאֶלְמָנָה אוֹ נְתַנְרָשָׁה וְחֻזְרָה אֲצִלּוֹ עֲדִיין הִיא נְעֵרָה. **גמרא** אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁתַּיִם הֵן, וְלָמָּה תַּנְיִין תִּשְׁעָ? בְּשִׁבִיל לְחַדֵּד אֶת הַתְּלֻמִּידִים. וְכַרְבִּי יוּדָה, שְׁלֹש-

[דף ל"ט ע"ב]

הלכה י"א מתניתין "קוֹנָם שְׂאִינִי נְהַנִּית לְאַבָּא, וְלְאַבִּיָּה, אִם עוֹשָׂה אֲנִי עַל פִּיךָ". "שְׂאִינִי נְהַנִּית לָךְ, אִם עוֹשָׂה אֲנִי עַל פִּי אַבָּא וְעַל פִּי אֲבִיָּה" – הָרִי זֶה יִפֵּר.

גמרא תַּנְיִי, רַבִּי נִתָּן אָמַר: לֹא יִפֵּר. וְחֻכְמִים אָמְרִים: יִפֵּר. מִפְּנֵי מַדָּה הוּא מִיפְּרָ? חֲכָרִיָּא אָמְרִי: מִפְּנֵי עֵינָיו נִפְשָׁ שְׁלוֹ. רַבִּי זְעִירָא וְרַבִּי הִילָא, תְּרִיחוּן אָמְרִין: מִפְּנֵי נְדָרֵי עֵינָיו נִפְשָׁ שְׁלָהּ.

הלכה י"ב מתניתין בְּרַאשׁוֹנָה הֵיוּ אָמְרִים: שְׁלֹשׁ נְשִׁים יוֹצְאוֹת וְנוֹמְלוֹת כְּתוּבָה. הָאֹמְרוֹת: "טְמוּאָה אֲנִי לָךְ". "שְׁמוּם בֵּינִי לְבִינְךָ". וְנִטְוֹלָה אֲנִי מִן הַיְהוּדִים. חֲזֵרוּ לֹאמַר: שְׁלֹא תִּהְיֶה אִשָּׁה נּוֹתֶנֶת עֵינֶיהָ בְּאַחַר וּמְקַלְקֶלֶת עַל בַּעֲלָהּ. הָאֹמְרוֹת: "טְמוּאָה אֲנִי לָךְ" – תִּבְיָא רְאִיָּה לְדְכָרֶיהָ. "שְׁמוּם בֵּינִי לְבִינְךָ" – יַעֲשׂוּ דְרָךְ בְּקָשָׁה. "וְנִטְוֹלָה אֲנִי מִן הַיְהוּדִים" – יִפֵּר חֶלְקוֹ וּמִשְׁמִשְׁתּוֹ, וְתִּהְיֶה נִטְוֹלָה מִן הַיְהוּדִים.

גמרא הָא לֹא תִּבְיָא רְאִיָּה לְדְכָרֶיהָ, פְּשִׁיטָא שְׁהִיא מוֹתֶרֶת לְבִיתָהּ. אָמַר רַבִּי הִילָא: לֹא מִסְתַּבְּרָא, אִם הָיָה חֲבֵר, יְחוּשׁוּ! וְאִם הָיָה בֵּתוֹ, שְׁהִיא אֶסְרָה לְכָל בְּתוּמָה!

אתא עובדא קומי רבי חנניה חברין דרבנן, והתירה לוכל בתרומה. אמר רבי חניי: אבא, ידע רישא וסיפא. איסטרטיות נכנסו לעיר, וכאח אשה ואמרה: איסטרטיות חבקני והטיל שכבת זרע בין ברביי, והתירה לוכל בתרומה. אתא עובדא קומי רבי יצחק בר טבליי באשה אחת שאמרה: תביאם שלי פיתני. אמר לה: אין תביאם אסור? ואמרה. הכא את אמר: ואמרה, הכא את אמר: והתירה! תמן באת לוסר עצמה – והתירה. ברם, הכא באת להתיר עצמה – ואמרה.

שמום ביני לבינה. במא דשמאי רחיקין מן ארעא, בן תהא האי איתתא רחיקא מן תהוא גברא.

יעשו דרדך בקשה. אמר רב הונא: יעשו סעודה והן מתרגלין לבוא דרדך סעודה.

תני: "כלוי אני ממוך". פרוש אני ממוך. רבי ירמיה בעי: ולמה לא תנינן נטול? אמר רבי יוסה: תניתה בסופא: ונטולה אני מן היהודים. נתגרשה, תלך ותידבק בערכיים שחשקה נפשה בהם.

תני: האשה שגדרה בגזיר, ושמע בעלה ולא היפר לה, רבי מאיר ורבי יהודא אוקרים:

[דף מ' ע"א]

הוא נותן אצבעו בין שיניה, שכן אם רצה להפר, מיפר. אמר: אי איפשי שתהא גזירה – יוציא ויתן כתובה. רבי יוסי ורבי שמעון אוקרין: היא נתנה אצבעה בין שיניה, שכן אם רצה להקם מוקם! או שאמרה: איפשר שאהא גזירה – תצא שלא בכתובתה. כמשנה ראשונה, דל בן, מה בן אמר רבי מאיר ורבי יהודה?! (כמשנה) ואפילו כמשנה האחרונה, מפני מה אינו מיפר לה. רבי יוסי ורבי שמעון – כמשנה האחרונה! ואפילו תימא כמשנה ראשונה, מפני מה נדרה.

הדרן עלך אילו נדרים וסליקא לה מסכתא נדרים

הדרן עלף מסכת נדרים והדרן עלן, דעתן עלף מסכת נדרים ודעתה עלן, לא נתנשי מנה מסכת נדרים ולא תתנשי מנה, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלמנה יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתה אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא:

חנינא בר פפא. רמי בר פפא. נתמן בר פפא. אחאי בר פפא. אבא מרי בר פפא. רפרם בר פפא. רמיש בר פפא. סורחב בר פפא. אדא בר פפא. דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתה בפינו ובכפיות עמך בית ישראל, ונהיה פלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל פלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאנבי תחכמני מצותך, פי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקך, למען לא אבוש: לעולם לא אשבח פקודיך, כי בם חיייתי: ברוך אתה יי, למדני חקך: אמן אמן אמן סלה ועד:

תלמוד

מסכת גדרים

ירושלמי

מודים אנהנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ושמות חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משמימים והם משמימים, אנו משמימים לדברי תורה והם משמימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שאמר ואתה אלהים תודידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בה:

יהי רצון מלפניך יי אלהי, פשם שעזרתני לסיים מסכת גדרים, פן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם. ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה:

וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, נעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי, בהתהלכה תנחה אתך, בשכבה תשמר עליה, והקיצות היא תשיחה: מי בי ירבו ימיה, ויסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו יתן, יי יברך את עמו בשלום:

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

הַלְכָה א' מתניתין: כל בינוי נזירות – פגזירות. האומר: "אהא" – הרי זה נזיר. או "אהא נאוח" – נזיר. "נזיק", "נזיח", "פזיח" – הרי זה נזיר. "הריני בזה", "הריני מסלם", "הרי אני מכלכל", "הרי עלי לשלח פרע" – הרי זה נזיר. "הרי עלי ציפורים" – רבי מאיר אומר: נזיר. וחקמים אומרים: אינו נזיר.

גמרא כתיב (פסוק ל): איש כי ידר נדר. מה תלמוד לומר נדר? אלא מיפן שפינויי נדרים – פגזרים. (שם) או השבע מה תלמוד לומר שבועה? אלא מיפן שפינוי שבועה פשבועה. גר"ש, ראש"ה ודגדרי"ם קדמות"א, ע"ד דמט"י אשכח.

תני רבי ישמעאל: נדר נזיר להזיר (פסוק ו), מיפן שאדם קובע עליו נזירות בתוך ימי נזירותו. תני: כל בינוי נזירות – פגזירות, ולוקין עליהן.

אף על גב דרבי יוחנן אומר: אין לוקין על האיסרות, מודה הוא הכא שהוא לוקה.

אף על גב דרבי שמעון אומר: אינו מביא קרבן, מודה הוא הכא שהוא לוקה.

אף על גב דרבי יודה אומר: ספק נזירות – מותר, מודה הוא הכא שהוא לוקה.

מה נן קיימין?

[דף א' ע"ב]

אם במתפנין לזוזר, אפילו אומר: "שאזכיר פת אהא נזיר" – נזיר! אם בשאינו מתפנין לזוזר, אף על גב שהוציא נזירות מפיו, לא יהא נזיר! כך, אם היה קורא בתורה, והזכיר נזיר נזיק!

אלא, פי נן קיימין, באומר: אחד מכל תלשונות הללו נזרתי, אם תופש אחד מתן נזירות, תחול עליו נזירות. ואם לאו, לא תחול עליו נזירות! אומר לו: שמור ושמעתי.

אהא. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן: בשראה נזירין עזבין.

ואמר: "גוה" מהו? וזה מלעיג עליהו, או אהא כמותן? רבי יוסי פי רבי בון בשם שמואל: הלואי אהא כמותן.

או אהא גווה – נזיר. מה אנו קיימין? אם כשאמר גוה, הדיא היא קדמייתא! אם בתפוס בשערו. והתנינן: הריני כזה, ומדרבי יוסי ברבי חנינא אם בתפוס בשערו והוא אמר הריני כזה! אלא, כי נז קיימין, באומר: אין נאה כזה!

נזיק נזית פזיק. אמר רבי יוחנן: לשונות שביירו ליה ראשונים. אין רשות לבייריה להוסיף עליהן. והא תני רבי חייה: רזית הזית! אמר רבי שילא: לשונות שביירו ליה משניות, אין רשות לבייריה להוסיף עליהן.

והתני בר קפרא: חרם לא חספא? אמר רבי זעירא: לשון גבוה הוא (איוב ט) האמר לחרם ולא יזרח וגו'.

אמר רבי שמעון בן לקיש: לשון אומות העולם הוא. אמר רבי זעירא: לשון נזוית הוא, דאינון קריי לחספא בספא.

אמר רבי יוסי: נראין דברים במקומות אחרים, אבל במקום שקוראין לנזיר נזיק, אנו אומרים: נזיר פסילים אינו נזיר?

תני: בית שמואי אומרים: בין בינויים, בין בינויי בינויים אסורין. ובית הלל אומרים: בינויין אסורין, בינויי בינויין מותרין.

היי דן אינון בינויי בינויין? אמר רבי בא בר זבדא: מנזקא, מנזיקנא, מפחזנא. אמר רבי יוסה: אין אלו בינויי בינויין, בינויין ממש אינון! אילו האומר: מנזרנא, שמואי אינו נזיר? אילו מנזרנא

[דף ב' ע"א]

באומר: מפחזנא.

אילין אינון בינויי בינויין, על דעתיה דרבי יוסי, הדיא היא דתנינן: "הרי עלי ציפורין", רבי מאיר אומר: נזיר. והכמים אומרים: אינו נזיר. אמר רבי יוחנן: משום בינויי בינויין (דנאיל ד) עד די שערה כגשרין רבה ומפרוהי כצפורין.

"הריני כזה". אמר רבי יוסי בר חנינא: בתפוש בשערו, והוא אמר: "הריני כזה".

"הריני מסלם", "הריני מכלכל" – באומר: הריני מן המסלמין מן המכלכלין. הריני מסלם ומכלכל – באומר: לא אסלם ולא אכלכל פחות משלשים, אלא שלשים. "הרי עלי שלא אסלם שלא אכלכל" – באומר – לא אסלם ולא אכלכל יותר על שלשים, אלא שלשים.

הרי עלי לשלח פרע. הרי אני מסלם, מכלכל, הרי עלי שלא אסלם ושלא אכלכל, הרי עלי לשלח פרע.

הרי עלי ציפורין, רבי מאיר אומר: נזיר, וחקמים אומרים: אינו נזיר. אמר רבי יוחנן: משום בינוי בינוי. עד די שיערה כנשרין רבה וטפרוהי כצפורין.

רבי שמעון בן לקיש אומר: משום, נזיר טמא מביא עוף. וכי ציפורין הוא מביא? תורין וכני יונה הוא מביא!

אית תנאי תנאי: כל עוף טהור – קרוי ציפורין. ואית תנאי תנאי: כל עוף בין טמא בין טהור – קרוי ציפורין. מן דמר: כל עוף טהור – קרוי ציפורין, כל צפור טהורה תאכלו (דברים יד). ומן דמר: כל עוף בין טמא בין טהור – קרוי ציפורין, אמור לצפור כל כנף (יחזקאל לט).

מה טעמא דרבנן? נעשה כמתנדב ציפורין לבדק הבית. מאי טעמא דרבי מאיר? נעשה כמתנדב אשם לבדק הבית! מה נפק מביניהון? אומר: "הרי עלי אשם", על דעתיה דרבי מאיר: מאחר שאינן מתנדבין אשם לבדק הבית – נזיר. על דעתין

[דף ב' ע"ב]

דרבנן: מאחר שנזיר טמא מביא אשם – אינו נזיר.

הלכה ב' מתניתין "הריני נזיר מן החרצנים", ו"מז הנגין", ו"מז התגלחת", ו"מז הפומצה" – הרי זה נזיר, וכל דיקדוקי נזירות עליו.

"הריני כשמשון בן מנחם", "כבעל דלילה", "כמי שעקר דלתות עזה", "כמי שניקרו פלשתים את עיניו" – הרי זה נזיר שמשון. מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון? נזיר עולם: הכביד שערו – מיקל בתער, ומביא שלש בהמות; ואם ניטמא – מביא קרבן טומאה. נזיר שמשון: הכביד את שערו – אינו מיקל; ואם ניטמא – אינו מביא קרבן טומאה.

גמרא ביני מתניתאי: או מן התרצנים, או מן הזנין, או מתגלחת, או מטומאה. אם אמר: בכולן – נזיר. כרבי יהודה: עד שיזכיר ויום. ברם, רבי מאיר: אפלו לא הזכיר ויון.

הריני נזיר ונזיר – הרי זה נזיר שתיים. דתוה יכיל מימר: הריני נזיר הריני נזיר. נזיר שתיים.

הריני נזיר ואחת – הרי זה נזיר שתיים. ועוד – הרי שלש. ושוב נזיר – ארבע. אמר רבי יוסי בי רבי בון: כהם – שמנה. כמותם – שש עשרה.

סומכום אמר: טטרגון – ארבע. מריגון – שלשה. דיגון – שתיים.

”הריני יד לנזירות”. הרי עלי יד לקרבן” – רבי לעזר בשם רבי הושעיה: תופשין אותו משום יד לקרבן.

רבי בון בר תייה בעי: אמר: “לא אוכל לך” – תופשין אותו משום יד לשבועה? אמר רבי יוסי: אורחיה דבר נשא מימר: שבועה לא אוכל לך, דילמא לאוכל לך שבועה? אמר רבי מתתיה: אורחיה דבר נשא מימר: קנתה (דכולפה) דכולפא, דילמא (כולפא) כולפא דקנתא?

”לא נזרתי” – מותר. “כבר היתי נזיר” – הרי זה אסור.

רבי בון בר תייה בשם רבי אבינה, רבי אימי בשם רבי יוסי בר חנינה: האומר: “הריני מיץ של ערלה” – לא אמר בלום. חברייא אקורין:

[דף ג' ע"א]

מחלוקת, רבי שמעון. דתנינן תפון: “שבועה שלא אוכל”, ואכל גבילות ומריפות שקצים ורמשים – חייב; ורבי שמעון פומר. אמר רבי זעירא: בכלל נחלקו, אבל בפורט, כל עפוא מודיי שאין שבועות הלכות על איסורין. וכאן, בכלל אגון קיימין. אמר רבי יודן: פאן בגדרים, פאן בשבועות. נדרים חלין על איסורין, ואין שבועות הלכות על האיסורין.

בשם שפינוי נזירות כנזירות, כך פינוי שמשון פמשושן. הידין אינון פינוי שמשון? אמר רבי אבינא: שמשוד, שמשור, שמשוין.

מן הכא הכביד שער? רבי! דמר רבי ירמיה משום רבי אימי: דברי רבי, נזיר עולם מגלח אחד לשנים עשר חדש. דברי חכמים, פעמים שהוא מגלח אחת לשלשים יום, פעמים שהוא מגלח אחת ל”ב חדש.

מסכת פרה פרק רביעי

א. פרה אינה נפסלת בלינה, ואפילו שחטה היום ושרפה למחר - כשרה. הנה בלילה - הזאתו פסולה. ואפלו כלן ביום, ואחת בלילה - הזאתו פסולה. הנה בכלי - הזאתו פסולה. ואפלו כלן ביד ואחת בכלי - הזאתו פסולה. הנה בשמאל - הזאתו פסולה. ואפלו כלו בימין ואחת בשמאל - הזאתו פסולה. הזו שבעה כהנים כאחת - הזאתן פסולה. זה אחר זה - הזאתן כשרה. הזאות שבפרה שהזו שלא לשמן, או שאינה מכוונת, או שחסר אחת מהן, או שטבל אחת והזה שתיים, שתיים והזה אחת - הרי אלו פסולות.

ב. שמנה מתוך שבעה, אם הוא בכהן אחד - פסולה, שעשה עמה מלאכה. ואם כהן אחר - כשרה. שרפה אונן ומחסר כפורים - כשרה. איסי הבבלי אומר: מחסר כפורים - פסולה. שרפה שלא רחוק ידיים ורגלים - פסולה. ורבי אליעזר מכשיר, שנאמר (שמות ל, ט) "בבאם אל אהל מועד ירחצו מים" - אין קדוש ידיים ורגלים אלא לפנים.

ג. רבי יוסי הגלילי אומר: עולות שהקריבו אבותינו על הר סיני לא היה בהם הפשט ונתוח אלא ממתן תורה ואילך. שרפת פרה והזאותיה - בכהן גדול. כל מעשיה - בכהן דיוט, שנאמר (במדבר יט, א) "ונתתם אתה אל אלעזר הכהן"; אותה באלעזר - שהוא סגן. ושאר כל הפרות - בכהן גדול; דברי רבי מאיר. רבי יוסי ורבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים: אותה באלעזר שהוא סגן. ושאר כל הפרות אפלו בכהן הדיוט.

ד. מצותה בארבעה בגדי לבן של כהן הדיוט. עשאה בכגדי זהב ובכגדי חול - פסולה. שאלו תלמידיו את רבי יוחנן בן זכאי: פרה במה נעשית? אומר להם: בכגדי זהב. אמרו לו: למדתנו רבנו בכגדי לבן!

אמר להם: יפה אמרתם, אם מעשה שעשו ידי, וראו עיני - שכחת, ששמעו אזני - על אחת כמה וכמה! ולא שלא היה יודע, אלא שהיה מבקש לזרו את התלמידים. ויש אומרים: את הלל הזקן שאלו, לא שלא היה יודע, אלא שהיה מבקש לזרו את התלמידים. שהיה רבי יהושע אומר: השונה ואינו עמל - דומה לזורע ואינו קוצר. הלומד תורה ומשפחה, דומה לאשה שיוולדת וקוברת. רבי עקיבא אומר: זמר בה תדירא זמר.

ה. אין שורפין שתי פרות בבת אחת. משנעשית אפר - מביא אחרת, ושורף על גבה ואינו חושש. שרפה בשני חצאין, זו אחר זו; רבי אומר: אומר אני בזו, שהיא כשרה. ארע בה פסול בשחיטתה, בין קדם פסולה בין לאחר פסולה - אינה מטמאה בגדים. בהזאתה, קדם פסולה - אינה מטמאה בגדים. רבי שמעון אומר: בין לפני פסולה בין לאחר פסולה - אין מטמאה בגדים, מפני שהיא נדונת על שם סופה. אומר רבי שמעון: מצאתי חנינא בן גמלא בציידין, ואמר: פרה שארע בה פסול, מהו? אמרתי לו: לפני פסולה - מטמא בגדים. אחר פסולה - אינו מטמא בגדים. אומר לי: והלא משמך אומר לי רבי אליעזר: 'בין לפני פסולה, בין לאחר פסולה - אינה מטמאה בגדים, מפני שהיא נדונת על שם סופה'?! אמרתי לו: לא אמרתי! אבל בין אמרתי בין לא אמרתי - נראין דברי!

ו. לעולם מרבין לה עצים עד שנעשית אפר. אומר רבי יהודה: אף כשהיו מרבים - לא היו מרבים, אלא חבילי אזוב, שאפרן מרבה ויפה. כל מעשה פרה ביום, חוץ מאסיפת האפר והמלוי והקדוש. כל מעשיה בכהנים, חוץ מאסיפת האפר והמלוי והקדוש. לעולם אין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין ממנה עד שתעשה אפר. כל מעשיה - מלאכה פוסלת, חוץ מאסיפת אפרה והזאת מימיה.

אָמְרוּ: פּוֹתַח וְנוֹטֵל, וְאִינוּ נִמְנָע. וְהַחֲבֵר בָּא, אֶפְלוּ לְאַחַר שְׁלִישָׁה יָמִים וְנוֹטֵל. גְּלָה חֲפָאִים וּמִצָּא אָבֶק עַל גְּבֵי פְלִים - הָרִי זֶה נֹטֵל אֶחָד מֵהֶן, כְּלֵן בְּרִשׁוֹת עִם הָאָרֶץ.

ב. מְקוּם שְׁשָׁם מְשַׁקְעִין אֶת הַנְּאוֹת בְּטִיט הַלְבָּן, וְחֵבֵר עוֹמֵד אֶף עַל שְׁקוּעוֹ. וְעַם הָאָרֶץ עוֹמֵד עַל הָעֲמוּד שְׁעוֹמֵד עָלָיו - אִינוּ טָמֵא אֲלָא אוֹתוֹ עֲמוּד בְּלִבָּד. הַחֲבֵר עוֹמֵד לְמַעְלָה, וְעַם הָאָרֶץ לְמַטָּה - שׁוֹלָה וְנוֹתֵן לוֹ. נֶאֱמָן עִם הָאָרֶץ לֹמֵר: 'לֹא טָמְאֵתִי'; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת הַמְּשַׁתְּמֵר.

ג. מֵלֵא דְלִי לְשִׁתּוֹת וְחֵשֶׁב עָלָיו, עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמִים - יַעֲרָה וְצָרִיךְ לְנִגְב. אִם מִשְׁהִגִּיעַ לְמִים חֵשֶׁב עָלָיו - יַעֲרָה וְאִינוּ צָרִיךְ לְנִגְב. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֶף אִינוּ צָרִיךְ לְעָרוֹת. שֶׁלְּשַׁל דְּלִי לְמִלְאוֹת, וְנִפְסַק הַחֵבֵל מִיָּדוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמִים חֵשֶׁב עָלָיו - יַעֲרָה וְצָרִיךְ לְנִגְב. עוֹדָה בְּמִים וְחֵשֶׁב עָלָיו - מַעֲרָה וְאִין צָרִיךְ לְנִגְב. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֶף אִינוּ צָרִיךְ לְעָרוֹת.

ד. שְׁפוּפֶרֶת שֶׁחֲתָכָה לְחֻטָּאת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִטְבִּיל, וְאִין צָרִיךְ לְטָמֵא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יִטְמֵא וְיִטְבִּיל. כִּנֵּס לְתוֹכָהּ מִי חֻטָּאת וְאֶפְרָח חֻטָּאת, אִם עַד שֶׁלֹּא יִטְבִּילָנָה - טָמֵא. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁחֲתַף שְׁפוּפֶרֶת בְּבֵית שְׁעָרִים, וְהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר וְחֲכָמִים מְטַמְּאִין.

ה. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְקֹדֶשׁ, חוּץ מִן הַחֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקִטָּן. רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר כְּקִטָּן. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: חֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקִטָּן שְׁקֵדְשׁוֹ, וְאַחֲרֵים רֹאִין אוֹתָן קְדוּשִׁין - כְּשֵׁר. טוֹמְטוֹם - קְדוּשׁוֹ פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק עָרֵל, וְהָעָרֵל פְּסוּל לְקֹדֶשׁ. אֲנִדְרוּגִינוֹס - קְדוּשׁוֹ כְּשֵׁר. וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק אִשָּׁה. אִשָּׁה פְּסוּלָה לְקֹדֶשׁ.

ז. שֵׁשׁ מַעֲלוֹת לְחֻטָּאת: מִמְּלֵאִין וּמִקְדָּשִׁין מִי חֻטָּאת בְּכָל מְקוּם. מִזִּין מִי חֻטָּאת וְאֶפְרָח חֻטָּאת בְּכָל מְקוּם. עִם הָאָרֶץ שְׁאָמַר: 'טְהוֹרֵתִי לְחֻטָּאת' - מִקְבְּלִין אוֹתוֹ. 'כְּפִלִים הִלְלוּ טְהוֹרִין לְחֻטָּאת' - מִקְבְּלִין הֵימָנוּ. טָבֵל לְהִזוֹת וְלֹא הִזָּה - אוֹכֵל בְּתוֹרֵמָתוֹ לְעָרֵב. רָאוּ בִּידוֹ מִי חֻטָּאת וְאֶפְרָח חֻטָּאת - עוֹשִׂין עַל גְּבֵי טְהוֹרוֹת, וְעַל גְּבֵי בְגָדָיו וְעַל גְּבֵי סִנְדְּלָיו.

ח. עִם הָאָרֶץ שֶׁהִבִּיא כְּפִלִים לְחֻטָּאתוֹ - חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ. אֲבָל הִבִּיא לְתוֹרֵמָתוֹ - אִין חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ. הִבִּיא לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ, שֶׁל חֻטָּאת - חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ; שֶׁל תְּרוּמָה - אִין חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ. חֲבֵר שְׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: 'הִבִּיא כְּפִלִים לְחֻטָּאתוֹ' - חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ. 'הִבִּיא לְתוֹרֵמָתוֹ' - אִין חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ. 'הִבִּיא לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ', שֶׁל חֻטָּאת - חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ בֵּין לוֹ וּבֵין לְאַחַר לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יַעֲרִים. וְאִם הָעָרִים - הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִין. וְשֶׁל תְּרוּמָה - אִין חֲבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֻטָּאתוֹ וּלְתוֹרֵמָתוֹ. עִם הָאָרֶץ שְׁאָמַר: 'כְּפִלִים הִלְלוּ לְחֻטָּאתִי הַבְּאֵתִי, וְנִמְלַכְתִּי עֲלֵיהֶן לְתוֹרֵמָתִי', הוֹאִיל וְנִתְיַחֲדוּ בְּרִשׁוֹת עִם הָאָרֶץ שְׁעָה אַחַת - הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִין.

מִסְכַּת פֶּרָה פָּרָק חֲמִישִׁי

א. הַמְּבִיא כְּלִי חָרָס לְחֻטָּאת - טוֹבֵל וְלֵן עַל הַכֶּבֶשֶׂן. לֵן עַד שֶׁלֹּא טָבֵל; רַבִּי מְטַמֵּא. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֵן וְאַחַר כֶּף טָבֵל, אִם לֹא הָיָה בְּחֻזְקַת הַמְּשַׁתְּמֵר - טָמֵא. לְתוֹרֵמָה - פּוֹתַח כְּבִשָּׁן וְנוֹטֵל. מִצָּאוּ פְתוּחַ, אוּ שֶׁנִּפְתַּח אֶחָד מֵהֶן - טָמֵא. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִן הַסֵּדֶר הַשְּׁנִי. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִן הַסֵּדֶר הַשְּׁלִישִׁי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים - מִסֵּדֶר הַשְּׁלִישִׁי. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים - מִן הַסֵּדֶר הַשְּׁנִי. וְזוֹ מִשְׁנֵה הָרֵאשׁוֹנָה. רַבּוֹתֵינוּ

ו. שוּלֵי כְּלֵי עֵץ, כְּלֵי עֶצֶם, וְכֵלֵי זְכוּכִית - אין מְקַדְּשִׁין בְּהֵן. מְגוּפָה שֶׁהִתְקִינָה לְכֵלֵי - כְּשֶׁרָה לְקַדֵּשׁ בָּהּ. בִּיצַת הַנְּעֻמִית - כְּשֶׁרָה לְקַדֵּשׁ בָּהּ. הַחֹקֵק אֶמֶת הַמַּיִם וְעָשָׂה בָּהּ בֵּית קָבוֹל, אָף עַל פִּי שֶׁתְּלוּשָׁה הַמַּיִם וְחִבְרָהּ - אין מְמַלְאִין בָּהּ, וְאִין מְקַדְּשִׁין בָּהּ, וְאִין מְזִין מִמֶּנָּה, וְאִינָה צְרִיכָה צְמִיד פְּתִיל, וְאִין פּוֹסְלֵת אֶת הַמְּקָהּ. תְּלוּשָׁה וְחִבְרָה, וְחָשַׁב עָלֶיהָ אַחַר תְּלוּשָׁתָה - מְמַלְאִין בָּהּ, וּמְקַדְּשִׁין בָּהּ, וּמְזִין הִמְנָה, וְצְרִיכָה צְמִיד פְּתִיל, וּפּוֹסְלֵת אֶת הַמְּקָהּ.

ז. מַעֲיֵן הַיּוֹרֵד לְמַכְתֶּשֶׁת וּמִבְּקֵשׁ לְקַדֵּשׁ בָּהּ - מִפְּסִיק וּמִנְגֵּב, וְחוֹזֵר וּמִמְשִׁיךְ אֶת הַמַּיִם וּמְקַדֵּשׁ. שֶׁקֶת שֶׁנִּמְמָיִת סוֹכְבוֹת אוֹתָהּ, אִם הִיוּ מְעוֹרְבוֹת כְּשֶׁפּוֹפְרֵת הַנּוֹד - קְדוּשׁ אֶחָד לְכֻלָּן. וְאִם לֹא - צְרִיכָה קְדוּשׁ לְכֻלָּ אֶחָד וְאֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עָשָׂה לָהּ עֲטָרָה שֶׁל טִיט, כְּדִי שִׁילְכוּ מַיִם לְשֵׁם, בֵּין שֶׁנִּטְלָת עֲמָה וּבֵין שְׂאִין נִטְלָת עֲמָה - כְּשֶׁרָה. הַשֶּׁקֶת שֶׁל טִיט, אִם נִטְלָת עֲמָה - כְּשֶׁרָה. וְאִם לֹא - פְּסוּלָה.

ח. שְׁתֵּי אַבְנִים שֶׁהִקִּיפֵן זו לְזוֹ וְעָשָׂן שֶׁקֶת, וְכֵן שְׁתֵּי עֲרֻבוֹת, וְכֵן הַשֶּׁקֶת שֶׁנִּחְלְקָה לְשְׁנַיִם; אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי: בְּזוֹ הַלְכָה קִפְצָתִי לְפָנָי רַבִּי עֲקִיבָא, וְאִמְרָתִי לְפָנָיו: שְׁתִּיהֵן אִינָן מְקַדְּשוֹת! שֶׁהַמַּיִם שֶׁבִּסְדֵּק אִינָן אֲגוּרִין כְּכֵלֵי. וְאִם נִגַּע בְּסוּפּוֹג שֶׁהַמַּיִם חוּצָה לוֹ - פְּסוּלָה. וְאִם לֹא נִפְלָ אֶלָּא לְתוֹךְ מְקַדְּשִׁין - נוֹטְלֵן וְסוּחֲטֵן, וְהַמַּיִם כְּשֶׁרִין.

מִסְכַּת פָּרָה פָּרָק שִׁישִׁי

א. הַהוֹלֵךְ לְקַדֵּשׁ - הָרִי זֶה נוֹטֵל מִפְתַּח וּפּוֹתֵחַ, וְקָרְדֵם וְחוֹפֵר, וְסִלְמֵם וּמוֹלִיךְ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם - כְּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק עִם הַקְּדוּשׁ. וְאִם מִשְׁהוּצֵיא אֶת הָאֶפֶר, הִגִּיף אֶת הַדֵּלֶת אַחֲרָיו - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשָׂה עֲמָה מְלֹאכָה. קָרַס עָלֵי זֵית, אִם בִּשְׁבִיל שִׁכְנִיס בְּשֶׁפּוֹפְרֵת - כְּשֶׁר. אִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תַחְזִיק אֶפֶר הַרְבֵּה - פְּסוּל. זְקָפָה בְּאַרְץ אוֹ שֶׁנִּתְּנָה לְעוֹמְדִין בְּצִדוֹ, אִם יֵשׁ שָׁם שׁוֹמְרִים - כְּשֶׁר. אִם אִין שָׁם

שׁוֹמְרִים - פְּסוּל. נָטַל אֶת הָאֶפֶר וְרָאָהוּ שֶׁהוּא מְרַבֵּה, וְהַחֲזִירוֹ - כְּשֶׁר. נִתֵּן אֶת הָאֶפֶר, וְרָאָהוּ שֶׁהוּא מְרַבֵּה - נוֹטֵל הִימָנוּ וְהוֹלֵךְ וּמְקַדֵּשׁ לְמְקוֹם אַחֵר. נִשְׁבָּה הַרוּחַ אֶת הָאֶפֶר וְנִתְּנָה עַל גְּבֵי הַמַּיִם, מִנְּגֵב וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ - כְּשֶׁר. נִתְּנָה לְקַדֵּשׁ; רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִנְּגֵב וּמְקַדֵּשׁ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: כֹּל שֶׁנִּגַּע בְּמַיִם - אִין מְקַדְּשִׁין בּוֹ.

ב. זֶלְף בְּיָדוֹ וּבְרַגְלוֹ וּבְחֻרְסִין שֶׁל שֶׁקֶת - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְּמַלָּא בְּכֵלֵי. אֲבָל חֵבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה וְזִלְפָה בְּיָדוֹ וּבְרַגְלוֹ, וּבְחֻרְסִין שֶׁל שֶׁקֶת - כְּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּמַלָּא בְּכֵלֵי. נִתֵּן אֶת הָאֶפֶר וְאַחַר כֵּךְ נִתֵּן אֶת הַמַּיִם - פְּסוּל וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשֵּׁיר. וּמוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׂאֵם נִתֵּן אֶת הַמַּיִם וְאַחַר כֵּךְ נִתֵּן אֶת הָאֶפֶר, וְרָאָה שֶׁהוּא מְרַבֵּה, וְהוֹסִיף עָלָיו מַיִם אַחֲרָיִם - צְרִיךְ קְדוּשׁ שְׁנִי, שְׂאִין מִי חֲטָאֵת עוֹשִׂין מִי חֲטָאֵת אֶלָּא עִם מִתֵּן אֶפֶר.

ג. הִיָּה עוֹמֵד וּמְקַדֵּשׁ וְהִרְתִּיחַ, אוֹ שְׁעָף, אוֹ שְׁדַחְאוֹ חֲבֵרוֹ, אוֹ שְׁדַחְתּוֹ הַרוּחַ, וּבֵא אַחַר וְקַדֵּשׁ - הָרִי זֶה פְּסוּל, שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָּר יט, יז): "וְלִקְחוּ לְטֵמָא" - עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְּכוּן לְמַלּוּי לְקְדוּשׁ וּלְהִזָּאָה. מֵלֵא לְעַצְמוֹ בְּאַחַת יָדוֹ, וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּאַחַת יָדוֹ; קְדֵשׁ לְעַצְמוֹ בְּאַחַת יָדוֹ וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּאַחַת יָדוֹ - פְּסוּל. מֵלֵא לְאַחַר בְּאַחַת יָדוֹ, וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּאַחַת יָדוֹ - פְּסוּל. קְדֵשׁ לְאַחַר בְּאַחַת יָדוֹ וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּאַחַת יָדוֹ - כְּשֶׁר. אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִימְתִּי? בְּזִמְן שִׁישׁ שָׁם שׁוֹמְרִים! אִין שָׁם שׁוֹמְרִים - קְדוּשׁ לְאַחֲרָיִם כְּקְדוּשׁ לְעַצְמוֹ. מֵלֵא לְעַצְמוֹ בְּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, בְּקְדוּשׁ אֶחָד - כְּשֶׁר. בְּשְׁנֵי קְדוּשִׁין - פְּסוּל. קְדֵשׁ לְעַצְמוֹ בְּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, בְּקְדוּשׁ אֶחָד - כְּשֶׁר. וּבְשְׁנֵי קְדוּשִׁין - פְּסוּל. מֵלֵא וְקַדֵּשׁ, קְדֵשׁ וּמֵלֵא בְּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת - שְׁנִיָּהֵן פְּסוּלִין. מֵלֵא לְאַחַר בְּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, בְּקְדוּשׁ אֶחָד - כְּשֶׁר. בְּשְׁנֵי קְדוּשִׁין - פְּסוּל. קְדֵשׁ לְאַחַר בְּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, בֵּין בְּקְדוּשׁ אֶחָד בֵּין בְּשְׁנֵי קְדוּשִׁין - כְּשֶׁר. מֵלֵא וְקַדֵּשׁ, קְדֵשׁ וּמֵלֵא בְּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת -

הקדוש כְּשֶׁר וְהַמְלוּי פְּסוּל. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל מְלֵאכָה שֵׁשׁ עֲמָה מְלוּי, בֵּין לוֹ וּבֵין לְאַחַר – פְּסוּל. וְכָל מְלֵאכָה שְׁאִין עֲמָה מְלוּי – שְׁלוֹ פְּסוּל וְשֶׁל אַחַר כְּשֶׁר.

ד. כָּל דְּבַר שְׁבִידוֹ וְעֵשָׂה מְלֵאכָה, בֵּין שֵׁשׁ שָׁם שׁוּמְרִין וּבֵין שְׁאִין שָׁם שׁוּמְרִין – פְּסוּל. כָּל דְּבַר שְׁבִידוֹ וְלֹא עֵשָׂה מְלֵאכָה, אִם יֵשׁ שָׁם שׁוּמְרִין – כְּשֶׁר. אִין שָׁם שׁוּמְרִין – פְּסוּל. מְלֵא לֹא וְלְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת – בְּלָן פְּסוּלִין. קִדְשׁ לוֹ וְלְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, שְׁלוֹ – פְּסוּל. וְשֶׁל חֶבְרוֹ – כְּשֶׁר. קִדְשׁ לוֹ וּמְלֵא לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. מְלֵא לוֹ וְקִדְשׁ לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת – שְׁלוֹ פְּסוּל וְשֶׁל אַחַר – כְּשֶׁר. מְלֵא לְעֲצָמוֹ בְּשִׁתֵּי יָדָיו זֶה אַחַר זֶה, הִרְאִישׁוֹן – פְּסוּל. וְהַשְּׁנִי – כְּשֶׁר. קִדְשׁ לְעֲצָמוֹ בְּשִׁתֵּי יָדָיו זֶה אַחַר זֶה, הִרְאִישׁוֹן – כְּשֶׁר. וְהַשְּׁנִי – פְּסוּל. קִדְשׁ וּמְלֵא לְעֲצָמוֹ בְּשִׁתֵּי יָדָיו, זֶה אַחַר זֶה – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. מְלֵא לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו, זֶה אַחַר זֶה, קִדְשׁ לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו זֶה אַחַר זֶה, מְלֵא וּמְלֵא לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו זֶה אַחַר זֶה, וְשֶׁל חֶבְרוֹ – כְּשֶׁר. וְשֶׁל אַחַר, קִדְשׁ לוֹ וְלְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו זֶה אַחַר זֶה – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. מְלֵא לֹא וְקִדְשׁ לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו, זֶה אַחַר זֶה, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. מְלֵא לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו, זֶה אַחַר זֶה, שְׁלוֹ – פְּסוּל. וְשֶׁל חֶבְרוֹ – כְּשֶׁר. קִדְשׁ לוֹ וּמְלֵא לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו, זֶה אַחַר זֶה – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין.

ה. מְלֵא לִי וְאַמְלֵא לָךְ – הָאֲחֵרוֹן כְּשֶׁר. קִדְשׁ לִי וְאַקְדֵּשׁ לָךְ – הִרְאִישׁוֹן כְּשֶׁר. מְלֵא לִי וְאַקְדֵּשׁ לָךְ – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. קִדְשׁ לִי וְאַמְלֵא לָךְ – שְׁנֵיהֶם כְּשָׁרִים. מְלֵא לִי וְאַמְלֵא לָךְ. קִדְשׁ לִי וְאַקְדֵּשׁ לָךְ – בְּלָן פְּסוּלִין. מְלֵא לִי וְאַמְלֵא לָךְ. אֲקִדְשׁ לָךְ וְקִדְשׁ לִי – הִרְאִישׁוֹן וְהָאֲחֵרוֹן פְּסוּלִין, וְהָאֲמֻצָּעִים – כְּשָׁרִין. קִדְשׁ לִי וְאַקְדֵּשׁ לָךְ, מְלֵא לִי וְאַמְלֵא לָךְ, הִרְאִישׁוֹן וְהָאֲחֵרוֹן – כְּשֶׁר. וְהָאֲמֻצָּעִים – פְּסוּלִים. קִדְשׁ לִי

וְאַקְדֵּשׁ לָךְ, אֲמֵלֵא לָךְ וּמְלֵא לִי. הִרְאִישׁוֹן וְהָאֲחֵרוֹן – כְּשֶׁר. וְהָאֲמֻצָּעִים – פְּסוּלִין. מְלֵא לִי וְאַקְדֵּשׁ לָךְ. קִדְשׁ לִי וְאַמְלֵא לָךְ – אִינוֹ כְּשֶׁר אֲלֵא הָאֲחֵרוֹן. מְלֵא לִי וְאַקְדֵּשׁ לָךְ. אֲמֵלֵא לָךְ וְקִדְשׁ לִי – בְּלָן פְּסוּלִין. קִדְשׁ לִי וְאַמְלֵא לָךְ. מְלֵא לִי וְאַקְדֵּשׁ לָךְ – אִין כְּשֶׁר אֲלֵא רִאשׁוֹן. קִדְשׁ לִי וְאַמְלֵא לָךְ. אֲקִדְשׁ לָךְ וּמְלֵא לִי – כֻּלָּם כְּשָׁרִים. וְאִם יֵשׁ שָׁם שׁוּמְרִין – בְּלָן כְּשָׁרִים.

מִסְכַּת פֶּרָה פָּרָק שְׁבִיעִי

א. מְלֵא חֲמֵשׁ חֲבִיּוֹת לְקִדְשׁ לְאַחַר, הֵיךְ מוֹצִיא כָּל אַחַת וְאַחַת וְשׁוֹפֵךְ, אִם מִשְׁהוֹצִיא הַגִּיף אֶת הַדָּלֶת אַחֲרָיו – פְּסוּל, מִפְּנֵי שְׁעוֹשָׂה עִמּוֹ מְלֵאכָה. וְאִם יֵשׁ שָׁם שׁוּמְרִים – לֹא פְּסֵל אֲלֵא מֵה שְׁבִידוֹ בְּלִבְדּוֹ. לְקִדְשֵׁם חֲמֵשָׁה קִדּוּשִׁין, הֵיךְ מוֹצִיא לְכָל אֶחָד וְאַחַד, וְשׁוֹפֵךְ אֶת הָאֲחֵרוֹנָה וְהַגִּיף אֶת הַדָּלֶת אַחֲרָיו, בֵּין יֵשׁ שָׁם שׁוּמְרִין בֵּין אִין שָׁם שׁוּמְרִין, זֹו שְׁהַגִּיף אֶת הַדָּלֶת עִמָּה – פְּסוּלָה, וְזֹו שְׁלֹא הַגִּיף אֶת הַדָּלֶת עִמָּה – כְּשָׁרָה.

ב. הֵיךְ חֲבִיתוֹ מִנְחַת לִפְנָיו, וְאָמַר לוֹ חֶבְרוֹ: תֵּן לִי, וְנָתַן לוֹ – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. וְאִם אָמַר לוֹ: טוֹל לָךְ! שְׁלוֹ – פְּסוּל. וְשֶׁל חֶבְרוֹ – כְּשֶׁר. הֵיךְ לִפְנָיו שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת, וְאָמַר לוֹ לְחֶבְרוֹ: תֵּן לִי! וְנָתַן לוֹ, שְׁלוֹ – פְּסוּל. וְשֶׁל אַחַר – כְּשֶׁר. וְאִם אָמַר לוֹ: טוֹל לָךְ – שְׁנֵיהֶם כְּשָׁרִין.

ג. הַמְּמֵלֵא לוֹ וְלַחֲטָאֵת, מִמְּלֵא אֶת שְׁלוֹ תַּחֲלָה וְאַחַר כֶּךָ מִמְּלֵא אֶת שֶׁל חֲטָאֵת. הֵיךְ מִבְּקֵשׁ לְשִׁתּוֹת, וְאִי אֲפָשֶׁר לוֹ אֲלֵא אִם כֵּן הֵיךְ שְׁנֵיהֶם בְּאִיסָל, בֵּין שְׁמֵלֵא אֶת שְׁלוֹ תַּחֲלָה וְאַחַר כֶּךָ מְלֵא אֶת שֶׁל חֲטָאֵת, בֵּין שְׁמֵלֵא אֶת שֶׁל חֲטָאֵת תַּחֲלָה וְאַחַר כֶּךָ מְלֵא אֶת שְׁלוֹ – שְׁלוֹ כְּשֶׁר. נוֹתֵן שְׁלוֹ לְאַחֲרָיו וְשֶׁל חֲטָאֵת לִפְנָיו, וְאִם נָתַן שֶׁל חֲטָאֵת לְאַחֲרָיו – פְּסוּל.

ד. הַמּוֹלִיךְ אֶת הַחֶבֶל לְבַעֲלִים, כְּדָרְכוֹ – כְּשֶׁר. וְשֶׁלֹא כְּדָרְכוֹ – פְּסוּל. הַלֵּכָה זֹו עָלוֹ

- אין מטמאין אוכלין ומשקין, שלא היתה להם שעת הכשור. רבי יהודה אומר: פרה, כיון ששחטה - מטמאה במשא, כאפרה.

מִסְכַּת פְּרָה פָּרָק שְׁמִינִי

א. יש כאן שהוא אומר: מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני. כיצד? גסטרטא שהיא מלאה משקין טהורים, וגסטרטא טמאה כפויה על פיה, צפו משקין מן התחתונה, נטמא באויר העליונה, וחרזו וטמאו את התחתונה, הרי זה אומר: מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני:

ב. זב שישב על גבי אבן מסמא, אוכלין ומשקין שתחתיו - טהורין. משכב ומושב שתחתיו - טמאים. הרי זה אומר: מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני:

ג. רבי יהודה אומר: יש כאן שהוא אומר: מטמאי מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני. כיצד? קערה ואחוריו טמאין, ונתנה על גבי טבלא, וכבר של תרומה על גבי הטבלא, וצפו משקין מתוכה ונגעו מאחוריה, נטמאו תחתיה וטמאו את הפפר, הרי זה אומר: מטמאי לא טמאוי ואתה טמאתני. יש כאן שהוא אומר: טמאני וטמאתיו. כיצד? טבול יום שהיה בידו קמח של תרומה, ומשקין של חליץ טהורין, ובללן זה בזה - טמאין, הרי זה אומר: טמאני וטמאתיו:

ד. קדרה שהיא מלאה משקין טהורין ותרמוסין טמאין פחותין מכביצה נתונין בתוכה. נפחתו ונעשו כביצה - טמאין. הרי זה אומר: טמאני וטמאתיו. טהור שנפל על ראשו ועל רבו שלשה לוגין מים שאובין, אפלו הוא טהור והן טהורין - טמאוהו ונטמאו. הרי זה אומר: טמאני וטמאתיו:

ה. יש כאן שהוא אומר: טמאני וטהרתיו. כיצד? מטלית שטלאה על הקפה מטמאה אחד ופוסלת אחד. הפרישה מן הקפה - הקפה מטמאה אחד ופוסלת אחת, ומטלית טהורה. הרי זה אומר: טמאני וטהרתיו:

עליה בני אסיא שלשה רגלים ליבנה, ברגל השלישי הכשירו להן. אמר להן רבי יוסי: לא לזה הורו, אלא למעלה את החבל וחרזו וכננו באחרונה הורו לו, שהוא כשר לשעבר, ופסול לעתיד לבא.

ה. מי שהיה הוא ומימיו באהל המת ומימיו מקפין צמיד פתיל, הוא בפנים ומימיו מבחוץ, כשם שהוא טמא - כך מימיו טמאין. הוא מבחוץ ומימיו מבפנים, כשם שהוא טהור - כך מימיו טהורין. אמר רבי שמעון: ולזה אומרים: 'שמור עצמך! שיהו מימך טהורין'.

ו. מי שהיו מימיו על כתפיו - ומאנה בפניו, וחלצה בפניו, והרצה סלע לאחר, והראה דרך לאחר. אם עמד - פסול. אם לא עמד - כשר. אמר רבי יהודה: זה הכלל: דבר שהוא משום מלאכה, בין שעמד ובין שלא עמד - פסול. דבר שאינו משום מלאכה: עמד - פסול. לא עמד - כשר.

ז. רבי אליעזר אומר: המוסר את מימיו לטמא, ונעשו בעלים מלאכה - פסולין. רבי יהודה אומר משמו: עשה טמא מלאכה - כשרין, מפני שהן ברשות הבעלים. עשו הבעלים מלאכה - פסולין, מפני שהן ברשות הטמא.

ח. רבי יוסי אומר: הפורץ על מנת לגדר, והתנה עמו, אף על פי שגדר - כשר. וכן היה רבי יוסי אומר: האוכל על מנת לקצץ, והתנה עמו, אף על פי שקצץ - כשר.

ט. השורף את הפרה, ופרים, והמשלח את השעיר - מטמאין בגדים. פרה ופרים ושעיר המשתלח עצמן - אין מטמאין בגדים. אבל מטמאין אוכלין ומשקין; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: פרה, ופרים הנשרפים - מטמאין אוכלין ומשקין. שעיר המשתלח - אין מטמאין אוכלין ומשקין. רבי שמעון אומר: פרה מטמאה אוכלין ומשקין, שהיתה לה שעת הכשור. פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים

ו. וַיֵּשׁ כָּאֵן שֶׁהוּא אָמַר טְהַרְנִי וְטַמְאֲתִיו. כִּיצַד? מִקּוּהָ שֵׁישׁ בְּהָ אַרְבַּעִים סָאָה מְכוּנוֹת, יָרַד וְטָבַל בְּתוֹכָהּ - הוּא טְהוֹר, וּמִקּוּהָ - טַמָּא. הֲרִי זֶה אוֹמֵר: טְהַרְנִי וְטַמְאֲתִיו.

ז. יֵשׁ כָּאֵן שֶׁהוּא אוֹמֵר: טְהַרְנִי וְטַמְאֲתִיו. כִּיצַד? תְּבָהּ שֶׁהִיא טַמְאָה מִדָּרְס, וְהִבִּיא מִסְמַר שֶׁהִיָּה טַמָּא, וּקְבַעוּ בָּהּ - טְהוֹרָה הִתְבָּהּ וְטְהוֹרָה הַמִּסְמַר, הֲרִי זֶה אוֹמֵר: טְהַרְנִי וְטַמְאֲתִיו: טְהוֹר שֶׁהָיָה עַל הַטַּמָּא - טְהוֹר הַמִּזְהָ וְנִטְהַר הַטַּמָּא, הֲרִי זֶה אוֹמֵר: טְהַרְנִי וְטַמְאֲתִיו. שְׁלֹשָׁה מִקְּנוֹאוֹת, בְּזֶה עֲשָׂרִים סָאָה, וּבְזֶה עֲשָׂרִים סָאָה מִים שְׁאוּבוּיִן, וּשְׁאוּבוּיִן מִן הַצַּד, יָרְדוּ שְׁלֹשָׁה וְטָבְלוּ בָּהֶן וְנִתְעַרְבוּ - הַמִּקְּנוֹאוֹת טְהוֹרִין וְהַטּוֹבְלִין טְהוֹרִין, הֲרִי זֶה אוֹמֵר: טְהַרְנִי וְטַמְאֲתִיו:

מִסְכַּת פֶּרָה פָּרָק תְּשִׁיעִי

א. כָּל הַנְּהָרוֹת כְּשֵׁרִין לְקַדֵּשׁ בָּהֶם מִי חֲטָאת. וּמוּדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּמַעְיָן הַיּוֹצֵא מִמְּקוֹם אֶחָד, וּמִתְפָּרֵד לְשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְחוֹזֵר וּמִתְעַרֵּב בְּמְקוֹם אֶחָד - כָּשֵׁר. וְכֵן הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִמְּלֵא אָדָם חֲבִית מִמַּעְיָן זֶה, וְחֲבִית מִמַּעְיָן זֶה, וְנוֹתְנֵן בְּשֶׁקֶת אַחַת וּמְקַדֵּשׁ. וְכֵן הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִמְּלֵא אָדָם צְלוּחִית מִחֲבִית זו וְצְלוּחִית מִחֲבִית זו, וְנוֹתְנֵן בְּשֶׁקֶת אַחַת וּמְקַדֵּשׁ. וְכֵן הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יוֹרֵדֵת הַצְּלָמִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁכּוֹזְבָהּ בְּשַׁעַת פּוּלְמוֹס. אֲמַרוּ לוֹ: וְהִלָּא כָּל מִימֵי בְּרֵאשִׁית כְּזָבוּ בְּשַׁעַת פּוּלְמוֹס. שְׁלוּחַ הִיָּתָה נִמְלָה מִהֲלֻכַת בּוֹ. מַעְיָן שֶׁהִיָּה יוֹצֵא בְּשֵׁנָה זו מִצַּד זו וְשֵׁנָה אַחֲרֵת מִצַּד זֶה, אוֹ שֶׁהוּא רִבָּה מִיָּמוֹת הַגִּשְׁמִים וּמִתְמַעֵט בִּימּוֹת הַחֲמָה - כָּשֵׁר:

ב. הַכֹּל שׁוֹיִן בְּבֵאֵר שֶׁיָּרַד לְתוֹכָהּ שֵׁטֶף שֶׁל מִימֵי גִשְׁמִים, שֶׁהוּא צָרִיף לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּחַזְרוּ הַמַּיִם לְכַמוֹת שֶׁהָיוּ. מַעְיָן שֶׁיּוֹצֵא בְּתַחֲלָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיף לְבָרֵר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין צָרִיף לְבָרֵר. הִיָּתָה חֲבִיתוֹ מְנַחַת לְפָנָיו וַיָּרַד לְתוֹכָהּ שֵׁטֶף שֶׁל

מִימֵי גִשְׁמִים - פְּסוּלָה. (יָרַד לְתוֹכָהּ טַל - פְּסוּל). יָרַד לְתוֹכָהּ טַל בְּלִילָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִנְיַחְנָה בְּחֲמָה וְהַטַּל וְהַטַּל עוֹלָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַטַּל עוֹלָה אֶלָּא מִן הַפְּרוֹת בְּלִבָּד:

ג. מִי חֲטָאת שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹכָן מִי מַעְיָן וּמִי מִקּוּהָ וּמִי פְרוֹת, אִם רוֹב מִי חֲטָאת - מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא, אִם רֹב מִי פְרוֹת - אֵין מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא, מְחַצֵּה עַל מְחַצֵּה - מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - פְּסוּל לְהִזּוֹת מֵהֵן. אֲמַר רַבִּי: אִם כְּדַבְּרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִזָּאָה כָּל שֶׁהוּא - כְּשֶׁרָה, חֲצִיָּה מִן הַכֶּשֶׁר וְחֲצִיָּה מִן הַפְּסוּל - הִזָּאָה מִטְהַרֵת בְּכָל שֶׁהוּא:

ד. נִפַּל לְתוֹכָן עֶכְשׁוֹב, שׁוּבָאֵי, כּוּבָאֵי, דָּג, וְצַפְרָדַע, וְנִתְבַקְּעוּ וְנִשְׁתַּנּוּ מִרְאִיָּהֶן - פְּסוּלִין. לֹא נִתְבַקְּעוּ וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ מִרְאִיָּהֶן - כְּשֵׁרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נִתְבַקְּעוּ וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ מִרְאִיָּהֶן - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹרְרִין. וְהַכֹּל מוֹדִים בְּחֻגְבָּ שֶׁהוּא פְּסוּל, שֶׁהוּא מוֹרֵר. וְהַכֹּל מוֹדִים בְּבִקְיעֵינָה - שְׁאִינָה פּוֹסְלָת. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: נְרָאִין דְּבָרֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנִחְשׁ, וְכַדְּבָרֵי אֲנּוּ מוֹרִים. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְהִלָּא אֵין דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּפָרָה אֶלָּא לְהַקֵּל, שְׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כְּשֶׁרָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כְּשִׁישְׁתָּה - פְּסוּל מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּיו, וְאִם גִּרְגַר - כָּשֵׁר:

ה. מִי חֲטָאת שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִרְאִיָּהֶן מִחֲמַת עֶצְמָן - כְּשֵׁרִין. נִשְׁתַּנּוּ מִרְאִיָּהֶן מִחֲמַת עֶשֶׂן, אוֹ שֶׁנִּפַּל לְתוֹכָן סֵטִיס, קוֹץ, וּפּוּאָה - פְּסוּלִין. זֶה הַכֵּלָּל: כָּל הַפּוּסֵל בְּשֵׁנוֹי מִרְאָה בְּמַעְיָן - פּוּסֵל בְּצְלוּחִית. אֲפֹר חֲטָאת שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִרְאִיָּהֶן מִחֲמַת עֶצְמָן וּמִחֲמַת עֶשֶׂן - כָּשֵׁר. נִשְׁתַּנּוּ מִחֲמַת אֶבֶן, אוֹ שֶׁנִּפַּל לְתוֹכָן סִיד וְגַפְסִית - פְּסוּל. מִי חֲטָאת שֶׁהִגְלִידוּ וְחִזְרוּ וְנִמְוָחוּ - כְּשֵׁרִים. הַמְחִזֵן בְּאוֹר - פְּסוּלִין. וּבְחֲמָה - כְּשֵׁרִין. אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוּק: דְּבָר שְׁמִטְמִינִים בּוֹ לְשַׁבַּת - כְּשֵׁרִין, וְדְבָר שְׁאִין מְטַמְּינִים בּוֹ לְשַׁבַּת, לְחֲטָאת -

פּסולין. הַמִּים הַנִּמְשָׁכִין - כְּשֶׁרִין. וְהַנְזָרְקִין - פּסולין:

ו. לֹא יִטּוֹל אָדָם מִי חֲטָאת וְאֶפֶר חֲטָאת וְהוּא רוֹכֵב עַל גְּבִי חֶבְרוֹ, אוֹ עַל גְּבִי בַּהֲמָה, מְקוֹם שֶׁאֵין רִגְלָיו נוֹגְעוֹת בְּאָרֶץ. אֲבָל מֵעֵבְרִין הוּא בְּגֶשֶׁר וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אֶחָד הַיָּרְדֵן וְאֶחָד כָּל הַנְּהָרוֹת. חֲנִינָא בֶן עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בִּירְדֵן לְכַד.

מִסְכַּת פְּרָה פָּרָק עֶשְׂרִי

א. מִי חֲטָאת וְאֶפֶר חֲטָאת הַמְּקַדְשִׁין, בֵּין טַמְאִין וּבֵין טְהוֹרִין - מְטַמְאִין אֶת הַיָּדַיִם לְתַרוּמָה, בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: מִי חֲטָאת שֶׁנִּטְמָאוּ - הָרִי הֵן כְּאֶפֶר מְקַלָּה. אֶפֶר כֶּשֶׁר שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִים פּסולין - מְטַמְאִין אֶת הַכֶּהֵן וְאֶת הַתְּרוּמָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: מְטַמְאִין הֵן מִשׁוּם מִשְׁקָה.

ב. כָּל הָרְאוּי לִיטְמָא טַמְא מֵת, אֶפְלוּ טַמְא - אֵינוֹ מִדֶּף, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מִדֶּף לְתַרוּמָה - אֵינוֹ מִדֶּף לְחֲטָאת. וְלֹא חֲדָשׁוּ טַמְאָה בְּחֲטָאת; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מַעֲשֶׂה בְּשִׁמְעִיָּה אִישׁ כֶּפֶר עוֹתָנִי, שֶׁהָיָה בִּידוֹ לִגִּין מְלֵא מִי חֲטָאת, וְהִגִּיף אֶת הַדֵּלֶת שֶׁמִּפְתַּח טַמְא טַמְא-מֵת תְּלוּיָה בָּהּ, וּבֹא וְשָׁאל אֶת רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי, וְאָמַר לוֹ: שִׁמְעִיָּה! צֵא וְהִזָּה אֶת מִימֶיךָ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֶפְלוּ טְהוֹר יֵשׁ לוֹ מִדֶּף. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁהָיָה מִהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לוֹ: הַטְּהוֹר לְחֲטָאת שֶׁהִסִּיט אֶת הַמִּפְתָּח שֶׁהוּא טְהוֹר לְתַרוּמָה, מֵהוּ, טַמְא אוֹ טְהוֹר? אָמַר לוֹ: טַמְא. לָמָּה? שֶׁמָּא הֵייתָ בָּהּ טַמְאָה יְשָׁנָה, אוֹ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִסִּיט אֶת הַדְּבַר הַטַּמְא. אָמַר לוֹ: וְכִי אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁהִסִּיטוּ, אֲבָל נִרְאִין דְּבָרֶיךָ בְּדָבָר הָרְאוּי לְטַמְא מְדָרְס, שֶׁמָּא הֵייתָ בָּהּ טַמְאָה יְשָׁנָה, אוֹ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִסִּיט אֶת הַדְּבַר הַטַּמְא. הַשִּׂיאוּ לְדָבָר אַחֵר, אָמַר לוֹ: יִשְׁמַעְאֵל אַחֵי! הַיֵּאָדָּךְ אֶתָּה קוֹרָא "כִּי טוֹבִים דוֹדֶיךָ מֵיִין" (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ב), אוֹ "כִּי טוֹבִים דוֹדֶיךָ מֵיִין". אָמַר לוֹ: טוֹבִים דוֹדֶיךָ מֵיִין. אָמַר לוֹ: אֵין הַדְּבַר כֵּן, שֶׁהָרִי חֶבְרוֹ מְלַמֵּד עָלָיו - "לְרִיחַ

שֶׁמֶיךָ טוֹבִים". וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הַטַּמְא - מִדֶּף, וְהַטְּהוֹר - אֵינוֹ מִדֶּף. הַטַּמְא שֶׁאָמְרוּ טַמְא מֵת, וְלֹא טַמְא מִדֶּף, טַמְא טַמְא מֵת וְלֹא מִדֶּף. רַבִּי אוֹמֵר: טְהוֹר לְחֲטָאת שֶׁהִסִּיט אֶת רַקוֹ וּמִימֵי רִגְלָיו שֶׁל טְהוֹר לְתַרוּמָה - טַמְא. הִסִּיט אֶת דָּמוֹ - טְהוֹר. הִסִּיט אֶת הַשֶּׁרֶץ וְאֶת שִׁכְבַּת זָרַע, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמְא:

ג. קָלֵל שֶׁל חֲטָאת שֶׁנִּתְּנוּ עַל גְּבִי הַשֶּׁרֶץ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר וְחֻכְמִים מְטַמְאִין. בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּזִמְנָן שֶׁאִם יִנְטֹל הַשֶּׁרֶץ וְהַקָּלֵל עוֹמֵד, וְאֶפְלוּ מֵת וּנְבִלָה נוֹגְעִין מֵאַחֲרָיו - טְהוֹר. נִתְּנוּ עַל גְּבִי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְעַל גְּבִי חֶרֶס הַטַּמְא - טַמְא. נִתְּנוּ עַל גְּבִי אוֹכְלִין וּמִשְׁקִים, אוֹ עַל גְּבִי סֶפֶר תּוֹרָה, רַבִּי יוֹסִי מְטַהֵר וְחֻכְמִים מְטַמְאִין. הֵעֵבִירוּ עַל גְּבִי תַנּוּר וְעַל גְּבִי נְבִלָה וְעַל גְּבִי הַשֶּׁרֶץ, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמְא. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא הַזֶּה שֶׁהֵעֵבִירָהּ עַל גְּבִי כְּלֵי חֶרֶס - טַמְא, אוֹ עַל גְּבִי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב - טַמְא, שֶׁהָיָה טְהוֹרָה, שֶׁאֵין לָךְ דְּבַר שֶׁמְטַמְא מְלַמְעָלָה כְּלַמְטָה אֶלָּא כַּזֵּית מִן הַמֵּת וּשְׂאֵר כָּל הַמַּאֲהֵלִיין:

ד. קָלֵל שֶׁל חֲטָאת וְקָלֵל שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעוּ זֶה בְּזֶה - שְׁנִיחֵן טְהוֹרִין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: שֶׁל חֲטָאת טַמְא. בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁל אֶבֶן, אֲבָל בְּשֶׁל חֶרֶס הַכֹּל מוֹדִים בְּשֶׁל חֲטָאת שֶׁהוּא טַמְא:

ה. קָלֵל שֶׁל חֲטָאת וְלִגִּין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעוּ זֶה בְּזֶה - שְׁנִיחֵן טְהוֹרִין. בִּשְׁתֵּי יָדָיו - שְׁנִיחֵן טַמְאִין. בִּשְׁנֵי נִירוֹת - שְׁנִיחֵן טְהוֹרִין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: שֶׁל חֲטָאת - טַמְא, שְׂרָבִי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: זֶה הַכָּלֵל, כָּל הַמְטַמְא מִי חֲטָאת בְּמַגֵּעַ - מְטַמְא בְּמִשָּׂא, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְטַמְא מִי חֲטָאת בְּמַגֵּעַ - אֵינוֹ מְטַמְא בְּמִשָּׂא:

קטנתי מפל הקסדים – נתמעטו זכיותי על ידי הקסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני נרא שמא משהבטחתי נתקלקלתי בחטא, ויגרום לי להמסר ביד עשו. ומפל האמת – אמתת דבריה, ששמרת לי כל ההבטחות שהבטחתי. פי במקלי – לא הנה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה: נמן מקלו בפרדן ונבקע הפרדן.

הצילני נא מיד אחי מיד עשו פי-נרא אנכי אתו פריבוא והפני אם על-בנים:
שיזיבני כען מידא דאחי מידא דעשו ארי דחיל אנא מניה דלמא ייתי וימחינני אמא על בניא:

מיד אחי מיד עשו – מיד אחי שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את-זרעך כחול הים אשר לא-יספר מרב: ואת אמרת אוטבא אוטיב עמך ואשוי ית בנד סגי אין כחלא דימא דלא יתמנון מסגי:

היטב איטיב – "היטב" בזכותה, "איטיב" בזכות אבותיה. ושמתי את זרעך כחול הים – והיכן אמר לו כן, ונהלא לא אמר לו אלא "והנה זרעך כעפר הארץ" אלא שאמר לו: "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך", ולאברהם אמר: "והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים".

שני

נילן שם בלילה ההוא וניקח מן-הבא בנדו מנקה לעשו אחיו:
ובת תמן בליליא ההוא ונסיב מן דאיתי בידיה תקרובתא לעשו אחוהי:

הבא בנדו – ברשותו. וכן: "וניקח את כל ארצו מידו". ומדרש אגדה: "מן הבא בנדו" – אכנים טובות ומרגליות, שאדם צר בצרור ונושאם בנדו.

עזים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים:
עזי מאתו ותישיא עסרין רחלי מאתו ודכרי עסרין:

עזים מאתים ותישים עשרים – מאתים עזים צריכות עשרים תישים, וכן כלם: הזכרים פדי צורך הנקבות. ובבראשית רבה דורש מכאן לעונה האמורה בתורה: הטיילים בכל יום, הפועלים שתיים בשבת, החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת לשלושים יום, הספנים אחת לששה חודשים. ואיני יודע לכונן המדרש הזה בכיוון. אף נראה בעיניי שלמדנו מכאן, שאין העונה שנה בכל אדם אלא לפי טורח המטל עליו, שמצינו כאן שמסר לכל תיש עשר עזים וכן לכל איל, לפי שהם פנויים ממלאכה דרכן להרבות תשמיש ולעבר עשר נקבות, ובהמה משנתעברה אינה מקבלת זכר. ופרים שעוסקין במלאכה, לא מסר לזכר אלא ארבע נקבות. ולחמור שהולך בדרך רחוקה שתי נקבות לזכר, ולגמלים שהולכים דרך יותר רחוקה נקבה אחת לזכר.

גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועזים עשרה:
גמלי מינקתא ובניהון תלתין תורתא ארבעין ותורי עסרא אתני עסרין ועלי עסרא:

גמלים מיניקות שלשים, ובניהם – עמם. ומדרש אגדה: ובניהם "בנאיהם" – זכר כנגד נקבה. ולפי שצנוע בתשמיש, לא פרסמו הכתוב. ועזים – חמורים זכרים.

וימת בנד-עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל-עבדיו עברו לפני ורנח תשימו בין עדר ובין עדר:
ויהב בנד עבדוהי עזרא עזרא בלחזוהי ואמר לעבדוהי עיברו קדמי ורוחא תשיון בין עזרא ובין עזרא:

עדר עדר לבדו – כל מין ומין לעצמו. עברו לפני – דרך יום או פחות, ואני אבא אחריכם. ורנח תשימו – עדר לפני חברו מלא עין, פדי להשיבע עיניו של אותו רשע ולתוהו על רבוי הדורון.

ויצו את-הראשון לאמר פי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי-אתה ואנה תלך ולמי אלה וישאלנה למימר דמו את ולאן את אזיל ודמאן אליו לפניה:
ופקיד ית קדמא למימר ארי יערענה עשו אחי וישאלנה למימר דמו את ולאן את אזיל ודמאן אליו דקדמה:

למי אתה – של מי אתה, מי שולחך ותרגום: "דמאן את". ולמי אלה לפניה – ואלה שלפניה של מי הם, למי המנחה הזאת שיוחה למ"ד משמשת בראש התיבה במקום "של", כמו: "וכל אשר אתה רואה לי הוא", שלי הוא. "לה" הארץ ומלוואה", של ה'.

ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה גס-הוא אתרינו:
ותימר דעבדך דיעקב תקרבתא היא דמשלחא לרבני לעשו והא אף הוא אתי בתרנא:

ואמרת לעבדך לעקב – על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון. ששאלת "למי אתה" – "לעבדך לעקב" אני. ומרגומו: "דעבדך דיעקב". וששאלת "ולמי אלה לפניך" – "מנחה היא שלוחה...". והנה גם הוא אחרינו – יעקב.

ויצו גם את-השני גם את-השלישי גם את-פלי-
ההלכים אחרי העדרים לאמר פדבר הזה תדברון
אל-עשו במצאכם אתו:
ופקיד אף ית תנינא אף ית תליתא אף ית פל דאזליו
במר עדריא למימר כפתגמא הדין תמללון עם עשו
כד תשכחון יתיה:

ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו פי-אמר
אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי-כול אראה
פניו אולי ישא פני:
ותימרון אף הא עבדך יעקב אתי בתרנא ארי אמר
אניחניה לרוגזיה בתקרובתא דאזלא קדמי ובתר כן
אחזי אפוהי מאם יסב אפי:

אכפרה פניו – אבטל רגזו. וכן: "וכפר בריתכם את מות", "לא תוכלי כפרה". ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים, כלן לשון קנוס והעברה הו. ולשון ארמי הוא, והרבה בגמרא: "וכפר ידיה", "בעי לכפורי ידיה בההוא גברא". וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קדש "כפורי זהב", על שם שהפיהו מקנח ידיו בהן בשפת המזרק.

ותעבר המנחה על-פניו והוא לן בלילה-הוא
במחנה:
ועברת תקרובתא על אפוהי והוא בת בליליא ההוא
במשריתא:

על פניו – כמו "לפניו". וכן: "תמס ושוד ישמע בה על פני תמיד". וכן: "המכעיסים אותי על פני". ומדרש אגדה: "על פניו" – אף הוא שרוי בכעס שהנה צריה לכל זה.

ויקם ו בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי
שפתותיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר
יבק:
וקם בליליא הוא ודבר ית תרמין נשוי ית תרמין
לחינתיה ית חז עסר בנוהי ועבר ית מעבר יובקא:

ואת אחד עשר ילדיו – ודינה היכן היתה נתנה בתבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עיניו. ולכך נענש יעקב שמנעוה מאחיו, שמה תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם. יבק – שם הנהר.

ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו:
את אשר לו – הבהמה והמטלטלים. עשה עצמו כגשר, נוטל מפאן ומניח פאן.

וינתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות
השחר:
ואשתאר יעקב בלחודוהי ואשתדל גוברא עמיה עד
דסליק צפרא:

וינתר יעקב – שכח פנים קטנים וחזר עליהם. ויאבק איש – מנחם פרש "וינתעפר איש", לשון אבק, שהיו מעלים עפר בגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא לשון "וינתקשר". ולשון ארמי הוא: "במר דאביו ביה", "ואביו ליה מיבק" – לשון עניבה, שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו שחובקו ואובקו בזרעותיו. ופרשו רבותינו זכרונם לברכה שהוא שרו של עשו.

ויפרא פי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע כף-ירך
יעקב בהאבקו עמו:
ותזא ארי לא יכיל ליה וקריב בפתו ירפיה ונע פתו
ירפא דיעקב באשתדלותיה עמיה:

ויגע בכף ירכו – קולית הירך התקוע בקלבוסי קרוי "כף", על שם שהבשר שעליה פמין כף של קדרה. ותקע – נתקעקעה ממקום מחברתה. ודומה לו: "פן תקע נפשי ממך", לשון הסרה. ובמשנה: "לקעקע ביצתו", לשרש שרשיהו.

ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך פי
אם-ברכתני:
ואמר שלחני ארי סליק צפרא ואמר לא אשלחנה א-
להין בריכתני:

פי עלה השחר – וצריה אני לומר שירה ביום. ברכתני – הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהן.

ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב:
ואמר ליה מן שמך ואמר יעקב:

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם-ישראל פי-
שרית עם-א-להים ועם-אנשים ותוכל:
ואמר לא יעקב יתאמר עוד שמך א-להין ישראל ארי
רב את קדם יי ועם גובריא ויכילתא:

לא יעקב – לא יאמר עוד שהברכות באו לה בעקבה ורמיה, פי אם בשררה וגלוי פנים. וסופה שהקדוש ברוך הוא נגלה אליה בבית אל ומחליף שמך, ושם הוא מברכה. ואני שם אהיה, ואודה לה עליהן. וזה שכתוב: "וישר אל מלאך ויכל בכה ויתחנן לו" – בכה המלאך ויתחנן

לו. ומה נתחנן לו "בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו": המתן לי עד שיידבר עמנו שם. ולא רצה יעקב, ועל כרחו הודה לו עליהו. וזהו "ויברך אותו שם" – שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה. ועם אנשים – עשו ולבן. ותוכל – להם.

וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה וישאיל יעקב ואמר חו פען שמך ואמר למה דגן את זה תשאל לשמי ויברך אתו שם:

למה זה תשאל – אין לנו שם קבוע, משתגין שמותנו, הפל לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים. **שלישי**

ויקרא יעקב שם המקום פניאל פי-ראיתי א-להים פנים אל-פנים ותנצל נפשי: וקרא יעקב שמה דאתרא פניאל ארי חזיתי מלאכא די אפין באפין ואשתיזבת נפשי:

וינרחה-לו השמש כאשר עבר את-פנואל והוא צלע על-ירכו: ודנח ליה שמשא כד עבר ית פנואל והוא מטלע על ירפיה:

וינרחה לו השמש – לשון בני אדם הוא: כשהגענו למקום פלוגי האיר לנו השחר. זהו פשוטו. ומדרש אגדה: "וינרחה לו" – לצרכו, לרפאת את צלעתו, כמה דתימא: "שמש צדקה ומרפא בכנפיה". ואותן שעות שמהרה לשקוע בשבילו פשיצא מבאר שבע, מהרה לנרוח בשבילו. והוא צולע – היה צולע כשנרחה השמש.

על-כן לא-יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה אשר על-כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף-ירך יעקב בגיד הנשה: על כן לא אכלין בני ישראל ית גידא נשיא דעל פתי ירפא עד יומא הדיון ארי קריב בפתי ירפא דייעקב בגידא נשיא:

גיד הנשה – למה נקרא שמו "גיד הנשה" לפי שנשה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה. וכן: "נשתה גבורתם"; וכן: "כי נשני א-להים את כל עמלי". כל בשר גבוה ותלול ועגול קרוי "כף", כמו: "עד שתמרח הכף" כסימני בגרות.

וישא יעקב עיניו וירא והגה עשו בן אעזר ויבא אל יעקב וישקו ויחץ את-הילדים על-לאה ועל-רחל ועל שתי השפחות: וזקף יעקב עינוהי וחתא והא עשו אתי ועמיה ארבע מאה גוברא ופליג ית בנאי על לאה ועל רחל ועל מרתין לחינתא:

וישם את-השפחות ואת-ילדיהן ראשנה ואת-לאה וילדיה אחרנים ואת-רחל ואת-יוסף אחרנים: ושוי ית לחינתא וית בגיהון קדמותא וית לאה ובנהא בתראין וית רחל וית יוסף בתראין:

ואת לאה וילדיה אחרנים – אחרון אחרון חביב.

והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד-גשתו עד-אחיו: והוא עבר קדמיהון וסגיד על ארעא שבע זמנין עד מקרביה לות אחוהי:

עבר לפניהם – אמר: אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחלה.

וינרץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על-צוארו וישקהו ויבכו: ורהט עשו לקדמותיה וגפפיה ונפל על צוריה ונשקיה ובכו:

ויחבקהו – נתגלגלו רחמיו כשראהו משתנה כל השתנאות הללו. וישקהו – נקוד עליו. ויש חולקין בדבר הזה בכריתא דספרי: יש שדרשו נקודה זו, לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר רבי שמעון בן יוחאי: הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו.

וישא את-עיניו וירא את-הנשים ואת-הילדים ויאמר מי-אלה לך ויאמר הילדים אשר-תגן א-להים את-עבדך: וזקף ית עינוהי וחתא ית נשיא וית בנאי ואמר מאן אליו לך ואמר בנאי דתן יי ית עבדך:

מי אלה לך – מי אלה להיות שלך.

רביעי

ותגשן השפחות הגה וילדיהו ותשתחוו: וקריבא לחינתא אנין ובגיהון וסגידא:

וַתִּגַּשׁ גַּם-לְאֵה וּיְלָדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וַרְחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
וַקְרִיבַת אִפָּה לְאֵה וּבִנְהָא וּסְגִידוּ וּבְתֵר פֶּן קָרִיב יוֹסֵף וַרְחֵל וּסְגִידוּ:

נגש יוסף ורחל – בכנל, האמהות נגשות לפני הבנים; אכל ברחל, יוסף נגש לפנייה. אמר: אמי יפת תואר, שָמא יתלה בה עיניו אותו רשע; אַעֲמַד כַּנְגְדָה וְאַעֲכַבְנּוּ מִלְהִסְתַּפֵּל בָּהּ. מִכָּאן זָכָה יוֹסֵף לְבִרְכַת "עֲלֵי עֵינַי".

וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל-הַמַּחְנָה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמִצְרַיִם בְּעֵינַי אֲדָגִי:
וַאֲמַר מָה לָּךְ כָּל מִשְׁרִיתָ הַזֶּה דְעָרְעִית וַאֲמַר לְאַשְׁכְּחָא רַחֲמִין בְּעֵינַי רְבוּנִי:

מי לך כל המחנה – מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך כלומר: למה הוא לך פשוטו של מקרא על מוליכי המחנה. ומדרשו, פתות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרים להם: של מי אתם והם אומרים להם: של עשו, והן אומרים: הכו, הכו ואלו אומרים: הבניו, בנו של יצחק הוא; ולא היו משגיחים עליו. בן בנו של אברהם הוא; ולא היו משגיחים. אֲחִיו שֶׁל יַעֲקֹב הוּא אֲוֹמְרִים לָהֶם: אִם כֵּן, מִשְׁלָנוּ אַתֶּם.

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יִשְׁ-לִי רַב אֲחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ:
וַאֲמַר עֲשׂוּ אֵית לִי סְגִי אֲחִי אַצְלַח בְּדִילָךְ:

יהי לך אשר לך – כאן הודה לו על הברכות.
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחַתְּ מִנְחָתִי מִיָּדַי כִּי עַל-פֶּן רָאִיתִי פְּנֶיךָ כִּרְאֵת פְּנֵי אֱ-לֹהִים וַתִּרְצָנִי:
וַתִּקְבֵּל תְּקֻרֹבָתִי מִן יָדַי אֲרִי עַל כֵּן חֲזִיתָנּוּן לְאַפְּךָ כִּחֲזִיו אִפִּי רַבְּרִבְיָא וְאַתְרְעִית לִי:

אל נא – אל נא תאמר לי כן. אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על פן ראיתי פניך וגומר – כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי, על אשר ראיתי פניך, והן חשובין לי כראית פני המלאך; שראיתי שר שלך. ועוד, על שנתרצית לי למחל על סורחני. ולמה הזכיר לו ראית המלאך, כדי שיתברא הימנו ויאמר: ראה מלאכי ונצול, איני יכול לו מעתה. ותרצני – נתפסית לי. וכן כל רצון שבמקרא – לשון פיוס, אפיימינו"ט בלעז. וכן: "כי לא לרצון יהיה לכם", הקרבנות באות לפיט ולרצות; וכן: "שפתי צדיק ידעון רצון", יודעים לפיט ולרצות.

קַח-נָא אֶת-בְּרַכְתֵּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ פִּי-חַנְנִי אֱ-לֹהִים וְכִי יִשְׁ-לִי-כָּל וַיִּפְצַר-בּוֹ וַיִּקָּח:
קָבִיל כְּעֵן יַת תְּקֻרְבָתִי דְאַתִּיתִיאַת לָךְ אֲרִי רַחֲמִים עָלַי וְיִ וְאֲרִי אֵית לִי כּוֹלָא וְאַתְקִיף בֵּיה וְקָבִיל:

ברכתי – מנחתי. מנחה זו הבאה על ראית פנים ולפרקים, אינה באה אלא לשאלת שלום. וכל ברכה שהיא לראית פנים, כגון: "ויברך יעקב את פרעה"; "עשו אתי ברכה" דסנחריב; וכן "לשאל לו לשלום ולברכו" דתועי מלך חמת, כלם לשון ברכת שלום הן, שקורין בלעז שלודא"ר. אף זו, "ברכתי" – מו"ן שלו"ד. **אשר הבאת לך** – לא טרחת בה; ואני געתי להגיעה עד שבאה ליך. **חנני** – נו"ן ראשונה מדגשת, לפי שהיא משמשת במקום שמי גוני"ן, שהנה לו לומר: 'חננני', שאין חנו בלא שני גוני"ן, והשלישית לשמוש; כמו: "עשני". **יש לי כל** – כל ספוקי. ועשו דבר בלשון גאונה, "יש לי רב", יומר ויומר מקדי צרכי.

וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָה וְאַלכָה לְנִגְדָךְ:
נִסְעָה – כְּמוֹ: "שְׁמַעָה, סִלְחָה" שֶׁהוּא כְּמוֹ "שְׁמַע, סִלַּח". אִפּ כְּמוֹ: "נִסְעָה" כְּמוֹ "נִסַּע", וְהַנּוּ"ן יִסּוּד בְּתַבְּכָה. וְתַרְגּוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: "טוֹל וְנִהַף"; עֲשׂוּ אִמֵר לְיַעֲקֹב: נִסַּע מִכָּאן וְנִלְכָה. וְאַלכָה לְנִגְדָךְ – בְּשׁוּנָה לָךְ; טוֹבָה זֹאת אַעֲשֶׂה לָךְ, שְׂאֲרִיךָ יְמֵי מַהֲלַכְתִּי לְלַכַּת לְאַט, כְּאֲשֶׁר אַתָּה צָרִיךָ. וְזֵהוּ לְנִגְדָךְ, בְּשׁוּנָה לָךְ.

וַיֹּאמֶר אֱלִיּוֹ אֲדָגִי יִדְעֵי פִי-הִילְדִים רַפִּים וְהַצָּאן וְהַבְּקָר עָלוֹת עָלַי וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד וְנָתַתוּ כָּל-הַצָּאן:
עָלוֹת עָלַי – הַצָּאן וְהַבְּקָר, שֶׁהֵן עָלוֹת – מִטְּלוֹת עָלַי, לְנַהֲלָן לְאַט. עָלוֹת – מְגִדְלוֹת עוֹלְלִיָהוּן, לְשׁוֹן "עוֹלָל וַיּוֹנֵק"; "עוֹל יָמִים"; "וַשְׁתִּי פְרוֹת עָלוֹת", וּבְלַעֲזוֹ אֵינְפִנְטִי"ש. וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד – וְאִם דַּפְקוּם יוֹם אֶחָד לְנִגְעָם בְּדֶרֶךְ בְּמִרוּצָה, וְנָתַתוּ כָּל הַצָּאן. וְדַפְקוּם – כְּמוֹ: "קוֹל דוֹדֵי דוֹפֵק", נוֹקֵשׁ בְּדִלְתָא.

וַיַּעֲבֵר-נָא אֲדָגִי לְפָנַי עֲבָדוּ וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאַטִּי לְרַגְלִי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר-לְפָנַי וְלְרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדָגִי שְׁעִירָה:
וַיַּעֲבֵר כְּעֵן רְבוּנִי קָדָם עֲבָדִיָה וְאֲנָא אֲדַבֵּר בְּנִיחַ לְרַגְלֵי עֲבִידְתָא דְקָדָמִי וְלְרַגְלֵי יְנַקִּיאַת עַד דְאַתִּי לִנְת רְבוּנִי לְשַׁעִיר:

עבר נא אדגי – אל נא תאריך ימי הליכתך; עבר כפי דרכך, ואף אם תתרחק. **אתנהלה** – אתנהלה, ה"א יתרה, כמו "ארדה"; "אשמעה". **לאטי** – לאט שלי. לשון נחת, כמו: "ההלכים לאט"; "לאט לי לנער". "לאטי", הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת: אתנהלה נחת שלי. **לרגל המלאכה** – לפי צורך הליכת רגלי המלאכה המשלת עלי להוליה. **ולרגל הילדים** – לפי רגליהם שהם יכולים לילה. **עד אשר אבא אל אדגי**

וַיַּעֲבֵר נָא אֲדָגִי – אֵל נָא תַאֲרִיךְ יְמֵי הַלִּיכְתָּךְ; עֲבַר כְּפִי דְרַכְךָ, וְאִפּ אִם תִּתְרַחֵק. אֶתְנַהֲלָה – אֶתְנַהֲלָה, ה"א יִתְרָה, כְּמוֹ "אַרְדָּה"; "אַשְׁמַעָה". לְאַטִּי – לְאַט שְׁלִי. לְשׁוֹן נַחַת, כְּמוֹ: "הַהֲלֹכִים לְאַט"; "לְאַט לִי לְנַעַר". "לְאַטִּי", הַלְמ"ד מִן הַיְסוּד וְאִינְהָ מִשְׁמַשֶּׁת: אֶתְנַהֲלָה נַחַת שְׁלִי. לְרַגְלֵי הַמְּלֹאכָה – לְפִי צָרָךְ הַלִּיכַת רַגְלֵי הַמְּלֹאכָה הַמְּשַׁלֵּת עָלַי לְהוֹלִיָהּ. וְלְרַגְלֵי הַיְלָדִים – לְפִי רַגְלֵיהֶם שֶׁהֵם יְכוּלִים לִלְלָה. עַד אֲשֶׁר אָבָא אֵל אֲדָגִי

שעירה – הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות. אמר: אם דעתו לעשות לי רעה, נמתין עד בואי אצלו. והוא לא הלך; ואימתי ילך בימי המשית, שנאמר: "ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו". ומדרשי אגדה יש לפרשה זו רבים.

ויאמר עשו אציגהנא עמך מן-העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצאתן בעיני אדני:
ויאמר עשו אשבוק כען עמך מן עמא דעמי ואמר למא דנן אשפח רחמין בעיני רבוני:

ויאמר למה זה – מעשה לי טובה זו שאיני צריך לה. אמצאתן בעיני אדני – ולא תשלם לי עתה שום גמול.

וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה:
ותב ביומא ההוא עשו לאורחיה לסעיר:

וישב ביום ההוא עשו לדרך – עשו לבדו; וארבע מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש ברוך הוא בימי דוד, שנאמר: "כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים".

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על-כן קרא שם-המקום סכות:
ויעקב נטל לסכות ובנא ליה ביתא ולבעריה עבד מטלן על כן קרא שמה דאתרא סכות:

ויבן לו בית – שמה שם שמונה עשר חדש, קניז וחרף וקניז. "סכות" – קניז, "בית" – חרף, "סכות" – קניז.

ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את-פני העיר:
ואתא יעקב שלים לקרתא דשכם דבארעא דכנען במיתוהי מפדן ארם ושרא לקביל קרתא:

שלם – שלם בגופו, שנתרפא מצלעתו. שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורו. שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לכן. עיר שכם – כמו "לעיר". וכמוהו: "עד באנה בית לחם". בבאו מפדן ארם – כאדם האומר לחברו: יצא פלוני מבין שני אריות ובא שלם. אף כאן: ויבא שלם מפדן ארם, מלכו ומעשו שנזנזו לו בדרך. ויחן את פני העיר – ערב שבת היה. בשאלות דרב אסאי.

ויקן את-חלקת השדה אשר נטה-שם אהליו מינד בגי-חמור אבי שכם במאה קשיטה:
ויזבן ית אחסנת חקלא דפרסיה תמן למשפניה מינד בני חמור אבוהי דשכם במאה חורפן:

קשיטה – מעה. אמר רבי עקיבא: כשהלכתי לכרפי הים, היו קורין למעה "קשיטה".

ויצב-שם מזבח ויקרא-לו אל א-להי ישראל:
ואקים תמן מזבח ופלת עלוהי קדם אל אלהא דישראל:

ויקרא לו אל א-להי ישראל – לא שהמזבח קרוי "א-להי ישראל", אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הגס, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם; כלומר: מי שהוא אל, הוא הקדוש ברוך הוא – הוא לא-להים לי, ששמי ישראל. וכן מצינו במשה: "ויקרא שמו ה' נסי"; לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הגס – קרא שם המזבח, להזכיר שבחו של הקדוש ברוך הוא: ה' הוא נסי. ורביתינו דרשוהו שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב "אל". ודברי תורה "כפטיש יפצץ סלע", מתחלקים לכמה טעמים; ואני לישב פשוטו של מקרא באתי.

חמישי פרשת דינה

ותצא דינה בת-לאה אשר ילדה ונפקת דינה בת לאה דילידת ליעקב למחזי בבנת ליעקב לראות בבנות הארץ:
ארעא:

בת לאה – ולא בת יעקב אלא על שם יציאתה נקראת "בת לאה", שאף היא – יצאנית היתה, שנאמר: "ותצא לאה לקראתו" [ויעליה משלו המשל: כאמה – כבתה].

ויבא אתה שכם בן-חמור החתי נשיא הארץ ויקח אתה וישקב אתה ויענה:
ותחזא יתה שכם בר חמור חנאה רבא דארעא ודבר יתה וישכיב יתה ועניה:

וישקב אותה – כדרכה. ויענה – שלא כדרכה.

ותדבק נפשו בדינה בת-יעקב ויאהב את-הנער ויזכר על-לב הנער:
ואתרעיאת נפשיה בדינה בת יעקב ורחים ית עולימתא ומליל על לבה דעולימתא:

על לב הנערה – דברים המתנשבים על הלב: ראי, אביך בעלך שדה קטנה, כמה ממון בזבז אני אשאה, ותקני העיר וכל שדותיה.

ויאמר שכם אל-חמור אביו לאמר קח-לי את-הילדה הזאת לאשה:
ואמר שכם לחמור אבוהי למימר סב לי ית עולימתא הדא לאתו:

וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־דִּינָה בָּתּוֹ וּבְנָיו הָיוּ אִתּוֹ
מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וְהִתְרַשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאֵם:

וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אֲרִי סָאִיב יַת דִּינָה בְרַתִּיהָ וּבְנוֹהִי הָיוּ עִם
גִּיתוֹהִי בְּחֻקְלָא וְשִׁתִּיק יַעֲקֹב עַד מִיתִיהוּן:

וַיֵּצֵא חֲמוֹר אָבִי־שָׁכֶם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:

וַנִּפְק חֲמוֹר אָבוֹהִי דְשָׁכֶם לְנֹת יַעֲקֹב לְמַלְלָא עֲמִיה:

וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה כְּשִׁמְעֵם וַיִּתְעַצְבוּ
הָאֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ לָהֶם מְאֹד כִּי־נִבְלָה עֲשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל
לְשֹׁכֵב אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:

וּבְנֵי יַעֲקֹב עָאלוּ מִן חֻקְלָא כַּד שָׁמְעוּ וְאִתְנַסִּיסוּ גּוֹבְרִיָא
וְתִקִּיף לַהוּן לַחְדָא אֲרִי קִלְנָא עֲבַד בְּיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּב
יַת בַּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא כָשֵׁר דִּיתְעַבִּיד:

וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה – לַעֲנוֹת אֶת הַבְּתוּלוֹת; שִׁהֲאֲמוֹת גָּדְרוּ עֲצָמָן מִן הַעֲרִיּוֹת עַל יְדֵי הַמַּבּוּל.

וַיַּדְבֵּר חֲמוֹר אִתְּמָם לֵאמֹר שָׁכֶם בְּנֵי חַשְׁקָה נִפְשׁוּ
בְּבַתְּכֶם תִּנּוּ גַּם אֶתְּהָ לֹא לְאִשָּׁה:

וּמְלִיל חֲמוֹר עֲמָהוּן לְמִימַר שָׁכֶם בְּרִי אִתְרַעִיאת
נִפְשִׂיהָ בְּבַרְתְּכוֹן הִבּוּ כָעֵן יַתְּהָ לִיָּה לְאִתּוֹ:

חַשְׁקָה – חִפְצָה.

וְהִתְחַתְּנוּ אִתְּנוּ בְּנֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ־לָנוּ וְאֶת־בְּנֹתֵינוּ
תִּקְחוּ לָכֶם:

וְאִתְחַתְּנוּ בְּנָא בְּנֹתְכוֹן תִּתְּנוּ לָנָא וַיַּת בְּנֹתְנָא תִּסְבוּן
לְכוּן:

וְאִתְּנוּ תִּשְׁבוּ וְהָאֲרָץ תִּהְיֶה לְפָנֵיכֶם שָׁבוּ וּסְחָרוּהָ
וְהָאֲחִזּוּ בָּהּ:

וְעֲמָנָא תִּתְּבוּן וְאַרְעָא תִּהְיִי קְדָמֵיכוֹן תִּיבּוּ וְעַבִּידוּ בָּהּ
סְחוּרְתָא וְאַחְסִינוּ בָּהּ:

וַיֹּאמֶר שָׁכֶם אֶל־אָבִיהָ וְאֶל־אֲחִיהָ אֲמַצְאֵתָן
בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֲתָן:

וַאֲמַר שָׁכֶם לְאָבוּהָא וּלְאֲחֵהָא אֲשַׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיכוֹן
וּדְתִימְרוּן לִי אֲתִין:

הֲרַבּוּ עָלַי מְאֹד מְהֵרָה וּמִתָּן וְאִתְּנָה כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ
אֵלַי וּתְנוּ־לִי אֶת־הַנְּעֻרַת לְאִשָּׁה:

אַסְגּוּ עָלַי לַחְדָא מוֹהֲרִין וּמִתְּנָן וְאֲתִין כְּמָא דְתִימְרוּן
לִי וְהִבּוּ לִי יַת עוֹלִימְתָא לְאִתּוֹ:

מְהֵרָה – כְּתַבָּה.

וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שָׁכֶם וְאֶת־חֲמוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה
וַיַּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְאָה אֶת דִּינָה אִחֹתָם:

וְאִתִּיבוּ בְנֵי יַעֲקֹב יַת שָׁכֶם וַיַּת חֲמוֹר אָבוּהִי בְּחֻקְמָא
וּמְלִילוּ דְסָאִיב יַת דִּינָה אִתְחַתְּהוּן:

בְּמַרְמָה – בְּחֻקְמָה. אֲשֶׁר טָמְאָה – הַכְּתוּב אוֹמֵר שְׁלֹא הִנְתָּה רַמְיָה, שִׁחְרִי "טָמְאָה אֶת דִּינָה אִחֹתָם".

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נוֹכַח לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתַת
אֶת־אִחֹתְנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ עָרְלָה כִּי־חֲרָפָה הוּא
לָנוּ:

וַאֲמָרוּ לַהוּן לֹא נִפּוּל לְמַעַבַּד פְּתַגְמָא הַדִּין לְמִתָּן יַת
אִחֹתְנָא לְגַבְרָא דְלִיָּה עָרְלָא אֲרִי חֻסְדָא הִיא לָנָא:

חֲרָפָה הוּא – שְׁמִיץ פְּסוּל הוּא אֲצִלְנוּ. הַבָּא לְחַרְפָּה חֲבָרוּ – הוּא אוֹמֵר לוֹ: עָרְלָ אִתְּהָ, אוּ בְּן עָרְלָ. "חֲרָפָה" בְּכָל מְקוֹם – גְּדוּף.

אֲדָ־בְּזָאת נָאֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמֵנוּ לְהַמְלִל לָכֶם כָּל־
זָכָר:

בְּרַם בְּדָא נִשְׁפַּס לְכוּן אִם תְּהוּן כְּנֹתְנָא לְמַגְזֵר לְכוּן כָּל
דְּכוּרָא:

נָאֹת לָכֶם – נִתְרַצָּה לָכֶם; לְשׁוֹן "וַיֵּאָתוּ הַפְּהֻנִים". לְהַמְלִל – לְהִיּוֹת נִמְוֵל. אִיבּוּ לְשׁוֹן "לְפַעַל", אֶלָּא לְשׁוֹן "לְהַפְעִיל".

וַנִּתְּנוּ אֶת־בְּנֹתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיכֶם נִקְחָ־לָנוּ
וַיִּשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהִיָּינוּ לְעַם אֶחָד:

וְנִתִּין יַת בְּנֹתְנָא לְכוּן וַיַּת בְּנֹתְכוֹן נִסְב לָנָא וְנִתִּיב
עֲמִכוֹן וְנִהִי לְעַמָּא חַד:

וְנִתְּנוּ – נוּ"ו שְׂנִיָּה מְדַגְשָׁת, לְפִי שְׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמְקוֹם שְׁמִי נוּנִי"ו, 'וְנִתְּנוּ'. וְאֶת בְּנֹתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ – אִתְּהָ מוֹצָא בְּתַנַּאי שְׁאֲמַר חֲמוֹר לְיַעֲקֹב
וּבִתְשׁוּבַת בְּנֵי יַעֲקֹב לְחֲמוֹר, שְׁתִּלּוּ הַחֲשִׁיבוֹת בְּבְנֵי יַעֲקֹב, לְשַׁח בְּנוֹת שָׁכֶם אֶת שְׁיִבְחָרוּ לָהֶם, וּבְנוֹתֵיהֶם יִתְּנוּ לָהֶם לְפִי דַעְתָּם; דְּכַתִּיב: "וְנִתְּנוּ
אֶת בְּנֹתֵינוּ", לְפִי דַעְתְּנוּ, "וְאֶת בְּנֹתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ", כְּכָל אֲשֶׁר נִחְפִּץ. וְכַשְׁדְּבָרוּ חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּנוּ אֶל יוֹשְׁבֵי עִירָם, הִפְכוּ הַדְּבָרִים: "אֶת בְּנֹתֵם
נִקְחָ לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת בְּנֹתֵינוּ נִתְּנוּ לָהֶם", כְּדִי לְרַצּוֹתֵם שְׁיֵאָתוּ לְהַמּוּל.

וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת-בְּתוּנוֹ וְהִלְכָנוּ:

וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן מִנָּא לְמַגְזֵר וְנִדְבַר יֵת בְּרַתְנָא וְנִיזִיל:

וַיֵּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי תַמּוֹר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בְּיַד-תַּמּוֹר:

וּשְׁפָרוּ פִתְגָמֵיהוֹן בְּעֵינֵי תַמּוֹר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בַּר תַּמּוֹר:

וְלֹא-אֲחֵר הַנְּעַר לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר פִּי חֶפְזָא בְּבֵית-יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:

וְלֹא אוֹחֵר עוֹלִימָא לְמַעֲבַד פִּתְגָמָא אַרִי אֲתָרְעֵי בְּבֵית יַעֲקֹב וְהוּא יְקִיר מִכָּל בֵּית אָבוּהֵי:

וַיָּבֹא תַמּוֹר וּשְׂכָם בְּנוֹ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֵל-אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:

וְאַתָּא תַמּוֹר וּשְׂכָם בְּרִיהַ לְתַרְעָא קְרַתְהוֹן וּמִלִּילוֹ עִם אֲנָשֵׁי קְרַתְהוֹן לְמִימַר:

הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אִתָּנוּ וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ וַיִּסְתְּרוּ אֹתָהּ וְהָאֶרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת-יָדַיִם לִפְנֵיהֶם אֶת-בְּנֵיהֶם נִקְחָ-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיתֵינוּ נָתַן לָהֶם:

גוּבְרִיאַ הָאֵלִין שְׁלָם אֲנוּן עִמָּנָא וַיִּתְבוּן בְּאֶרְעָא וַיַּעֲבְדוּן בַּהּ סְחוּרְתָא וְאַרְעָא הָא פִּתְיוֹת יָדִין קְדָמֵיהוֹן יֵת בְּנֵתְהוֹן נִסְב לְנָא לְנָשִׁין וַיֵּת בְּנֵתְנָא נִתִין לְהוֹן:

שְׁלָמִים – בְּשָׁלוֹם וּבְלֵב שָׁלֵם. וְהָאֶרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת יָדַיִם – כְּאֵדָם וַיִּדְוּ רַחֲבָה וּתְרַנִּית. כְּלוּמַר: אֵל תִּפְסִידוּ כְלוּם; פְּרַקְמָטָא תְרַבָּה בְּאֵה לְכָאן, וְאִין לָהּ קוּנִים.

אֲדָ-בְּזָאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשֹׁבֵת אִתָּנוּ לְהִיּוֹת לַעֲמָ אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כְּלַי-זָכָר כַּאֲשֶׁר הֵם נִמְלִים:

בְּרָם בְּדָא יִטְפְּסוּן לְנָא גוּבְרִיאַ לְמַתְבַּ עִמָּנָא לְמַהֲוִי לַעֲמָ חַד בְּמַגְזֵר לְנָא כָּל דְּכוּרָא כְּמָא דְאֲנוּן גְּזָרִין:

מִקְנֵיהֶם וּקְנִינָם וְכָל-בְּהֵמָתָם הֵלֹא לָנוּ הֵם אֲדָ נִאֻוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ:

בְּהַמּוֹל – בְּהִיּוֹת נְמוּל.

וַיִּשְׁמָעוּ אֶל-תַּמּוֹר וְאֶל-שְׂכָם בְּנוֹ כְּלַי-יִצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹוּ כְּלַי-זָכָר כְּלַי-יִצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ:

וְקִבִּילוּ מִן תַּמּוֹר וּמִן שְׂכָם בְּרִיהַ כָּל נְפָקֵי תַרְעָא קְרַתְיַה וּגְזָרוּ כָּל דְּכוּרָא כָּל נְפָקֵי תַרְעָא קְרַתְיַה:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בָנֵי-יַעֲקֹב שְׁמַעוֹן וְלוֹי אֶתִּי דִּינָה אִישׁ חַרְבֹּו וַיָּבֹאוּ עֲלֵי-הָעִיר בְּטַח וַיַּהֲרֹגוּ כְּלַי-זָכָר:

וַהֲוֵה בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בָנֵי יַעֲקֹב שְׁמַעוֹן וְלוֹי אֶתִּי דִּינָה אִישׁ חַרְבֹּו וַיָּבֹאוּ עֲלֵי-הָעִיר בְּטַח וַיַּהֲרֹגוּ כְּלַי-זָכָר.

שְׁנֵי בָנֵי יַעֲקֹב – בְּנֵי הָיוּ, וְאֵף עַל פִּי כֹן נִהְיָו עֲצָמָן שְׁמַעוֹן וְלוֹי, כְּשָׂאָר אֲנָשִׁים שְׂאִינָם בְּנֵי, שְׁלֹא נִטְלוּ עֲצָה הַיְמָנָו. אֶתִּי דִּינָה – לְפִי שְׁמָסְרוּ עֲצָמָן עֲלֵיהֶּ, נִקְרָאוּ אֶתִּיהַ. בְּטַח – שְׁהִיוּ כּוֹאֲבִים. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה, בְּטוּחִים הָיוּ עַל כַּחוֹ שֶׁל זָקוֹן.

וְאֶת-תַּמּוֹר וְאֶת-שְׂכָם בְּנוֹ הָרְגוּ לְפִי-חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת-דִּינָה מִבֵּית שְׂכָם וַיִּצְאוּ:

וַיֵּת תַּמּוֹר וַיֵּת שְׂכָם בְּרִיהַ קִטְלוּ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב וּדְבָרוּ יֵת דִּינָה מִבֵּית שְׂכָם וּנְפָקוּ:

בָּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עֲלֵי-הַחֲלָלִים וַיָּבִזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אֲחֻוֹתָם:

בָּנֵי יַעֲקֹב עָאלוּ לְחִלְצָא קְטִילִיא וּבִזוּ קְרַתָּא דְּסִאיְבוּ אֲחֻתְהוֹן:

עַל הַחֲלָלִים – לְפָשֵׁט אֶת הַחֲלָלִים..

אֶת-צִאֲנָם וְאֶת-בְּקָרָם וְאֶת-חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בְּעִיר וְאֶת-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:

יֵת עֲנָהוֹן וַיֵּת תּוֹרִיהוֹן וַיֵּת חֲמֹרֵיהוֹן וַיֵּת דְּבַקְרָתָא וַיֵּת דְּבַחֲקִלָא בִּזּוּ:

וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טַפָּם וְאֶת-נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבִזוּ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר בַּבַּיִת:

וַיֵּת כָּל נְכֹסֵיהוֹן וַיֵּת כָּל טַפְּלֵיהוֹן וַיֵּת נְשֵׁיהוֹן שָׁבוּ וּבִזּוּ וַיֵּת כָּל דְּבַבִּיתָא:

חֵילָם – מְמוּנָם, וְכֹן "עֲשֹׂה לִי אֶת הַחֲלָל הַזֶּה"; "וַיִּשְׁרָאֵל עֲשֹׂה חֲלָל"; "וַעֲזָבוּ לְאַחֲרֵים חֲלָלָם". שָׁבוּ – לְשׁוֹן שְׁבִיָּה; לְפִיכֹד טַעֲמוֹ מִלְרַע.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שִׁמְעוֹן וְאֶל-לוֹי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהִבְאִישׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ בְּכֹנְעָנִי וּבִפְרֹזֵי וְאֲנִי מְתִי מִסֹּפֵר וְנֹאֲסָפוּ עָלַי וְהַפְּוִנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְשִׁמְעוֹן וּלְלוֹי עֲכַרְתוּן יְתִי לְמַתָּן דָּבְבוּ בִינָא וּבִין יְתִיב אַרְעָא בְּכֹנְעָנָאָה וּבִפְרֹזָאָה וְאֲנָא עִם דְּמַגְנָן וְיִתְפַּנְשׁוּן עָלַי וְיִמְחַוְנִי וְאֲשִׁתִּי צִי אֲנָא וְאֲנִישׁ בֵּיתִי:

עֲכַרְתֶּם – לשון מים עכורים: אין דעמי צלולה עכשו. ואגדה: צלולה היתה הטבית ועכרתם אותה; מסורת היתה ביד כנענים שיפלו ביד בני יעקב, אלא שהיו אומרים: "עד אשר תפנה ונסלח את הארץ", לפיכך היו שותקין. מתי מספר – אנשים מועטים.

וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזֵנִה יַעֲשֶׂה אֶת-אֲחֻזְתּוֹנוּ:

וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹנְפֶקֶת בְּרָא יְתַעֲבִיד לְאַחְתָּנָא:

הַכּוֹזֵנֶה – הפקר. את אחוזתנו – "ית אחתנא"

וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל וְשִׁבֵד שָׁם וַעֲשֵׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבָרְתְּךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אַחִיךָ:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְיַעֲקֹב קוּם סֵק לְבֵית אֵל וְתִיב תַּמָּן וַעֲבִיד תַּמָּן מִדְּבַח לְאֵל דְּאֲתַגְלִי לְךָ בְּמַעְרְקָךָ מִן קַדָּם עֲשׂוֹ אַחִיךָ:

קוּם עֲלֵה – לפי שאחרת בדרך – ונענשת, וכא לך זאת מבתך.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת-אֱ-לֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהַטְּהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׁמֹלֵתֵיכֶם:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֲנָשׁ בֵּיתִיהּ וּלְכָל דְּעַמִּיָּה אַעֲדוּ יְת טַעוֹת עַמִּמִּיא דְּבִינִיכּוֹן וְאַדְכוּ וְשִׁנוּ כְּסוֹתְכוֹן:

הַנֹּכַר – שיש בידכם משלל של שכם. והטהרו – מעבודה זרה. והחליפו שמלתיכם – שמה יש בידכם פסות של עבודה זרה.

וְנִקְוֵמָה וְנַעֲלָה בֵּית-אֵל וְאֲעֲשֵׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֹתִי בְּיוֹם צַרְתִּי וַיְהִי עִמָּדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתִּי:

וְנִקְוֵמָה וְנִסְק לְבֵית אֵל וְאַעֲבִיד תַּמָּן מִדְּבַח לְאֵל דְּקַבִּיל צְלוֹתִי בְּיוֹמָא דְּעַקְתִּי וְהִנֵּה מִימַרְיָה בְּסַעֲדִי בְּאוֹרְחָא דְּאֲזִלִּית:

וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱ-לֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנִּזְמִים אֲשֶׁר בְּאֲזִנֵיהֶם וַיִּטְמֵן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֲלֵה אֲשֶׁר עִם-שָׁכָם:

וַיְהִיבוּ לְיַעֲקֹב יְת כָּל טַעוֹת עַמִּמִּיא דְּבִינְדְּהוֹן וַיְת קַדְשִׁיא דְּבְאוֹדְגִיָּהוֹן וְטַמַּר יְתִהוֹן יַעֲקֹב תַּחַת בּוֹטְמָא דְּעַם שָׁכָם:

הָאֲלֵה – מין אילן סרק. עם שכם – אצל שכם.

וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַתְתַּת אֱ-לֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב:

וַנְּטִלוּ וְהִנֵּה דַחֲלָא מִן קַדָּם יְיָ עַל עַמִּמִּיא דְּבַקְרוּי סַחְרִינִיהוֹן וְלֹא רָדְפוּ בְּתַר בְּנֵי יַעֲקֹב:

חַתְתַּת – פּוּחַ.

וַיָּבֵא יַעֲקֹב לְוִזָּה אֲשֶׁר בְּאָרֶץ כְּנָעַן הוּא בֵּית-אֵל הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ:

וַאֲתָא יַעֲקֹב לְלוּז דְּבְאַרְעָא דְּכְנַעַן הִיא בֵּית אֵל הוּא וְכָל עַמָּא דְּעַמִּיָּה:

וַיָּבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית-אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱ-לֹהִים בְּבָרְתוֹ מִפְּנֵי אַחִיו:

וַיְבָנֵא תַּמָּן מִדְּבַחָא וַיִּקְרָא לְאַתְרָא אֵל בֵּית אֵל אַרִי תַּמָּן אֲתַגְלִי לִיָּה יְיָ בְּמַעְרְקִיָּה מִן קַדָּם אַחֻוּהִי:

אֵל בֵּית אֵל – הקדוש ברוך הוא בבית אל; גלוי שכינתו בבית אל. יש תבה חסרה ב"ת המשמשת בראשה, כמו: "הנה הוא בית מכיר בן עמיאל", כמו 'בבית מכיר'; "בית אביד", כמו 'בבית אביד'. נגלו אליו הֵאֱ-לֹהִים – במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים, כמו: "אדני יוסף"; "אם בעליו עמו", ולא נאמר "בעלו". וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים. אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים.

וַתִּמַּת דְּבָרָה מִיִּנְקַת רַבָּקָה וַתִּקְבֵר וַתִּתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֲלוֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֲלוֹן בְּכוֹת:

וּמִיַּת דְּבוּרָה מִיִּנְקַתָּה דְּרַבָּקָה וַאֲתַקְבַּרְת מְלַרְע לְבֵית אֵל בְּשַׁפּוּלֵי מִישָׁרָא וַיִּקְרָא שְׁמִיָּה מִישָׁר בְּכִיתָא:

וַתִּמַּת דְּבָרָה – מה ענן דבורה בבית יעקב אלא לפי שאמרה רבקה לייעקב: "ושלחתי ולקחתיך משם", שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה בדרך. מדברי רבי משה הדרשן למדתיה. מתחת לבית אל – העיר יושבת בהר, ונקברה בגלילי החר. תחת האלון – "בשפולי

מישראל; שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר, והקבורה מלמטה. ומישור של בית אל היו קורין לו "אלון". ואגדה, נתבשר שם באבל שני, שהגד לו על אמו שמתה, ו"אלון" בלשון ינאי "אחר". ולפי שהעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבירות פרוס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמה.

ויבא אלהים אל-יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אתו:
ויאתגלי יי ליעקב עוד במיתוהי מפדן ארם וברך
יתיה:

עוד – פעם שני במקום הזה; אחד בלכתו, ואחד בשובו. ויברך אתו – ברפת אבלים.

ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד
יעקב פי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את-שמו
ישראל:
ואמר ליה יי שמך יעקב לא יתקרי שמך עוד יעקב א
להיו ישראל יהי שמך וקרא ית שמייה ישראל:

לא יקרא שמך עוד יעקב – לשון אדם הבא במארב ועקבה; אלא לשון שר ונגיד.

ויאמר לו אלהים אני אל ש-די פרה ורבה גוי
וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציה יצאו:
ואמר ליה יי אנה אל ש-די פוש וסגי עם וכנשת
שבטין יהון מנך ומלכין דשלטין בעממיא מנך יפקון:

אני אל ש-די – שאני פדאי לברך, שהברכות שלי. פרה ורבה – על שם שעדן לא נולד בנמין, ואף על פי שפבר נתעברה ממנו. גוי – בנמין. גוים – מנשה ואפרים, שעתידים לצאת מיוסף, והם בנמין השבטים. ומלכים – שאול ואיש בשת, שהיו משבט בנמין שעדן לא נולד. [ופסוק זה דרשו אבנר כשהמליך איש בשת. ואף השבטים דרשוהו וקרכו בנמין, דכתיב: "איש ממנו לא יתן את בתו לבנמין לאשה", וקרו וקראו: אלמלא הנה עולה מן השבטים, לא הנה הקדוש ברוך הוא אומר ליעקב: "ומלכים מחלציה יצאו". גוי וקהל גוים – שגוים עתידיים בניו להעשות, כמנן הגוים, שהם שבעים אמות, וכן כל הסנהדרין שבעים. דבר אחר: שעתידיים בניו להקריב בשעת אסור במות פגוים, בימי אליהו.

שישי

ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לה אתננה
ולרעה אתריה אתו את הארץ:
ות ארעא דיהבית לאברהם וליצחק לה אתננה ולבנך
בתרך אתין ית ארעא:

ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו:
ואסתלק מעלויי יקרא די באתרא דמליל עמיה:

ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת
אבו ונסך עליה נסך ויצק עליה שמן:
ואקים יעקב קמתא באתרא דמליל עמיה קמת אבנא
ונסיד עליה נסכין ואריק עליה משחא:

במקום אשר דבר אתו – איני יודע מה מלמדנו.

ויקרא יעקב את-שם המקום אשר דבר אתו שם
אלהים בית-אל:
ויקרא יעקב ית שמייה דאתרא דמליל עמיה תמן יי
בית אל:

ויסעו מבית אל ויהי-עוד כברת-הארץ לבוא
אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה:
ונטלו מבית אל ונהו עוד פרוב ארעא למיעל לאפרת
וילידת רחל וקשיאת במילדה:

כברת הארץ – מנחם פרש לשון כביר, רבוי, מהלך רב. ואגדה, בזמן שהארץ חלילה ומנגכת ככברה, שהגיר מצוי, הסתו עבר והשרב עדן לא בא. ואין זה פשוטו של מקרא, שהרי בנעמן מצינו: "וילך מאתו כברת ארץ". ואומר אני שהוא שם מדת קרקע, כמו מהלך פרסה או יומר, כמו שאמה אומר: "צמד פרום", "חלקת השדה"; כך במהלך אדם נותן שם מדה, "כברת ארץ".

ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה המילדת אל-
תיראי פי-גמינה לך בן:
ונהו בקשיותה במילדה ואמרת לה חיתא לא תדחלין
ארי אף דין ליה בר:

פי גם זה – נוסף לה על יוסף. ורבותינו דרשו: עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנמין נולדה תאומה יתרה.

ויהי בצאת נפשה פי מטה ותקרא שמו בן-אוגי
ואביו קרא-לו בנמין:
ונהו במפק נפשה ארי מיתא וקרת שמייה בר דניי
ואבוהי קרא ליה בנמין:

בן אוגי – בן צערי. בנמין – נראה בעיני, לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען, שהיא בנגב כשאדם בא מארם נהרים, כמו שפיתוב: "בנגב בארץ כנען"; "הלוך ונסוע הנגבה". בנמין – בן זמין, לשון "צפון זמין אתה בראתם", לפיכך הוא מלא..

ותמת רחל ותקבר בגדר אפרתה הוא בית לחם:

ומיתת רחל ואתקברת באורח אפרת היא בית לחם:

ויצב יעקב מצבה על-קברתה הוא מצבת קברת-רחל עד-היום:

ואקים יעקב קמתא על קבורתה היא קמת קבורתא דרחל עד יומא דין:

ויסע ישראל ונט אלה מהלאה למגדל-עדר:

ונטל ישראל ופרסיה למשפניה מהלאה למגדל-עדר:

ויהי בשכנו ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישלב את-בלהה פילגש אביו וישמע ישראל: ויהיו בני-יעקב שנים עשר:

ונהוה פד שרא ישראל בארעא ההיא ואזל ראובן ושכיב ית בלהה לחינתא דאבוהי וישמע ישראל ונהו בני יעקב תרי עסר:

בשכנו ישראל בארץ ההוא – עד שלא בא לחברון אצל יצחק, ארעוהו כל אלה. וישלב – מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה. ולמה בלבל וחלל יצועיו שכשמתה רחל, נטל יעקב משתו, שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל בלהה. בא ראובן ותבע עלבון אמו; אמר: אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי לכה בלבל. ויהיו בני יעקב שנים עשר – מתחיל לענן הראשון: משנולד בגימין, נשלמה המטה, ומעתה ראויים להמנות, ומנאן. ורבבתינו דרשוי, ללמדנו בא שפלם שנים וכלם צדיקים, שלא חטא ראובן.

בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולון:

בני לאה בוכריה דייעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולון:

בכור יעקב – אפלו בשעת השקלקה קראו בכור. בכור יעקב – בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור למנון. ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים, שנעשה לשני שבטים.

בני רחל יוסף ובנימין:

בני רחל יוסף ובנימין:

ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי:

ובני בלהה אמתה דרחל דן ונפתלי:

ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילדו בפדן ארם:

ובני זלפה אמתה דלאה גד ואשר אליו בני יעקב דאתילידו ליה בפדן ארם:

ויבא יעקב אלי-יצחק אביו ממרא קרנת הארבע הוא חברון אשר-גר-שם אברהם ויצחק:

ואתא יעקב לנת יצחק אבוהי לממרא קרנת ארבע היא חברון דזר תמן אברהם ויצחק:

ממרא – שם המישור. קרנת הארבע – שם העיר. ממרא קרנת הארבע – אל מישור של קרנת ארבע. ואם תאמר, הנה לו לכתב: 'ממרא הקרנת ארבע' כן דרך המקרא בכל דבר ששמו כפול, כגון זה, וכגון "בית לחם", "אבי עזר", "בית אל", אם הצדף להטיל בו ה"א, נתנה בראש התבה השניה: "בית הלחמי"; "בעפרת אבי העזרי"; "בנה חיאל בית האלי".

ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמנים שנה:

ונהו יומי יצחק מאה ותמנו שנין:

ויגוע יצחק וימת ויאסף אל-עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו:

ואתנגיד יצחק ומית ואתפניש לעמיה סיב וסבע יומין וקברו יתיה עשו ויעקב בנוהי:

ויגוע יצחק – אין מקדם ומאחר בתורה. מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק שנים עשרה שנה, שהרי כשנולד יעקב הנה יצחק בן ששים שנה, שנאמר: "ויצחק בן ששים שנה" וגומר, ויצחק מת בשנת מאה ועשרים ליעקב; אם תוציא ששים ממאה ושמנים שנה, נשאר מאה ועשרים. ויוסף נמכר בן שבע עשרה שנה, ואותה שנה שנת מאה ושמנה ליעקב. כיצד בן ששים ושלש נתברך; ארבע עשרה שנה נטמן בבית עבר, הרי שבעים ושבע. וארבע עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף, שנאמר: "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף" וגומר, הרי תשעים ואחת. ושבע עשרה עד שלא נמכר יוסף, הרי מאה ושמנה...

ואלה תלדות עשו הוא אדום:

ואליו תולדת עשו הוא אדום:

עָשׂוּ לָקַח אֶת־נַשְׁוֵי מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עֵדָה בַּת־ אֵילֹן הַחַמְלִי וְאֶת־אֶהֱלִיבָמָה בַּת־עֵנָה בַּת־צַבְעוֹן הַחַמְלִי:

עָשׂוּ נָסִיב יָת גְּשׁוּהֵי מִבְּנוֹת כְּנָעַן יָת עֵדָה בַּת אֵילֹן חַמְלִי וְיָת אֶהֱלִיבָמָה בַּת עֵנָה בַּת צַבְעוֹן חַמְלִי:

עֵדָה בַּת אֵילֹן – היא "בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילֹן", ונקראת "בְּשֵׁמֶת" על שם שהיתה מקטרת בשמים לעבודת ה' אֶהֱלִיבָמָה – היא "יהודית", והוא כנה שמה "יהודית" לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו. **בַּת עֵנָה בַּת צַבְעוֹן** – אם בַּת עֵנָה, לא בַּת צַבְעוֹן עֵנָה בְּנוֹ שֶׁל צַבְעוֹן, שְׁנָאָמֶר: "וְאֵלָה בְּנֵי צַבְעוֹן וְאֵיזָה עֵנָה". מלמד שְׂבָא צַבְעוֹן על פִּלְתוֹ אִשְׁתּוֹ עֵנָה, וְיִצְחָא אֶהֱלִיבָמָה מִבְּיַד שְׁנֵיהֶם; והודיעה הכתוב שפלוֹן בְּנֵי מִמְּזוּרֹת הָיוּ.

וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֶחָוֹת נָבִיּוֹת:

וְיָת בְּשֵׁמֶת בַּת יִשְׁמָעֵאל אֶחָתִיָּה דְנָבִיּוֹת:

בְּשֵׁמֶת בַּת יִשְׁמָעֵאל – ולהלן קורא לה "מַחְלַת" מצינו באגדת מדרש ספר שמואל, שלשה מוחלים להן עוונותיהן: גר שנתגר, והעולה לגדלה, והנושא אשה. ולמד הטעם מכאן: לכה נקראת "מחלת", שנמחלו עוונותיו. **אֶחָוֹת נָבִיּוֹת** – על שם שהיא השיאה לו משמט יִשְׁמָעֵאל, נקראת על שמו.

וַתֵּלֶד עֵדָה לְעֵשָׂו אֶת־אֵלִיפֹז וּבְשֵׁמֶת יֵלְדָה אֶת־ רְעוּאֵל:

וַיֵּלֶדֶת עֵדָה לְעֵשָׂו יָת אֵלִיפֹז וּבְשֵׁמֶת יֵלֶדֶת יָת רְעוּאֵל:

וְאֶהֱלִיבָמָה יֵלְדָה אֶת־יַעֲוֹשׁ וְאֶת־יַעֲלָם וְאֶת־קָרַח אֵלָה בְּנֵי עֵשָׂו אֲשֶׁר יֵלְדוּ־לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

וְאֶהֱלִיבָמָה יֵלְדָה וְגוֹמֵר – קָרַח זֶה מִמְּזוּר הִיָּה, וְכֵן אֵלִיפֹז הִיָּה שְׂבָא עַל אִשְׁתּוֹ אֲבִיו, שְׁהָרִי הוּא מְנוּי עִם אֵלִיפֹז בְּסוּף הָעִנְיָן.

וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת־נַשְׁוֵי וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־בְּנֹתָיו וְאֶת־כָּל־ נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֵמָתוֹ וְאֶת־כָּל־ קַנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו:

וְדָבָר עֵשָׂו יָת גְּשׁוּהֵי וְיָת בְּנוֹהֵי וְיָת בְּנֹתֵיהֶּ וְיָת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתֵיהֶּ וְיָת גִּיתוֹהֵי וְיָת כָּל בְּעִירֵיהֶּ וְיָת כָּל קַנְיָנֵיהֶּ דְקָנָא בְּאֶרְעָא דְכְּנָעַן וְאֵזֶל לְאֶרְעָא אוֹחְרֵי מִן קְדָם יַעֲקֹב אָחִיו:

וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ – לגור באשר ומצא.

כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשָּׁבַת יַחֲדָו וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מִגְּוֵרֵיהֶם לְשָׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם:

אֲרִי הָיָה קַנְיָנֵהוֹן סְגִי מִלְמַתְבַּ כַּחְדָּא וְלֹא יָכִילַת אֶרְעָ תוֹתְבוֹתֵהוֹן לְסוּבְרָא יָתְהוֹן מִן קְדָם גִּיתֵיהוֹן:

וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מִגְּוֵרֵיהֶם – להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה, "מפני יעקב אחיו", מפני שטר חוב של גזרת "פי גר יהיה נרעה" המטל על זרעו של יצחק; אמר: אלה לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו.

וַיָּשָׁב עֵשָׂו בְּהָר שְׁעִיר עֵשָׂו הוּא אָדוֹם:

וַיֵּתִיב עֵשָׂו בְּטוֹרָא דְסַעִיר עֵשָׂו הוּא אָדוֹם:

וְאֵלָה תִּלְדוֹת עֵשָׂו אָבִי אָדוֹם בְּהָר שְׁעִיר:

וְאֵלָה – התולדות שהולידו בניו עכשו, משהלך לשעיר.

אֵלָה שְׁמֹת בְּנֵי־עֵשָׂו אֵלִיפֹז בֶּן־עֵדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּן־בְּשֵׁמֶת אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:

אֵלִין שְׁמֵהֶת בְּנֵי עֵשָׂו אֵלִיפֹז בַּר עֵדָה אִמַּת עֵשָׂו רְעוּאֵל בַּר בְּשֵׁמֶת אִמַּת עֵשָׂו:

וַיְהִי בְּנֵי אֵלִיפֹז תִּימָן אוֹמֵר צְפוֹ וְגַעְתָּם וְקָנֹז:

וַהֲוֹ בְּנֵי אֵלִיפֹז תִּימָן אוֹמֵר צְפוֹ וְגַעְתָּם וְקָנֹז:

וַתִּמְנַעַ וְהִיָּתָה פִּילְגָשׁ לְאֵלִיפֹז בֶּן־עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְאֵלִיפֹז אֶת־עַמְלָק אֵלָה בְּנֵי עֵדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:

וַתִּמְנַעַ הָוֹת לַחִינְתָּא לְאֵלִיפֹז בַּר עֵשָׂו וַיֵּלֶדֶת לְאֵלִיפֹז יָת עַמְלָק אֵלִין בְּנֵי עֵדָה אִמַּת עֵשָׂו:

וַתִּמְנַעַ הִיָּתָה פִּילְגָשׁ – להודיע גדלתו של אברהם, כמה היו תאבים לדבק בזרעו. תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר: "ונאחות לוטן תמנע", ולוטן – מאלופי יושבי שעיר הנה, מן החורים שישבו בה לפנים. אמרה: איני זוכה להנשא לה הלואי שאהיה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז; מלמד שְׂבָא על אשתו של שעיר, וְיִצְחָא תִּמְנַע מִבְּיָנֵיהֶם, וכשגדלה נעשית פילגשו. וְזֶהוּ "ונאחות לוטן תמנע", ולא מנאה עם בני שעיר, שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב.

וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל גִּמְת וְנָרַח שְׁמָה וּמִזָּה אֱלֹה הָיוּ
בְּשֵׁמֶת אִשָּׁת עֲשׂוֹ: וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי רְעוּאֵל גִּמְת וְנָרַח שְׁמָה וּמִזָּה אֱלֵינוּ בְּנֵי
בְּשֵׁמֶת אִמָּת עֲשׂוֹ:

וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה בַּת־עֲנָה בַּת־צִבְעוֹן אִשָּׁת
עֲשׂוֹ וַתֵּלֶד לְעֲשׂוֹ אֶת־יַעֲוֹשׁ וְאֶת־יַעֲלָם וְאֶת־קָרַח:
וְאֵלֶּיךָ הָיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה בַּת עֲנָה בַת צִבְעוֹן אִמָּת עֲשׂוֹ
וַיֵּלֶדְתָּ לְעֲשׂוֹ יֵת יַעֲוֹשׁ וְיֵת יַעֲלָם וְיֵת קָרַח:

אֱלֹה אֱלוֹפֵי בְּנֵי־עֲשׂוֹ בְּנֵי אֱלִיפֹז בְּכוֹר עֲשׂוֹ אֱלוֹף
תִּמְנֹן אֱלוֹף אוֹמֵר אֱלוֹף צֶפֶן אֱלוֹף קִנְזִי:
אֱלֹה אֱלוֹפֵי בְּנֵי עֲשׂוֹ – רֵאשֵׁי מִשְׁפָּחוֹת.

אֱלוֹף־קָרַח אֱלוֹף גִּעְתָּם אֱלוֹף עֲמֶלֶק אֱלֹה אֱלוֹפֵי
אֱלִיפֹז בְּאֶרֶץ אֲדוּם אֱלֹה בְּנֵי עֲדָה:
רְבֵּא קָרַח רְבֵּא גִעְתָּם רְבֵּא עֲמֶלֶק אֱלֵינוּ רְבֵּא אֱלִיפֹז
בְּאֶרֶץ אֲדוּם אֱלֵינוּ בְּנֵי עֲדָה:

וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בְּנֵי־עֲשׂוֹ אֱלוֹף גִּמְת וְנָרַח אֱלוֹף וְנָרַח
אֱלוֹף שְׁמָה אֱלוֹף מִזָּה אֱלֹה אֱלוֹפֵי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ
אֲדוּם אֱלֹה בְּשֵׁמֶת אִשָּׁת עֲשׂוֹ:
וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי רְעוּאֵל בְּנֵי עֲשׂוֹ רְבֵּא גִמְת וְנָרַח רְבֵּא
שְׁמָה רְבֵּא מִזָּה אֱלֵינוּ רְבֵּא רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדוּם
אֱלֵינוּ בְּנֵי בְּשֵׁמֶת אִמָּת עֲשׂוֹ:

וְאֵלֶּה בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה אִשָּׁת עֲשׂוֹ אֱלוֹף יַעֲוֹשׁ אֱלוֹף
יַעֲלָם אֱלוֹף קָרַח אֱלֹה אֱלוֹפֵי אֶהְלִיבְמָה בַּת־עֲנָה
אִשָּׁת עֲשׂוֹ:
וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה אִמָּת עֲשׂוֹ רְבֵּא יַעֲוֹשׁ רְבֵּא יַעֲלָם
רְבֵּא קָרַח אֱלֵינוּ רְבֵּא אֱלֵינוּ רְבֵּא אֶהְלִיבְמָה בַּת עֲנָה אִמָּת עֲשׂוֹ:

אֱלֹה בְּנֵי־עֲשׂוֹ וְאֵלֶּה אֱלוֹפֵיהֶם הוּא אֲדוּם:
אֱלֵינוּ בְּנֵי עֲשׂוֹ וְאֵלֵינוּ רְבֵּא בְּנֵיהוֹן הוּא אֲדוּם:

שביעי פְּרִשֶׁת תִּלְדוֹת שְׁעִיר

אֱלֹה בְּנֵי־שְׁעִיר הַחַרְי יִשְׁבִּי הָאָרֶץ לוֹטֵן וְשׁוֹבֵל
וְצִבְעוֹן וְעֲנָה:
אֱלֵינוּ בְּנֵי שְׁעִיר חוֹרָאֵי יִתְבִּי אֶרֶץ לוֹטֵן וְשׁוֹבֵל
וְצִבְעוֹן וְעֲנָה:

יִשְׁבִּי הָאָרֶץ – שְׁהִיו יוֹשְׁבֵי קוֹדֶם שְׁבֵּא עֲשׂוֹ לְשֵׁם. וּרְבוּמִינוּ דָּרְשׁוּ, שְׁהִיו בְּקִיאִין בְּיִשׁוּבָהּ שֶׁל אֶרֶץ: מְלֵא קִנְיָה, מְלֵא קִנְיָה זֶה
לְגַפְנֵים; שְׁהִיו טוֹעֲמִין הַעֶפֶר, וַיִּוְדְעִין אִיזוֹ נְטִיעָה רְאוּיָה לוֹ.

וְדִשׁוֹן וְאֶצֶר וְדִישׁוֹן אֱלֹה אֱלוֹפֵי הַחַרְי בְּנֵי שְׁעִיר
בְּאֶרֶץ אֲדוּם:
וְדִשׁוֹן וְאֶצֶר וְדִישׁוֹן אֱלֵינוּ רְבֵּא חוֹרָאֵי בְּנֵי שְׁעִיר
בְּאֶרֶץ אֲדוּם:

וַיִּהְיוּ בְּנֵי־לוֹטֵן חַרְי וְהִימָם וְאִתּוֹת לוֹטֵן תִּמְנָע:
וַיִּהְיוּ בְּנֵי לוֹטֵן חוֹרֵי וְהִימָם וְאִתּוֹת דְּלוֹטֵן תִּמְנָע:

וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹבֵל עֲלָנֹן וּמְנַחֵת וְעִיבֵל שְׁפֹן וְאוּנָם:
וְאֵלֵינוּ בְּנֵי שׁוֹבֵל עֲלָנֹן וּמְנַחֵת וְעִיבֵל שְׁפֹן וְאוּנָם:

וְאֵלֶּה בְּנֵי־צִבְעוֹן וְאֵיזָה וְעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מְצָא אֶת־
הַיָּמִם בְּמִדְבָּר בְּרַעְתּוֹ אֶת־הַתְּמָרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו:
וְאֵלֵינוּ בְּנֵי צִבְעוֹן וְאֵיזָה וְעֲנָה הוּא עֲנָה דְּאִשְׁפַח יֵת גְּבִרְיָא
בְּמִדְבָּרָא כִּד הָוָה רַעֲי יֵת חֲמַרְיָא לְצִבְעוֹן אָבוּהִי:

וְאֵיזָה וְעֲנָה – וַי"ו וַתְּרָה, וְהוּא כְּמוֹ "אֵיזָה וְעֲנָה". וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא, "תַּת וְקִדְשׁ וְצִבָּא מִרְמָס", "נִרְדָּם וְרִכָּב וְסוּס". הוּא עֲנָה – הָאָמֹר
לְמַעַלְהָ, שֶׁהוּא אֲחִיו שֶׁל צִבְעוֹן; וְכֵאֵן הוּא קוֹרָא אוֹתוֹ בְּנוֹ מְלַמֵּד שְׁבֵּא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד אֶת עֲנָה. אֵת הַיָּמִם – פְּרָדִים; הַרְבִּיעַ חֲמוֹר עַל
סוּס נִקְבָּה וְלִדְהָ פְּרָד, וְהוּא הִיזָה מְמֹזֵר וְהִבִּיא פְּסוּלִין לְעוֹלָם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָם "יָמִים" שְׂאִימָתוֹן מְטַלְתַּת עַל הַבְּרִיּוֹת; דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא: מִיָּמִי
לֹא שְׂאֵלְנֵי אָדָם עַל מַכַּת פְּרָדָה לְבִנָּה וְחִסָּה. לֹא הִזְקַק לְכַתֵּב לְבֵנו מִשְׁפָּחוֹת הַחוּרֵי אֱלֹא מִפְּנֵי תִמְנָע, וְלִהְיוֹדִיעַ גְּדֻלַּת אֲבִרְהָם, כְּמוֹ שְׁפָרְשֵׁתִי
לְמַעַלְהָ.

וְאֵלֶּה בְּנֵי־עֲנָה דִישׁוֹן וְאֶהְלִיבְמָה בַּת־עֲנָה:
וְאֵלֵינוּ בְּנֵי עֲנָה דִישׁוֹן וְאֶהְלִיבְמָה בַת עֲנָה:

וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישׁוֹן חֲמָדוֹן וְאִשְׁבּוֹן וַיִּתְרוּ וַיִּכְרוּ:
וְאֵלֵינוּ בְּנֵי דִישׁוֹן חֲמָדוֹן וְאִשְׁבּוֹן וַיִּתְרוּ וַיִּכְרוּ:

אֱלֹה בְּנֵי־אֶצֶר בִּלְהוֹן וְזַעֲנוֹן וְעַקְוֹ:
אֱלֵינוּ בְּנֵי אֶצֶר בִּלְהוֹן וְזַעֲנוֹן וְעַקְוֹ:

אלה בגיי-דישן עויז ואָרו:	אליו בגיי דיִשן עויז ואָרו:
אלה אלופי התרי אלוף לוטן אלוף שובל אלוף צבעון אלוף ענה:	אליו רב־רבי חוראי רבא לוטן רבא שובל רבא צבעון רבא ענה:
אלוף דשן אלוף אצור אלוף דיִשן אלה אלופי התרי לאלפיהם בארץ שעיר:	רבא דיִשון רבא אצור רבא דיִשן אליו רב־רבי חוראי לרב־רבניהון בארעא דשעיר:
ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך־מלך לבני ישראל:	ואליו מלכיא דמלכו בארעא דאדום קדם דיִמלוך מלכא לבני ישראל:
ואלה המלכים וגומר – שמונה היו; וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו בימיהם, אלו הן: שאול ואיש בִּשְׁת, דוד ושלמה, רסבָעם, אביה, אסא, יהושפט. ובימי יורם בנו כתוב: "בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימליכו עליהם מלך". ובימי כתוב: "ומלך אין באדום נצב מלך".	
וימלך באדום בלע בן־בעור ושם עירו דנהבה:	ומלך באדום בלע בר בעור ושום קרתיה דנהבה:
וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן־זרח מבצרה:	ומית בלע ומלך תחותיהי יובב בר זרח מבצרה:
יובב בן זרח מבצרה – בצרה מערי מואב היא, שנאמר: "ועל קריות ועל בצרה" וגומר; ולפי שהעמידה מלך לאדום – עתידה ללקות עמָהם, שנאמר: "כי זבח לה' בבצרה".	
וימת יובב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני:	ומית יובב ומלך תחותיהי חושם מארע דרומא:
וימת חשם וימלך תחתיו הדד בן־בדד המכה את־מדין בשדה מואב ושם עירו עוית:	ומית חושם ומלך תחותיהי הדד בר בדד דקטיל ית מדינאי בתקלי מואב ושום קרתיה עוית:
המכה את מדין בשדה מואב – שָׁבא מדין על מואב למלחמה, והלך מלך אדום לעזר את מואב. ומכאן אנו למדים שְׁהָיו מדין ומואב מריבים זה עם זה, ובימי בלעם עשו שלום להתקשר על ישראל.	
וימת הדד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה:	ומית הדד ומלך תחותיהי שמלה ממשרקה:
וימת שמלה וימלך תחתיו שאול מרחבות הנגה:	ומית שמלה ומלך תחותיהי שאול מרחובות דעל פרת:
וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן־עכבור:	ומית שאול ומלך תחותיהי בעל חנן בר עכבור:
וימת בעל חנן בן־עכבור וימלך תחתיו הזר ושם עירו פֵּעו ושם אשתו מהיטבאל בת־מטרד בת מי זֶהב:	ומית בעל חנן בר עכבור ומלך תחותיהי הזר ושום קרתיה פֵּעו ושום אתתיה מהיטבאל בת מטרד בת מצרף דהבא:
בת מי זֶהב – מהו זֶהב עשיר היה, ואין זֶהב חשוב בעיניו לכלום.	
ואלה שמות אלופי עשו למשפחתם למקמתם בשמנתם אלוף תמנע אלוף עלנה אלוף יתת:	ואליו שמנת רב־רבי עשו לזרעיתהון לאתריהון בשמנתהון רבא תמנע רבא עלנה רבא יתת:
ואלה שמות אלופי עשו – שנקראו על שם מדינותיהם, לאחר שמת הדד ופסקה מהם מלכות. והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות תולדותם. וכן מפרש בדברי הימים: "וימת הדד ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע" וגומר.	
אלוף אהליבמה אלוף אלה אלוף פינן:	רבא אהליבמה רבא אלה רבא פינן:
אלוף קנז אלוף תימן אלוף מבצר:	רבא קנז רבא תימן רבא מבצר:
אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי אדום למשבתם בארץ אחזתם הוא עשו אבי אדום:	רבא מגדיאל רבא עירם אליו רב־רבי אדום למותבניהון בארע אחסנתהון הוא עשו אבוהון דאדומאי:

יב אֱהָב מוֹסֵר אֱהָב דַּעַת וְשׂוֹנֵא תוֹכַחַת בְּעַר:
טוֹב יִפְיֵק רְצוֹן מִי-הוֹה וְאִישׁ מִזְמוֹת יִרְשִׁיעַ:
לֹא-יִכּוֹן אָדָם בְּרָשַׁע וְשָׂרֵשׁ צַדִּיקִים בְּלִי-יָמוּט:
הָאִשֶׁת-חַיִל עֲטֹרַת בַּעֲלָהּ וּכְרָקָה בְּעַצְמוֹתָיו
מִבִּישָׁה: הַמְחַשְׁבוֹת צַדִּיקִים מִשְׁפָּט תַּחֲבֹלוֹת
רְשָׁעִים מֵרָמָה: וְדַבְרֵי רְשָׁעִים אֲרַב-דָּם וּפִי
יִשְׂרִים יִצִּילֵם: הַקּוֹף רְשָׁעִים וְאִיגָם וּבֵית
צַדִּיקִים יַעֲמֵד: הַלְפִי-שִׁכְלוֹ יְהַלֵּל-אִישׁ וְנַעֲוֶה-לֵּב
יְהִיָּה לְבוֹז: טוֹב גִּקְלָה וְעָבַד לוֹ מִמֵּת-כַּפֵּד וַחֲסֵר-
לֶחֶם: יוֹדַע צַדִּיק גִּנְפֵשׁ בְּהַמָּתוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים
אֲכַזְרִי: עָבַד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע-לֶחֶם וּמֵרַדָּף רִיקִים
חֲסֵר-לֵב: תַּחֲמַד רְשָׁע מִצּוֹד רָעִים וְשָׂרֵשׁ צַדִּיקִים
יָתוּ: בַּפֶּשַׁע שֹׁפְתִים מוֹקֵשׁ רָע וַיִּצֵּא מִצִּירָה
צַדִּיק: הַמִּפְרִי פִי-אִישׁ יִשְׁבַּע-טוֹב וּגְמוּל יָדֵי-
אָדָם יָשִׁיב לוֹ: הַדָּרָךְ אוֹיֵל יִשָּׂר בְּעֵינָיו וְשִׁמְעַע
לְעַצֵּה חֲכָם: הַאֲוִיל בַּיּוֹם יוֹדַע כַּעֲסוֹ וְכִסֵּה קִלְוֹן
עָרוֹם: יִפְיֵחַ אַמוֹנָה יִגִּיד צַדִּיק וְעַד שְׁקָרִים
מֵרָמָה: יִגֵּשׁ בּוֹטָה כְּמִדְקָרוֹת חָרָב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים
מֵרַפָּא: שְׁפֹת-אַמֶּת תִּכּוֹן לְעַד וְעַד-אַרְגִּיעָה
לְשׁוֹן שְׁקָר: מֵרָמָה בְּלִב-חֲרָשֵׁי רָע וְלִיעֲצֵי שְׁלוֹם
שִׁמְחָה: לֹא-יֵאָמֵר לְצַדִּיק כִּלְ-אֲוֹן וְרְשָׁעִים מְלֹאוּ
רָע: תּוֹעֲבַת י-הוֹה שֹׁפְתֵי-שְׁקָר וְעֹשֵׂי אַמוֹנָה
רְצוּנוֹ: אָדָם עָרוֹם כִּסֵּה דַעַת וְלֵב כִּסִּילִים יִקְרָא
אוֹלֵת: הַיָּד-חַרוֹצִים תִּמְשׁוֹל וְרַמְיָה תִּהְיֶה לְמָס:
הַדְּאָגָה בְּלִב-אִישׁ יִשְׁחַנָּה וְדָבָר טוֹב יִשְׁמַחְנָה:
הַיָּתֵר מֵרַעְהוֹ צַדִּיק וְדָרָךְ רְשָׁעִים תִּתְעַם: לֹא-
יִתְרֹךְ רַמְיָה צִידוֹ וְהוֹר-אָדָם יִקֵּר תְּרוּץ: הַבְּאֵרַח-
צַדִּיקָה חַיִּים וְדָרָךְ נְתִיבָה אֶל-מֹות:

יג אֲבֹן חֲכָם מוֹסֵר אֵב וְלִץ לֹא-שִׁמְעַע גְּעֵרָה: מִמִּפְרֵי
פִי-אִישׁ יֵאָכֵל טוֹב וְנִפְשׁ בַּגְּדִים חָמָס: גִּנְצָר פִּיו
שִׁמְר נִפְשׁוֹ פִּשְׁקֵי שֹׁפְתָיו מִחַתָּה-לוֹ: הַמֵּתְאָנָה וְאִין
נִפְשׁוֹ עֲצָל וְנִפְשׁ חֲרָצִים תִּדְשָׁן: הַדְּבַר-שְׁקָר יִשְׁנֵא
צַדִּיק וְרָשָׁע יִבְאִישׁ וַיִּתְפִּיר: אֲצַדִּיקָה תִּצָּר תִּם-דָּרָךְ
וְרָשָׁעָה תִּסְלַף תִּטְאֵת: יִגֵּשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאִין כָּל
מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב: הַכֹּפֵר נִפְשׁ-אִישׁ עֲשָׂרוֹ וְרָשׁ
לֹא-שִׁמְעַע גְּעֵרָה: אֹור-צַדִּיקִים יִשְׁמַח וְגַר
רְשָׁעִים יִדְעוּ: רַק-בְּזִדוֹן יָתוּ מִצָּה וְאֶת-נוֹעֲצִים

חֲכָמָה: הַחוֹן מִהֲבֵל יִמְעָט וְקִבֵּץ עַל-יַד יִרְבֶּה:
הַתּוֹחֲלֵת מִמְשַׁכָּה מִחֲלָה-לֵב וְעֵץ חַיִּים תִּתְאֵנָה
בָּאָה: הַבָּז לְדָבָר יִחַבֵּל לוֹ וַיִּרְא מִצְוֶה הוּא יִשְׁלָם:
הַתּוֹרַת חֲכָם מִקּוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמְקֹוֹשֵׁי מֹות:
הַשְׁכָּל-טוֹב יִתּוֹ-חוֹן וְדָרָךְ בַּגְּדִים אֵיתוֹ: הַכֹּל-עָרוֹם
יַעֲשֶׂה בְדַעַת וְכִסִּיל יִפְרֵשׁ אוֹלֵת: הַמְלֹאךְ רְשָׁע
יִכָּל בְּרָע וְצִיר אַמוֹנִים מֵרַפָּא: הַרִישׁ וְקִלְוֹן פּוֹרַע
מוֹסֵר וְשִׁמְר תּוֹכַחַת יִכַּבֵּד: הַתְּאֵנָה גְּהִיָּה תִּעַרְב
לְנִפְשׁ וְתוֹעֲבַת כִּסִּילִים סוֹר מֵרָע: הַהוֹלָךְ אֶת-
חֲכָמִים יִחַכֵּם וְרַעְהוֹ כִּסִּילִים יִרְוַע: הַחֲטָאִים תִּרְדָּף
רַעְהוֹ וְאֶת-צַדִּיקִים יִשְׁלָם-טוֹב: הַטוֹב יִנְחִיל בְּגִי-
בָגִים וְצָפוֹן לְצַדִּיק חַיִל חוֹטָא: הַרַב-אָכֵל גִּיר
רֵאשִׁים וַיִּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט: הַחוֹשֵׁף שִׁבְטוֹ
שׂוֹנֵא בְנוֹ וְאֵהָבוֹ שִׁתְּרוּ מוֹסֵר: הַצַּדִּיק אָכֵל לְשִׁבְעַע
נִפְשׁוֹ וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֵר:

יד אַחֲכָמוֹת גִּשִׁים בְּנִתָּה בֵיתָה וְאוֹלֵת בִּינְיָה
תִּתְקַרְסֵנוּ: הַהוֹלָךְ בִּיִּשְׂרוֹ יִרְא י-הוֹה וְיִגְלוֹז דְּרָכָיו
בוֹזָהוּ: בְּפִי-אוֹיֵל חֲטָר גְּאוּהָ וְשֹׁפְתֵי חֲכָמִים
תִּשְׁמוּרָם: הַבְּאִין אֲלָפִים אֲבוֹס בָּר וְרַב-תְּבוֹאוֹת
בְּכַח שׁוֹר: הַעַד אַמוֹנִים לֹא יִכַּזֵּב וַיִּפְיֵחַ פְּזוּבִים עַד
שְׁקָר: בַּקֶּשׁ-לִץ חֲכָמָה וְאִין וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלָ: הַלֵּךְ
מִנְגֵּד לְאִישׁ כִּסִּיל וּבִל-לְדַעַת שֹׁפְתֵי-דַעַת: הַחֲכָמַת
עָרוֹם הִבִּין דְּרָכָו וְאוֹלֵת כִּסִּילִים מֵרָמָה: הַאוֹלִים
יִלִּין אֲשָׁם וּבִין יִשְׂרִים רְצוֹן: לֵב יוֹדַע מִרַת
נִפְשׁוֹ וּבִשְׁמַחְתּוֹ לֹא-יִתְעַרַב זָר: הַבֵּית רְשָׁעִים
יִשְׁמַד וְאֵהֵל יִשְׂרִים יִפְרִיחַ: יִגֵּשׁ דָּרָךְ יִשָּׂר לְפָנֵי-
אִישׁ וְאֶתְרִיתָה דְּרָכֵי-מֹות: הַגֵּם-בִּשְׁחַק יִכַּאֲב-לֵב
וְאֶתְרִיתָה שִׁמְחָה תּוֹגָה: הַמְדַרְכָּיו יִשְׁבַּע סוֹג לֵב
וְיִמְעָלְיוֹ אִישׁ טוֹב: הַיִּפְתִּי יֵאָמִין לְכָל-דָּבָר וְעָרוֹם
יִבִּין לְאִשְׁרוֹ: חֲכָם יִרְא וְסָר מֵרָע וְכִסִּיל מִתְעַבֵּר
וּבוֹטָת: הַקֶּצֶר-אֲפִים יַעֲשֶׂה אוֹלֵת וְאִישׁ מִזְמוֹת
יִשְׁנֵא: הַנִּחְלוֹ פְתָאִים אוֹלֵת וְעָרוֹמִים יִכְתְּרוּ דַעַת:
הַשְׁחֹו רָעִים לְפָנֵי טוֹבִים וְרְשָׁעִים עַל-שְׁעָרֵי
צַדִּיק: הַגֵּם-לְרַעְהוֹ יִשְׁנֵא רָשׁ וְאֵהָבֵי עֲשִׂיר רַבִּים:
הַבְּזֵ-לְרַעְהוֹ חוֹטָא וּמְחַוֵּן עֲנָנִים אֲשִׁרְיוֹ: הַהֲלוֹא-
יִתְעוּ תְרוֹשֵׁי רָע וְחֲסָד וְאַמֶּת תְּרוֹשֵׁי טוֹב: הַבְּכָל-
עֲצָב יְהִיָּה מוֹתֵר וְדַבַּר-שֹׁפְתִים אֶד-לְמַחֲסוֹר:

כִּי עֲטַרְתָּ חֲכָמִים עֲשָׂרָם אֲוֹלָת כִּסִּילִים אֲוֹלָת:
כִּי מִצִּיל גּוֹפְשׁוֹת עַד אֲמֶת וַיִּפֹּחַ כְּזָבִים מִרְמָה:
כִּי בִירָאֵת יִי-הוָה מִבְּטַח-עֵזוֹ וּלְבָבוֹ יִהְיֶה מַחְסֵה:
כִּי יִרְאֵת יִי-הוָה מְקוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמְקַוֵּי מוֹת:
כִּי בְרַב-עַם הִדְרַת-מַלְךְ וּבְאֶפְס לֵאמֹם מַחְתַּת רִזּוֹן:
כִּי אֲרָף אִפְיִם רַב־תְּבוּנָה וּקְצֵר-רוּחַ מֵרִים אֲוֹלָת:
לִחַיִּי בְּשָׂרִים לֵב מִרְפָּא וּרְקֵב עֲצָמוֹת קִנְיָה:
כִּי עֲשִׂק דָּל חֲרָף עֲשָׂהוּ וּמְכַבְּדוֹ חָגַן אֲבִיוֹן:
כִּי בִרְעוּתוֹ יִדְחֶה רָשָׁע וְחִסָּה בְּמוֹתוֹ צְדִיק: כִּי בִלְב
גְּבוּן תִּנּוּחַ חֲכָמָה וּבִקְרָב כִּסִּילִים תִּנְדָּע: כִּי צִדְקָה
תְּרוֹמֵם-גּוֹי וְחִסָּד לְאֲמִים חֲטָאת: כִּי רְצוֹן-מַלְךְ
לְעַבְד מִשְׁפִּיל וְעִבְרָתוֹ תִּהְיֶה מִבִּישׁ:

טו *מִעֲנָה-רַךְ יֵשִׁיב חֲמָה וּדְבַר-עֲצָב יַעֲלֶה-אָף:
כִּי לְשׁוֹן חֲכָמִים תִּיטִיב דָּעַת וּפִי כִסִּילִים יִבְיַע
אֲוֹלָת: כִּי בְּכָל-מְקוֹם עֵינָי יִי-הוָה צִפּוֹת רַעִים
וְטוֹבִים: כִּי מִרְפָּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִּים וְסִלְף בָּהּ שִׁבְר
בְּרוּת: כִּי אֲוִיל יִנְאֵץ מוֹסֵר אֲבִיו וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת
יַעֲרִים: כִּי בֵּית צְדִיק חֶסֶן רַב וּבִתְבוּאֵת רָשָׁע
נִעְכָּרַת: כִּי שֹׁפֵתֵי חֲכָמִים יִזְרוּ דָּעַת וְלֵב כִּסִּילִים לֹא-
כּוֹ: כִּי זָבַח רָשָׁעִים תּוֹעֵבַת יִי-הוָה וְתִפְלַת יִשְׁרָיִם
רְצוֹנוֹ: כִּי תּוֹעֵבַת יִי-הוָה דָּרָף רָשָׁע וּמִרְדָּף צִדְקָה
יֵאָהֵב: כִּי מוֹסֵר רָע לְעֵזֵב אֲרַח שׁוֹנֵא תּוֹכַחַת יָמוּת:
כִּי שְׂאוֹל וְאֲבִדוֹן גִּגְד יִי-הוָה אֵף כִּי-לִבּוֹת בְּנֵי-אָדָם:
כִּי לֹא יֵאָהֵב-לֵץ הוֹכַח לוֹ אֶל-חֲכָמִים לֹא יִלֵּךְ: כִּי לֵב
שָׂמַח יִיטֵב פָּנִים וּבִעֲצָבַת-לֵב רִיחַ נִכְאָה: כִּי לֵב
גְּבוּן יִבְקֹשׁ-דָּעַת וּפִי כִסִּילִים יִרְעֶה אֲוֹלָת: כִּי כָל-
יָמָי עֲנִי רַעִים וְטוֹב-לֵב מִשְׁתָּה תִמְיֵד: כִּי טוֹב-מִעֵט
בִּירָאֵת יִי-הוָה מֵאוֹצֵר רָב וּמְהוּמָה בּוֹ: כִּי טוֹב אֲרַחַת
יָרֵק וְאֵהֱבֶה-שָׂמַח מִשׁוֹר אָבוֹס וְשׁוֹנֵא-בּוֹ: כִּי אִישׁ
חֲמָה יִגְרֶה מְדוֹן וְאֲרָף אִפְיִם יִשְׁקִיט רִיב: כִּי יִדְרָף
עֲצַל כְּמִשְׁכַּח תִּדְק וְאֲרַח יִשְׂרָיִם סִלְלָה: כִּי בֶן חֲכָם
יִשְׁמַח-אֵב וּכְסִיל אֲדָם בּוֹזֵה אָמוֹ: כִּי אֲוֹלָת שֹׁמְתָה
לְחִסֵּר-לֵב וְאִישׁ תְּבוּנָה יִיִשְׂרָל-לְכַת: כִּי הִפְר
מִחֲשָׁבוֹת בְּאֵין סוֹד וּבְרַב יוֹעֲצִים תִּקּוּם: כִּי שֹׁמְתָה
לְאִישׁ בְּמִעֲנֵה-פִיו וְדָבַר בְּעִתּוֹ מֵה-טוֹב: כִּי אֲרַח
חַיִּים לְמַעַלָּה לְמִשְׁפִּיל לְמַעַן סוֹר מִשְׂאוֹל מִטָּה:
כִּי בֵּית גָּאִים יִסַּח יִי-הוָה וַיִּצָּב גְּבוּל אֱלֹמָנָה:

כִּי תּוֹעֵבַת יִי-הוָה מִחֲשָׁבוֹת רָע וּטְהוּרִים אֲמַר־יָנֻעַם:
כִּי עֲכָר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בּוֹצֵעַ וְשׁוֹנֵא מִתְנַת יַחֲיָה: כִּי לֵב
צְדִיק יִהְיֶה לְעֵנּוֹת וּפִי רָשָׁעִים יִבְיַע רַעוּת:
כִּי רְחוּק יִי-הוָה מִרָשָׁעִים וְתִפְלַת צְדִיקִים יִשְׁמַע:
כִּי מֵאוֹר-עֵינָיִם יִשְׁמַח-לֵב שְׂמוּעָה טוֹבָה תִּדְשָׁן-
עַצָּם: כִּי אֲזוֹן שְׂמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקִרְב חֲכָמִים
תִּלְוִן: כִּי פּוֹרַע מוֹסֵר מוֹאָס נִפְשׁוֹ וְשׁוֹמֵעַ תּוֹכַחַת
קוֹנֵה לֵב: כִּי יִרְאֵת יִי-הוָה מוֹסֵר חֲכָמָה וּלְפָנָי כְּבוֹד
עֲנָוָה:

טז *לְאָדָם מִעֲרֻכֵי-לֵב וּמִי-הוָה מִעֲנָה לְשׁוֹן: כִּי כָל-
דְּרָכֵי-אִישׁ זָךְ בְּעֵינָיו וְתַכְן רוּחֹת יִי-הוָה: כִּי לֹא אֵל-
יִי-הוָה מִעֲשִׂיךְ וַיִּכְנּוּ מִחֲשָׁבְתֶיךָ: כִּי כָל פֶּעַל יִי-הוָה
לְמַעֲנָהוּ וְגַם-רָשָׁע לַיּוֹם רָעָה: כִּי תּוֹעֵבַת יִי-הוָה כָּל-
גְּבוּה-לֵב יָד לִיָּד לֹא יִנְקָה: כִּי בַחֲסָד וְאֲמֶת יִכַּפֵּר עוֹן
וּבִירָאֵת יִי-הוָה סוֹר מֵרָע: כִּי בְרָצוֹת יִי-הוָה דְּרָכֵי-
אִישׁ גַּם-אֲוִיבִיו יִשְׁלַם אֲתוֹ: כִּי טוֹב-מִעֵט בְּצִדְקָה
מֵרַב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט: כִּי לֵב אָדָם יִחַשֵׁב דְּרָכּוֹ
וַיִּי-הוָה יִכִּין צַעֲדוֹ: כִּי קָסָם אֶעֱלֶה-שֹׁפֵתֵי-מַלְךְ
בְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעַל-פִּיו: כִּי פֶלֶס אֶמְאֲזֵנִי מִשְׁפָּט
לִי-הוָה מִעֲשָׂהוּ כָל-אֲבִנֵי-כִּיס: כִּי תּוֹעֵבַת מְלָכִים
עֲשׂוֹת רָשָׁע כִּי בְּצִדְקָה יִפּוֹן כִּסָּא: כִּי רְצוֹן מְלָכִים
שֹׁפֵתֵי-צִדְקָה וְדָבַר יִשְׂרָיִם יֵאָהֵב: כִּי חֲמַת-מַלְךְ
מִלְּאֲכֵי-מוֹת וְאִישׁ חֲכָם יִכַּפְּרָנָה: כִּי בְּאוֹר-פָּנָי-מַלְךְ
חַיִּים וְרְצוֹנוֹ כְּעֵב מִלְּקוֹשׁ: כִּי קוֹנֵה-חֲכָמָה מֵה-טוֹב
מִחֲרוּץ וּקְנוֹת בִּינָה נִבְתֵּר מִכֶּסֶף: כִּי מִסְלַת יִשְׂרָיִם
סוֹר מֵרָע שֹׁמֵר נִפְשׁוֹ נִצָּר דְּרָכּוֹ: כִּי לְפָנָי-שִׁבְר גָּאוֹן
וּלְפָנָי כִּשְׁלוֹן גְּבוּה רִיחַ: כִּי טוֹב שֹׁפֵל-רוּחַ אֶת-
עֲנָוִים מִחֲלֵק שְׁלָל אֶת-גָּאִים: כִּי מִשְׁפִּיל עַל-דָּבַר
יִמְצָא-טוֹב וּבוֹטַח בִּי-הוָה אֲשָׁרִיו: כִּי לְחֻכְמֵי-לֵב
יִקְרָא גְּבוּן וּמִתֵּק שֹׁפֵתִים יִסִּיף לְקַח: כִּי מְקוֹר חַיִּים
שִׁכָּל בְּעֵלָיו וּמוֹסֵר אֲוִלִים אֲוֹלָת: כִּי לֵב חֲכָם יִשְׁפִּיל
פִּיהוּ וְעַל-שֹׁפֵתֵיו יִסִּיף לְקַח: כִּי צוּף-דָּבַשׁ אֲמַר־יִי
נָעַם מִתּוֹק לְנִפְשׁ וּמִרְפָּא לְעַצָּם: כִּי גִישׁ דְּרָף יִשָּׁר
לְפָנָי-אִישׁ וְאֲחֲרִיתָה דְּרָכֵי-מָוֶת: כִּי גִפְשׁ עֲמַל
עֲמָלָה לוֹ כִּי-אֲכַף עָלָיו פִּיהוּ: כִּי אִישׁ בְּלִיעַל כְּרָה
רָעָה וְעַל-שֹׁפֵתוֹ כָּאֵשׁ צָרְבַת: כִּי אִישׁ תִּהְפֹּכֹת
יִשְׁלַח מְדוֹן וְנִרְגָּן מִפְּרִיד אֱלוֹף: כִּי אִישׁ חֲמָס

יפתה רעהו והוליכו בדרך לא-טוב: לעצה עיניו לחשב תהפכות קרץ שפתיו פלה רעה: עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא: טוב ארץ אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר: בתיק יוטל את-הגורל ומי-הזה פל-משפטו:

יז טוב פת חרבה ושלוה-בה מבית מלא זבחי-ריב: עבד-משפיל ימשל בבו מביש ובתוך אחים יחלק נחלה: מצרה לפסו וכור לזהב ובחן לבות י-הזה: מרע מקשיב על-שפת-און שקר מזין על-לשון הות: לעג לרש חרה עשהו שמת לאיד לא ינקה: עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם: לא-נאנה לנבל שפת-יתר אף פי-לנדיב שפת-שקר: אבו-תן השמד בעיני בעליו אל-פל-אשר יפנה ישפיל: מכסה-פשע מבקש אהבה ושנה בדבר מפריד אלוה: תחת גערה במבין מהפות פסיל מאה: אד-מרי יבקש-רע ומלאך אכזרי ישלח-בו: פגוש דב שפול באיש ואל-פסיל באולתו: משיב רעה תחת טובה לא-תמוש רעה מביתו: פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב גטוש: מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת י-הזה גם-שניהם: לממה-נה מתיר ביד-פסיל לקנות חכמה ולב-איו: בכל-עת אהב הרע ואח לצרה יולד: אדם חסר-לב תוקע כף ערב ערפה לפני רעהו: אהב פשע אהב מצה מגביה פתחו מבקש-שבר: עקש-לב לא ימצא-טוב ונהפך בלשונו יפול ברעה: ילד פסיל לתוגה לו ולא-ישמח אבי נבל: לב שמת ייטיב גהה ורוח נכאה תיבש-גרום: שמד מחק רשע יקח להטות ארחות משפט: את-פני מבין חכמה ועיני כסיל בקצה-ארץ: כעס לאביו בן פסיל וממר ליולדתו: וגם ענוש לצדיק לא-טוב להפות נדיבים על-ישר: חושך אמרו יודע דעת יקר-רוח איש תבונה: גם אויל מחריש חכם יחשב אטם שפתיו נבון:

יח לתאוה יבקש נפרד בכל-תושיה ותגלע: לא-יחפץ פסיל בתבונה פי אם-בהתגלות לבו: בבוא-רשע בא גם-בוז ועם-קלון חרפה: מים

עמקים דברי פי-איש גחל נבע מקור חכמה: שאת פני-רשע לא-טוב להטות צדיק במשפט: ושפתי כסיל יבאו בריב ופיו למהלמות יקרא: פי-כסיל מחתה-לו ושפתיו מוקש נפשו: דברי גרון פמתלהמים ולהם ירדו תדרי-בטון: גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית: מגדל-עז שם י-הזה בו-ירוץ צדיק ונשגב: הון עשיר קרית עזו וכחומה נשגבה במשפחו: לפני-שבר יגבה לב-איש ולפני כבוד ענוה: משיב דבר בטום ישמע אולת היא-לו וכלמה: רוח-איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה: לב נבון יקנה-דעת ואזן חכמים תבקש-דעת: מתן אדם ירחיב לו ולפני גדלים ינחנו: צדיק הראשון בריבו ובארעהו וחקרו: מדינים ישבית הגורל ובין עצומים יפריד: אח נפשע מקרית-עז ומדינים פברית ארמון: מפרי פי-איש תשבע בטנו תבואת שפתיו ישבע: מות וחיים ביד-לשון ואהביה יאכל פריה: מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מי-הזה: תחנונים ידבר-רש ועשיר יענה עזות: איש רעים להתרעע ויש אהב דבק מאח:

הַלְכוּת סְנֵה־רֵיךְ פֶּרֶק יז

יז, א פֶּמָה מִלְקִין אֶת הַמְחִיב מִלְקוֹת כְּפִי
בוֹחוֹ, שֶׁנֶּאמַר "כִּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר". וְזֶה
שֶׁנֶּאמַר "אַרְבָּעִים" שְׁאִין מוֹסִיפִין עַל
הָאַרְבָּעִים, אֲפִלּוּ הָיָה חֶזֶק וּבְרִיא כְּשֶׁמְשֻׁן;
אָבֵל פּוֹחֲתִין לְחַלְשׁ שְׂאֵם יִפֶּה חֶלְשׁ מִכָּה
רַבָּה, בְּיָדָאֵי הוּא מֵת.

יז, ב לְפִיכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֲפִלּוּ הַבְּרִיא
בְּיוֹתֵר, מִכֵּין אוֹתוֹ תִּשְׁעָה וּשְׁלוּשִׁים, שְׂאֵם
נֹסֵיף לוֹ אַחַת, נִמְצָא שְׂאֵלָה הִכָּהוּ אֵלֶּא
אַרְבָּעִים הִרְאִיזוֹת לוֹ.

יז, ג כְּשֶׁאֲמַדִּין אֶת הַחוּטָא פֶּמָה הוּא יָכוֹל
לְקַבֵּל, אִין אֲמַדִּין אוֹתוֹ אֵלֶּא בְּמִכּוֹת
הִרְאִיזוֹת לְהַשְׁתַּלְשֵׁ: אֲמַדוּהוּ שְׁהוּא יָכוֹל
לְקַבֵּל עֲשָׂרִים אִין אֲמַרִין יִלְקָה אַחַד
וְעֲשָׂרִים, כִּדֵי שִׁיחִיו יָכוֹלִין לְהַשְׁתַּלְשֵׁ; אֵלֶּא
יִלְקָה שְׂמוֹנָה עָשָׂר.

יז, ד אֲמַדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, וּכְיֻזָּן שְׁתַּתְּחִיל
לְלִקוֹת רְאוּהוּ חֶלְשׁ, וְאָמְרוּ אֵינּוּ יָכוֹל לְקַבֵּל,
יֵתֵר עַל אֵלּוּ הַתִּשְׁעָה אוֹ הַשְּׁנַיִם עָשָׂר שׁוּט
שְׁלֹקָה חֲרִי זֶה פְטוּר. אֲמַדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁנַיִם
עָשָׂר, וְאַחַר שְׁלֹקָה רְאוּהוּ חֶזֶק וְיָכוֹל לְקַבֵּל
יֵתֵר חֲרִי זֶה פְטוּר, וְאֵינּוּ לוֹקָה יֵתֵר עַל
הָאֲמַד.

יז, ה אֲמַדוּהוּ הַיּוֹם שְׁיִלְקָה שְׁנַיִם עָשָׂר, וְלֹא
הִלְקוּהוּ עַד לְמַחֵר, וְחֲרִי הוּא לְמַחֵר יָכוֹל
לְקַבֵּל שְׂמוֹנָה עָשָׂר אֵינּוּ לוֹקָה אֵלֶּא שְׁנַיִם
עָשָׂר. אֲמַדוּהוּ שְׁיִלְקָה לְמַחֵר שְׁנַיִם עָשָׂר, וְלֹא
לָקָה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְחֲרִי הוּא חֶזֶק וְיָכוֹל
לְקַבֵּל שְׂמוֹנָה עָשָׂר לוֹקָה שְׂמוֹנָה עָשָׂר: שְׁחֲרִי
בְּשַׁעַת הָאֲמַד, לֹא אֲמַדוּהוּ לְלִקוֹת אֵלֶּא
לְאַחַר זְמַן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

יז, ו כִּי שְׁנַתְּחִיב מִלְקִיזוֹת הַרַבָּה, בֵּין עַל

עֲבָרוֹת הַרַבָּה בֵּין עַל מַעֲשֵׂה אַחַד שְׁחֲיִבִין
עָלָיו מִלְקִיזוֹת הַרַבָּה אִם אֲמַדוּהוּ אֲמַד אַחַד,
לוֹקָה וּפְטוּר; וְאִם לֹא לוֹקָה וּמִתְרַפָּא, וְחֲזִיר
וְלוֹקָה.

יז, ז פִּיּוּצָא: נִתְחִיב שְׁתֵּי מִלְקִיזוֹת אֲמַדוּ יָכוֹל
הוּא לְקַבֵּל חֲמוּשָׁה וְאַרְבָּעִים בֵּין שְׁלֹקָה
חֲמוּשָׁה וְאַרְבָּעִים, נִפְטָר. אָבֵל אִם אֲמַדוּהוּ
לְמִלְקוֹת אַחַת, וְהַפּוּהוּ שְׁלוֹשָׁה אוֹ תִּשְׁעָה אוֹ
שְׁלוּשִׁים כְּמוֹ הָאֲמַד חֲרִי זֶה מִתְרַפָּא, וְחֲזִירִין
וְאֲמַדִּין אוֹתוֹ לְמִלְקוֹת שְׁנַיִה: עַד שְׁיִלְקָה
לְכָל מִלְקִיזוֹת שְׁחִיב בְּהֵן.

יז, ח מִי שֶׁאֲמַדוּהוּ, וּבְשַׁתְּחִיל לְלִקוֹת
נִתְקַלְקַל מִכּוֹת הַחֲפָאָה, בֵּין בְּרֵאֵי, בֵּין בְּמִי
רְגֵלִים אִין מִכֵּין אוֹתוֹ יוֹתֵר: שֶׁנֶּאמַר "וְנִקְלָה
אֲחִיךָ לְעֵינֶיךָ" בֵּין שְׁנִקְלָה, נִפְטָר.

יז, ט אָבֵל אִם נִתְקַלְקַל מִן הַפַּחַד מִקֶּדֶם הַכְּיָה
אֲפִלּוּ נִתְקַלְקַל מִשְׁיָצָא מִבֵּית דִּין לְלִקוֹת,
וְאֲפִלּוּ מִבְּעָרֵב חֲרִי זֶה לוֹקָה כָּל הָאֲמַד
שֶׁאֲמַדוּהוּ.

יז, י אֲמַדוּהוּ לְשְׁתֵּי מִלְקִיזוֹת, וְלוֹקָה וְנִתְקַלְקַל,
בֵּין בְּרֵאשׁוֹנָה, בֵּין בְּשֵׁנִיָּה פְטוּר. נִפְסָקָה
רְצוּעָה בְּשֵׁנִיָּה, פּוֹטְרִין אוֹתוֹ; נִפְסָקָה
בְּרֵאשׁוֹנָה נִפְטָר מִמִּלְקוֹת רֵאשׁוֹנָה, וְלוֹקָה
הָאֲמַד הַשְּׁנִי. כְּפַתּוּהוּ עַל הָעַמּוּד לְלִקוֹת,
וְכֵרַת אֶת הַמִּיתָרִים וּבְרַח פְטוּר, וְאִין
מִחֲזִירִין אוֹתוֹ.

יז, יא כָּל מִי שְׁחַטָּא וְלוֹקָה, חֲזִיר לְכַשְׁרוֹתוֹ:
שֶׁנֶּאמַר "וְנִקְלָה אֲחִיךָ לְעֵינֶיךָ" בֵּין שְׁלֹקָה,
חֲרִי הוּא אֲחִיךָ. אִם כָּל מְחִיבֵי כְּרַת בְּלָבָד
שְׁלֹקוּ, נִפְטָרוּ מִיָּדֵי כְּרַתָּן.

יז, יב כּוֹחֵן גְּדוֹל שְׁחַטָּא לוֹקָה בְּשְׁלוֹשָׁה
כְּשָׂר הָעַם, וְחֲזִיר לְגִדְלָתוֹ. אָבֵל רֵאשׁ
יְשִׁיבָה שְׁחַטָּא מִלְקִין אוֹתוֹ בְּכַפֵּי שְׁלוֹשָׁה,

וְאִינוּ חוֹזְרֵי לְשִׁרְרוֹתָיו; גַּם אִינוּ חוֹזְרֵי לְחַיִּיתוֹ
בְּאֶחָד מִשְׁאֵר הַסְּנֵה־רֵיז, שְׁמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא
מִזְרִידִין.

הַלְבוֹת סְנֵה־רֵיז פֶּרֶק יח

יח, א אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין: כָּל הַעֹבֵר עַל לֹא
תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת, וְאִין כּוּ מִיתַת
בֵּית דִּין כְּגוֹן אוֹכַל חֶלֶב, וְדָם, וְחֶמֶץ בַּפֶּסַח;
וְכֵן כָּל הַעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עָלָיו
מִיתַת בֵּי דֵי שָׁמַיִם כְּגוֹן אוֹכַל טָבֵל, וְכוּחֵן
טָמֵא שְׂאֵכַל תְּרוֹמָה טְהוֹרָה; וְכֵן כָּל הַעֹבֵר
עַל לֹא שֵׁישׁ כּוּ מַעֲשֶׂה כְּגוֹן אוֹכַל בֶּשֶׂר
בְּחֶלֶב, אוֹ לֹבֵשׁ שַׁעֲטָנָו. אֲבָל לֹא שְׂאִין כּוּ
מַעֲשֶׂה כְּגוֹן הוֹלֵךְ רַכִּיל, וְנוֹקֵם, וְנוֹטֵר,
וְנוֹשֵׂא שְׂמֵעַ שׂוֹא אִינוּ לֹקָה.

יח, ב כָּל לֹא שְׂאִין כּוּ מַעֲשֶׂה, אִין לֹקִין
עָלָיו חוּץ מִנְשִׁבָּע, וּמְבִיר, וּמְקַלֵּל אֶת חֶבְרוֹ
בְּשֵׁם. וְכָל לֹא שְׂנֵתָן לְאַזְהַרַת מִיתַת בֵּית
דִּין כְּגוֹן "לֹא תִגָּאֵף", "לֹא תַעֲשֶׂה מְלֹאכָה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת" אִין לֹקִין עָלָיו. וְכָל לֹא שְׂנֵתָן
לְתִשְׁלוּמֵי כְּגוֹן "לֹא תִגְזֹל", "לֹא תִגְנֹב" אִין
לֹקִין עָלָיו.

יח, ג וְכָל לֹא שְׂנֵתָן לַעֲשֶׂה כְּגוֹן "לֹא תִקַּח
הָאֵם, עַל הַבָּנִים", "לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שֹׂדֵךְ" אִין
לֹקִין עָלָיו, אֲלֵא אִם כֵּן לֹא קָנִים עֲשֶׂה שְׂפָתָה.
וְכָל לֹא שְׂבַבְלָלוֹת, אִין לֹקִין עָלָיו. וְשִׁאֵר
כָּל לְאִוִין שְׂפַתְזוֹרָה, לֹקִין עָלֵיהֶן.

יח, ד אִיזָה הוּא לֹא שְׂבַבְלָלוֹת: זֶה לֹא אֶחָד
שְׂבַבְלֵל עֲנִינִים חֲרִיבָה, כְּגוֹן "לֹא תֹאכְלוּ, עַל
הָדָם". וְכֵן אִם נִאָמַר לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר פְּלוּגִי
וּפְלוּגִי וּפְלוּגִי הוֹאִיל וְלֹא יַחַד לֹא לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד מֵהֶן, אִין לֹקִין עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲלֵא
אִם כֵּן חֵלֵק אוֹתָן בְּלֹא אִוִין אַחֲרֵיכֶם, אוֹ נִאָמַר
מִפִּי הַשְּׂמוּעָה שְׂנֵה־לְקוֹ.

יח, ה פִּיֶצֶד: כְּגוֹן זֶה שְׂנֵאָמַר "אֵל תֹּאכְלוּ
מִמֶּנּוּ נֹא, וּבִשָּׁל מִבִּשָּׁל" אִינוּ לֹקָה עַל הַנֹּא
וְעַל הַבִּשָּׁל שְׁתֵּימ, אֲלֵא אֶחָד; וּבְחֶדֶשׁ הוּא
אוֹמַר "וְלֶחֶם וְקִלִּי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ", וְחֵיב
עַל שְׁלִשְׁתָּן שְׁלוֹשׁ מְלָקוֹת. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
לְמַדוֹ, שְׂזָה לְחַלֵּק וְזֶה אִינוּ לְחַלֵּק.

יח, ו חֲרִי נִאָמַר "לֹא יִמָּצֵא כֶּף, מִעֵבִיר כְּגוֹן
וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ, קָסֵם קָסָמִים, מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ
וּמְבַשֵּׁף": אִף עַל פִּי שְׂבַלֵּל כָּל הַעֲנִינִים הָאֵלּוּ
בְּלֹא אֶחָד, חֲרִי חֵלֵק אוֹתָן בְּלֹא אִוִין אַחֲרֵיכֶם
וְאָמַר "לֹא תִנְחָשׁוּ, וְלֹא תַעֲזוּבֵנוּ" מְלַמֵּד שְׂבַל
אֶחָד מֵהֶן בְּלֹא כְּפִנֵי עֲצָמוֹ. וְכֵן כָּל פִּיֶצֶד
בְּזָה.

יח, ז מִי שְׂלָקָה בְּבֵית דִּין עַל אִסוּר כֶּרֶת,
וְלָקָה פַּעַם שְׁנֵיָה עַל אוֹתוֹ כֶּרֶת עֲצָמוֹ כְּגוֹן
שְׂאֵכַל חֶלֶב וְלָקָה עָלָיו, וְאֲכַל חֶלֶב פַּעַם שְׁנֵיָה
וְלָקָה עָלָיו אִם אֲכַל פַּעַם שְׁלִישִׁית, אִין מְלָקִין
אוֹתוֹ: אֲלֵא מִכְּנִיסִין אוֹתוֹ לְפִיפָה, וְהוּא
מְקוּם עָר כְּפִי קוּמָתוֹ וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁכַּח כּוּ,
וְנִתְּנִין לוֹ לָחֶם עָר וּמִים לְחֵין, עַד שִׁיֶּצְרוּ
מֵעִיו וְיִחַלְהוּ; וְאַחַר כֶּף מִאֲכִילִין אוֹתוֹ
שְׁעוֹרִים, עַד שְׂפָרְסוֹ נִבְקַעַת.

יח, ח מִי שְׁעֵבֵר עַל אִסוּר כֶּרֶת אוֹ מִיתַת בֵּית
דִּין, וְהִתְרוּ כּוּ, וְהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שְׂתַק
וְלֹא קָבַל עָלָיו הַחֲתָרָאָה אִין הוֹרְגִין אוֹתוֹ
כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ, וְאִין מְלָקִין אוֹתוֹ. חוֹר וְעֲשֶׂה
כּוּ, וְהִתְרוּ כּוּ וְהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שְׂתַק כֶּף
אִין מְמִיתִין אוֹתוֹ, וְאִין מְלָקִין אוֹתוֹ.

יח, ט חוֹר פַּעַם שְׁלִישִׁית וְעֵבֵר, וְהִתְרוּ כּוּ אִף
עַל פִּי שְׂהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שְׂתַק כּוּנִסִין
אוֹתוֹ לְפִיפָה, עַד שְׂיָמוּת. וְכָל אֵלּוּ שְׂלֹא
קָבַלוּ עָלֵיהֶן הַחֲתָרָאָה מִפִּין אוֹתָן מִפֶּת
מְרֻדוֹת, הוֹאִיל וְחֵטְאוֹ מִכָּל מְקוּם: אֲפִלוּ עַל

אסור שלדברי סופרים, מבין אותן מכת מרדות.

יהי הגונב פלי שרת מן המקדש, והמקלל בקסם, והבוזע ארמית אין בית דין נזקקין להן, אלא הקנאין פוגעין בהן; וכל ההורגו, זכה.

יהיא וכן כוהן ששמש בטמאה, לא היו אחיו הכוהנים מביאין אותו לבית דין; אלא פרחי כהנה מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומוציאין את מוחו בגזרין.

יהיב גזרת הפתוב היא שאין ממותין בית דין, ולא מלקין את האדם, בהודית פיו, אלא על פי שני עדים. וזה שחרג יהושוע עכן ודויד לגר עמלקי, בהודית פיהם הוראת שעה היתה, או דין מלכות היה.

יהיג אבל הסנהדרין אין ממותין ולא מלקין, המודה בעברה, שמוא נטרפה דעתו בדבר זה, שמוא מן העמליון מרי נפש המחפים למות: שהן תמיד תוקעין החרבות בבטנם, ומשליכין עצמן מעל הגגות; כך זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה, בדי שיחרג. וכללו שלדבר, גזרת מלך היא.

הלכות סנהדרין פרק יט

יט, א כל לא תעשה שיש בו פרת ואין בו מיתת בית דין, שלוקין עליהן אחד ועשרים הם; ואלו הן: הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה, והאוכל חלב, והאוכל דם, והאוכל חמין בפסח, והאוכל ביום הכפורים, והעושה מלאכה ביום הכפורים, והאוכל נותר, והאוכל פגול, והטמא שאכל בשר הקדש, והטמא שנכנס לעזרה, והשוחרט

קדשים בחוץ, והמעלה קדשים בחוץ, והמפטם את השמן, והסוף בשמן המשחה, והמפטם את הקטרת.

יט, ב כל מחיבי מיתה בידי שמים שהן בלא תעשה ויש בהן מעשה, שלוקין עליהן שמונה עשר; ואלו הן: זר שאכל תרומה גדולה, בין טמאה בין טהורה; זר שאכל תרומת מעשר; זר שאכל בפורים, אחר שנכנסו לירושלים; זר שאכל חלה; והאוכל טבל שלא הורם ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר; והאוכל מעיסה שלא הורמה חלתה; וכוהן טמא שאכל תרומה טהורה; וכוהן שנכנס לקדש הקדשים, שלא לעבודה; וכוהן שיצא מן המקדש, בשעת עבודה; ולוי שעבד בעבודת כוהנים; זר ששמש במקדש; ומחסר בגדים חרי הוא בזר, ולוקה אם עבד; וכוהן טמא ששמש; ושתיי ששמש; טבול יום ששמש; מחסר בפורים ששמש; פרוע ראש ששמש; קרוע בגדים ששמש.

יט, ג אבל המשמש בלא קדוש ידים ורגלים אף על פי שהוא חייב מיתה, אינו לוקה: מפני שהיא מצות עשה. וכן נביא שפכש נבואתו, או שעבר על דברי עצמו, והעובר על דברי נביא אף על פי ששלתן במיתה, אין לוקין: שהן באין מכלל עשה, וחרו הוא בעשה שנאמר "אליו, תשמעו"; ולא הפא מכלל עשה חרי הוא בעשה, ואין לוקין עליו.

יט, ד כל לא תעשה שבתורה שאין בהן פרת ולא מיתת בית דין, שלוקין עליהן מאה שמונה וששים; ואלו הן: העושה צלם; העושה צורה לנואי; הפונה אל האלילים באחד מן המעשים; המקום מצבה; הנוטע

אֵילָן בַּמִּקְדָּשׁ; הַנּוֹתֵן אֶבֶן מִשְׁבִּית; הַנּוֹדֵר
בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה; הַנּוֹשֵׁב בְּשִׁמְהָ; הַנִּהְיֶה
בָּהּ; הַבּוֹנֶה עֵיר הַנְּדַחַת; הַנִּהְיֶה מֵעֵיר
הַנְּדַחַת; הַעוֹשֶׂה בְּחֻקֹּת הַגּוֹיִם; הַקּוֹסֵם;
הַמְעוֹנֵן; הַמִּנְחֵשׁ; הַחוֹבֵר; הַדּוֹרֵשׁ אֶל
הַמֵּתִים; הַמוֹחֵק שֵׁם, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כַּגּוֹן הַזֶּה
אֶבֶן מִן הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שׂוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ;
וְהַמְכַבֵּה אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ; הַעוֹלֶה עָלָיו בְּמַעְלוֹת;
הַנּוֹכֵס לְעֹזְרָה בְּבָגְדִים טְמֵאִים; זָב וְכִיּוֹצֵא
בּוֹ שְׂנֵכָנִם לְחַר הַבַּיִת; הַמְסִיר בְּיַד הָאֲרוֹן;
הַמְזַיֵּחַ חֶשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד; הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמְּעִיל;
הַמְקָרִיב עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב; כּוֹהֵן שְׂנֵכָנִם
לְהִיכָל, שְׂלֵא בְשַׁעַת עֲבוּדָה; בַּעַל מוֹם
שְׂנֵכָנִם לְשֵׁם; שְׂתוּי שְׂנֵכָנִם לְשֵׁם; בַּעַל מוֹם
שְׂשֻׁמֵשׁ; עָרַל שְׂשֻׁמֵשׁ; כּוֹהֵן שְׂעֵבֵד בְּעֲבוּדַת
הַלְוִיִּם; כּוֹהֵן שְׂנֵכָנִם לַמִּקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ;
כּוֹהֵן שְׂנֵכָנִם לַמִּקְדָּשׁ קְרוּעַ בָּגְדִים; הַמְקַדֵּשׁ
בְּעֵלֵי מוֹמִיּוֹן; הַשּׁוֹחֲטִין; הַזּוֹרֵק דְּמֵיחֵן;
הַמְקַטֵּיר אֲמוּרֵיחֵן; הַמְקָרִיב קֶרֶבֶת גּוֹיִם
בְּעֵלֵי מוֹמִיּוֹן; הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשִׁים בְּזִמְן
הַמִּקְדָּשׁ; הַעוֹבֵד בְּקִדְשִׁים; הַגּוֹזֵז אוֹתָן;
הַמְקַטֵּיר שְׂאוֹר אוֹ דָבֵשׁ; הַעוֹשֶׂה שְׂרֵי
מְנַחֲוֹת חֲמִין; הַמְקָרִיב בְּלֹא מְלַח; הַמְקָרִיב
אֶתֶּנָן אוֹ מְחִיר; הַנּוֹתֵן שְׂמֹן עַל מְנַחֲוֹת חוּטָא;
הַנּוֹתֵן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה; הַנּוֹתֵן שְׂמֹן בְּקֶרֶב
סוּטָה; הַנּוֹתֵן עָלָיו לְבוֹנָה; הַמְכַדִּיל בְּחַטָּאת
הַעוֹף; הַמְמַר בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ; הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר
קִדְשׁ שְׂנֵטְמָא; הָאוֹכֵל מִפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין;
כּוֹהֵן שְׂאֵבֵל בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים חוּץ
לְעֹזְרָה; זֶר שְׂאֵבֵל בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, אַחֵר
מִתֵּן דָּמִים; זֶר שְׂאֵבֵל בֶּשֶׂר בְּכוֹר; כּוֹהֵן
שְׂנֵשֵׂאת לְזֶר שְׂאֵבֵלָה חֹזֶה וְשׂוֹק, אֶפְלוּ לְאַחֵר
מִיתַת בְּעֻלָּה; חֲלָה שְׂאֵבֵלָה תְּרוּמָה; הָאוֹכֵל
קִדְשִׁים קָלִים, קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים; הָאוֹכֵל

קִדְשִׁים קָלִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; הָאוֹכֵל בְּכוֹר
חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; הָאוֹכֵל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי אַחֵר
שָׂרָאָה פְּנֵי הַבַּיִת, חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; כּוֹהֵן
שְׂאֵבֵל בְּכוֹרִים מִשְׂנֵכָנָם לִירוּשָׁלַיִם, קֹדֶם
הַנְּחָה בְּעֹזְרָה; כּוֹהֵן שְׂאֵבֵל בְּכוֹרִים חוּץ
לִירוּשָׁלַיִם, אַחֵר שֶׁהִנְחוּ בְּעֹזְרָה; הָאוֹכֵל
בִּירוּשָׁלַיִם מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שְׂנֵטְמָא, קֹדֶם שְׂיַפְדָּה;
טְמֵא שְׂאֵבֵל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי הַטְּהוֹר בִּירוּשָׁלַיִם;
הָאוֹכֵל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בְּאֲנִינּוֹת, וְכֵן כָּל
הַקִּדְשִׁים; עָרַל שְׂאֵבֵל בֶּשֶׂר קִדְשׁ אוֹ
תְּרוּמוֹת; הָאוֹכֵל מִמְּנַחֲוֹת כּוֹהֵן, וְכֵן מִכָּל
דָּבָר שֶׁהוּא כָּלִיל לְאֲשִׁיב; הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר
חַטָּאוֹת הַנְּשָׂרְפוֹת, וְכֵן מִכָּל הַטְּעוֹן שְׂרַפָּה;
הַשּׁוֹחֵט פֶּסַח עַל הַחֲמִין; הַשּׁוֹבֵר בּוֹ עֵצֶם, בֵּין
בְּרֵאשׁוֹן בֵּין בְּשֵׁנֵי; הַמוֹצִיא מִבֶּשֶׂרוֹ חוּץ
לְחִבּוּרָתוֹ; הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂרוֹ חוּץ לְחִבּוּרָתוֹ;
הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂרוֹ נָא אוֹ מִבֶּשֶׂל; הַנִּהְיֶה מִן
הַקִּדְשׁ בְּמִזְדָּה; הָאוֹכֵל טָבֵל שְׂעֵדִין לֹא
הַפְּרֵשׁ מִמֶּנּוּ מֵעֵשֶׂר, אֶפְלוּ מֵעֵשֶׂר עָנִי, אִם
עַל פִּי שֶׁהוֹרְמוֹ תְּרוּמוֹתָיו; הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר
נֶפֶשׁ חַיָּה שְׂנֵגְמָר דִּינָה לְסִקְלָה, אִם עַל פִּי
שְׂנֵשֵׂחַטָה; הָאוֹכֵל בְּחֵמָה טְמֵאָה; הָאוֹכֵל עוֹף
טְמֵא; הָאוֹכֵל דָּג טְמֵא; הָאוֹכֵל שְׂרִין הַעוֹף;
הָאוֹכֵל שְׂרִין הָאֲרָץ; הָאוֹכֵל שְׂרִין הַמַּיִם;
הָאוֹכֵל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה, אִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ רָבָה;
הָאוֹכֵל תּוֹלְעִים שְׂבִפְרוֹת, אַחֵר שְׂפָרְשׁוֹ;
הָאוֹכֵל גְּבֻלָּה; הָאוֹכֵל טְרַפָּה; הָאוֹכֵל אֶבֶר מִן
חַיִּי; הָאוֹכֵל גֵּיד הַנְּשֵׂה; הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֻלָּב;
הַמְכַבֵּשׁ בֶּשֶׂר בְּחֻלָּב; הָאוֹכֵל מִתְּבוּאָה
חֲדָשָׁה, קֹדֶם חֲבָאת הַעֲמֵר; הָאוֹכֵל עֲרָלָה;
הָאוֹכֵל כִּלְאֵי הַפָּרֶם; הָאוֹכֵל תְּעַרְבַת חֲמִין
בַּפֶּסֶח; הָאוֹכֵל חֲמִין אַחֵר חֲצוֹת; הַמְקַיֵּם חֲמִין
בַּפֶּסֶח בְּרֵשׁוֹתוֹ, כַּגּוֹן שְׂחֲמִין עִיסָתוֹ; הַשּׁוֹתֵה
יַיִן נֶסֶד; נָזִיר שְׂאֵבֵל מִגֶּפֶן חַיִּי; נָזִיר שְׂגֻלָּה;

נזיר שנטמא למת; המגלה את הנתקו;
החותר סימני צרעת או שפויי; העובד בנחל
שנערפה בו העגלה; הזרע ארץ ישראל
בשביעית; הזמר את האילן בשביעית;
הקוצר ספיה בלא שנוי; הפוצר בלא שנוי;
הזרע בשנת היובל; הקוצר בה בלא שנוי;
הפוצר בה בלא שנוי; המכלה פאת שדה,
ולא נתנה לעני; המלקט לקט, ולא נתנו
לעני; המעילל פרמו, ולא נתנו לעני; המלקט
פרט פרמו, ולא נתנו לעני; הלוקח עמר
השכחה, ולא נתנו לעני; הלוקח אם על
הבנים, ולא שלח האם; הזרע פלאים בארץ
בזרעים; הזרע פלאי הפרם בארץ; המרפיב
אילנות פלאים בכל מקום; המרביע בהמה
פלאים בכל מקום; המנהיג בכלאים בכל
מקום; החוסם בהמה בעת מלאכה בכל
מקום; השוחט אותו ואת בנו בכל מקום;
הממשכן חברו בידו, ולא החזיר העבוט;
החובל אלמנה, ולא החזיר המשפוי; החובל
בלים שעושין בהן אכל נפש ולא החזיר; עד
זמם שאינו בן תשלומין; המפה חברו
הפיה שאין בה שוזה פרוטה; בן סורר
ומורה בעדות ראשונה; המוציא שם רע,
שנמצא דברו שקר; המקלל חברו בשם;
הנשבע לשוא; הנשבע לשקר; המחלל נדרו;
היוצא חוץ לתחום בשבת; העושה מלאכה
ביום טוב; המקיף פאת ראש; המקיף פאת
זקו; השורט על מת; הקורח ראשו על מת;
הפותב כתבת קעקע; הלובש שעטניו;
הקוצץ אילני מאכל דרך השחתה; איש
שלבש מלבושי אשה; אשה שלבשה
מלבושי איש; פוהן שנטמא למת; פוהן
שקדש זונה ובעלה; או שקדש גרושה
ובעלה; או שקדש חלה ובעלה; וכוהן גדול

שבעל אלמנה, אף על פי שלא קדשה;
המחזיר גרושתו, אחר שנתקדשה; הנזשא
וקוקה ליבם; הפא על הקדשה; ממזר שנשא
בת ישראל ובעל; פצוץ הפא שנשא בת
ישראל ובעל; המסרם איש, וכן שאר זכרי
בהמה חיה ועוף; אונם שגרש אנוסתו, ולא
החזירה; מוציא שם רע שגרש אשתו, ולא
החזירה; הקורב אל העריות בדרך מדרבי
הזנות, אף על פי שלא גלה ערותו, וזה הוא
חשוד על העריות; המתחתן בגוייב; גר
עמוני שנשא בת ישראל ובעל; גר מוצאי
שנשא בת ישראל ובעל; מלך שהרפה
נשים; מלך שהרפה סוסים; מלך שהרפה
פספ וזהב. נמצאו כל הלוקים מאתים
ושבעה, סימן להם ילקו זדים.

הלכות סנהדרין פרק כ

כא אין בית דין עונשין באמרו הדעת, אלא
על פי עדים, בראיה ברורה. אפלו ראוהו
העדים רודף אחר חברו להרגו, והתרו בו,
והעלימו עיניהם, או שנכנס אחריו לתרבה,
ונכנסו אחריו, ומצאוהו חרוג ומפרפר
והסיר מנטף דם ביד החורג הואיל ולא
ראוהו בעת שהכהו, אין בית דין חורגין
בעדות זו; ועל זה וכיוצא בו נאמר "ונקי
וצדיק אל תחרג".
כב, וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבודה
זרה זה ראהו שעבד את החמה והתרה בו,
וזה ראהו שעבד את הלבנה והתרה בו אין
מצטרפין; שנאמר "ונקי וצדיק אל תחרג"
הואיל ויש שם צד לנקותו ולהיותו צדיק,
אל תחרגהו.
כג, כל מי שעשה דבר שהיבין עליו מיתת
בית דין, באנס אין בית דין ממיתין אותו.

ואפלו היה מצוה שיחרג ואל יעבר אף על פי שחלל את השם הואיל והוא אנוס, אינו נהרג: שנאמר "ולנער לא תעשה דבר" זו אזהרה לבית דין, שלא יענשו האנוס.

כ,ר איש שאנסוהו עד שבא על הערוה חייב מיתת בית דין, שאין קשוי אלא לדעת; אבל האשה שנבעלה באנס אפלו אמרה אחר שנאנסה, הניחו לו הרי זו פטורה, מפני שיצרה מתגבר עליה.

כ,ה אסור לבית דין לחוס על ההורג שלא יאמרו כבר נהרג זה, ומה תעלה יש בהריגת האחר; ונמצאו מתרשלין בהריגתו: שנאמר "ולא תחוס עינך... ובערת דם הנקי...".

כ,ו וכן אסור לבית דין לחוס על מי שנתייב קנס שלא יאמרו עני הוא זה, ושלא בכונה עשה; אלא מגבין ממנו כל שיש לו, בלא חנינה: שנאמר "ולא תחוס, עינך".

כ,ז וכן בדיני ממונות, אין מרחמין על הדל שלא תאמר עני הוא זה, ובעל דינו עשיר, הואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו, אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד: על זה הזהירה תורה "ודל, לא תהדר בריבו", ונאמר "לא תשא פני דל".

כ,ח אסור להדר פני גדול בדין. פיצוד: הרי שבאו לפניך שנים לדין, אחד חכם גדול ואחד הדיוט לא תקדים לשאל בשלומו של גדול ולא תסביר לו פנים ולא תכבדנו, שלא יסתמו טענותיו שלאחר; אלא אינו נכנה לאחד מהן, עד שיגמר הדין: שנאמר "לא תהדר פני גדול".

כ,ט אמרו חכמים, אל תאמר עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה הלאך אבישנו, ואראה

בבשתו: לפך נאמר "לא תהדר פני גדול".

כ,י באו לפניך שנים לדין, אחד פשוט ואחד רשע אל תאמר הואיל ורשע הוא זה, וחזקת זה שאינו משנה בדבורו, אטח הדין על הרשע: על זה נאמר "לא תטה משפט אביך, בריבו" אף על פי שהוא אביון במצוות, לא תטה דינו.

כ,יא "לא תעשו עול, במשפט" זה המענות את הדין, ומזכה את החיב ומחייב את הזכאי. וכן המענה את הדין ומאריך בדברים הפרורים, כדי לצער אחד מפעלי הדין הרי זה בכלל מעול.

כ,יב הגם לבו בהוראה, וקופץ וחותר הדין, קדם שיהקרהו בינו לבין עצמו, עד שיהיה ברור לו פשמש הרי זה שוטה, ורשע, וגם רות. כך ציוי חכמים, היו מתנגזן בדין; וכן איוב אומר "ורב לא ידעתי אהקרהו".

כ,יג כל דין שבא לפניו דין, והתחיל לדמותו לדין פסוק שבכר ידע אמתו, ויש עמו במדינה גדול ממנו בחכמה, ואינו הולך ונמלך בו הרי זה בכלל הרשעים שלכם גם בהוראה. ואמרו חכמים, רעה על רעה תבוא לו: שכל אלו הדברים וכיוצא בהן מגסות הרוח הן, המביאה לידי עוונת הדין.

כ,יד "פי רבים הללים הפילה" זה תלמיד שלא הגיע להוראה, ומורה. "ועצמים, כל הרגיה" זה שהגיע להוראה, ואינו מורה: והוא, שיהיה הדור צריך לו; אבל אם ידע שיש שם ראוי להוראה, ומנע עצמו מן ההוראה הרי זה משפח. וכל המונע עצמו מן הדין מונע ממנו איבה, וגזל, ושבועת שוא. והגם לבו בהוראה שוטה, רשע, וגם רות. ותלמיד, אל יורה הלכה בפני רבו,

אלא אם כן היה רחוק ממנו שלוש פרסאות, כנגד מחנה ישראל.

כטו אל תאמר שכל אלו הדברים, בדין שיש בו הוצאת ממון הרבה מזה ונתינתו לזה לעולם יהי דין אלה מנה ודין פרוטה אחת, שווין בעיניך לכל דבר. ואין הדינין יושבין, לדין לפחות משוה פרוטה. ואם הזקנו לשוה פרוטה גומרין את דינו, אפלו לפחות משוה פרוטה.

כטז כל המטה משפט אחד מישראל עובר בלאו אחד, שנאמר "לא תעשו עול, במשפט". ואם היה גר עובר בשני לאוין, שנאמר "לא תטה, משפט גר". ואם יתום הוא עובר בשלושה לאוין, שנאמר "משפט גר יתום".

הלכות סנהדרין פרק כא

כא, א מצות עשה לשפט השופט בצדק, שנאמר "בצדק, תשפט עמיתך". איזה הוא צדק המשפט: זה השוית שני בעלי דינין בכל דבר לא יהיה אחד מדבר כל צדפו, ואחד אומר לו קצר דבריה; לא יספור פנים לאחד וידבר לו רבות, וירע פניו לאחד וידבר לו קשות.

כאב שני בעלי דינין שהיה אחד מהם מלבש בגדים יקרים, והשני בגדים בזויים אומרין למבדר, או תלבישהו כמותך עד שתדון עמו, או לבש כמותו: עד שתהיו שווין, ואחר כך תעמדו בדין.

כאג לא יהיה אחד יושב ואחד עומד, אלא שניהם עומדין. ואם רצו בית דין להושיב את שניהם, מושיבין; ולא יושב אחד למעלה ואחד למטה, אלא זה בצד זה.

כאד כמה דברים אמורים, בשעת משא ומתן בדין; אבל בשעת גמר דין הכל בעמידה, שנאמר "ויעמד העם על משה". ואיזה הוא גמר דין איש פלוני אתה חיב, איש פלוני אתה זכאי. כמה דברים אמורים, בבעלי דינין; אבל העדים לעולם בעמידה, שנאמר "ועמדו שני האנשים".

כאה תלמיד חכמים ועם הארץ שפאו לדין מושיבין את החכם, ואומרין לעם הארץ שבו אם לא ישב, אין מקפידין על כך. ולא יקדים התלמיד בשיבוא לדין, וישב לפני רבו שרוצה לדון לפניו; ואם היה קבוע לו זמן לקרות, ובא בזמנו מתר.

כאז כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר התלמוד, בכל הישיבות, שמושיבין בעלי דינין ומושיבין העדים, כדי לסלק המחלקת: שאין בנו פוח להעמיד משפטי חדת על תלם.

כאז היו לפני הדינין בעלי דין הרבה מקדימין את דין היתום לדין האלמנה, שנאמר "שפטו יתום, ריבו אלמנה". ודין האלמנה קודם לדין תלמיד חכמים, ודין תלמיד חכמים קודם לדין עם הארץ; ודין האשה קודם לדין האיש, שפשת האשה מרבה.

כאח אסור לדין לשמע דברי אחד מבעלי דינין, קדם שיבוא חברו, או שלא בפני חברו; אפלו דבר אחד אסור: שנאמר "שמע בין אחיכם". וכל השומע מאחד עובר בלא תעשה, שנאמר "לא תשא, שמע שוא". ובכלל לאו זה, אזהרה למקבל לשון הרע, ומספר לשון הרע, ומעיד עדות שקר.

כאיט וכן בעל דין מזהר שלא ישמיע דבריו

לדינין, קדם שיבוא חברו; וגם על זה וכיוצא בו נאמר "מדבר שקר, תרחק".

כאני לא יהיה הדין שומע מפני התרגמן, אלא אם כן היה מביר לשון בעלי דינין, ושומע טענותיהן, ואינו מהיר בלשונם, כדי להשיב להם: יעמיד תרגמן להודיע אותם פסק הדין, ומאיזה טעם חיב זה וזכה זה.

כאני צריך הדין לשמע טענות בעלי דינין, ולשנות טענותיהן שנאמר "ויאמר המלך זאת אמרת, זה בני החי ובנה המת"; ומצדק את הדין בלבד, ואחר כך יחתיכהו.

כאני מנין לדין שלא יעשה מליץ לדבריו, תלמד לומר "מדבר שקר, תרחק"; אלא יאמר מה שנראה לו, וישתק. ולא ילמד אחד מבעלי דינין טענה כלל: אפלו הביא בעל דין עד אחד לא יאמר לו, אין מקבלין עד אחד; אלא יאמר לנטען, הרי זה העיד עליה, ולואי שיודה ויאמר, אמת, עד שיטען הוא ויאמר, עד אחד הוא ואינו נאמן עלי. וכן כל כיוצא בזה.

כאני ראה הדין זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש לאמרה ואינו יודע לחבר הדברים, או שראה אותו מצטער להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה והפעם נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסבלות הרי זה מתר לסעדו מעט, ולהבינו תחלת הדבר משום "פתח פיה לאדם". וצריך להתישב בדבר זה הרבה, שלא יהיה בעורכי הדינין.

הלכות סנהדרין פרק כב

כבא שנים שבאו לפניו לדין, אחד רב ואחד קשה עד שלא תשמע את דבריהם, או משתשמע את דבריהם ואין אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומר להם,

איני נזקק לכם: שמוא יתחייב החזק, ונמצא רודף אחר הדין.

כב, אבל משתשמע את דבריהם, ותדע להיכן הדין נוטה אין אתה רשאי לומר, איני נזקק לכם: שנאמר "לא תגורו מפני איש" שלא תאמר איש פלוני רשע הוא, שמוא יחרג את בני, שמוא ידליק את גדישי, שמוא יקצץ נטיעותי. ואם היה ממנה לרבים, חיב להזקק להם.

כבג, וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לעני וחובה לעשיר אם שתק הרי זה עובר משום "לא תגורו מפני איש", ועל "מדבר שקר, תרחק".

כבד, ומנין לדין, שלא יושב תלמיד בור לפניו תלמד לומר "מדבר שקר, תרחק". ומנין לתלמיד שראה את רבו שטעה בדין, שלא יאמר אמתיו לו עד שיגמור הדין, ואסתגרנו ואבננו משלי, כדי שיקרא הדין על שמי תלמד לומר "מדבר שקר, תרחק".

כבה, מצוה לומר לבעלי דינין בתחלה, בדין אתם רוצים או בפשרה; אם רצו בפשרה, עושין ביניהן פשרה. וכל בית דין שעושה פשרה תמיד הרי זה משבח, ועליו נאמר "משפט שלום, שפטו בשעריכם": איזה הוא משפט שיש עמו שלום, הוי אומר זה בצווע.

כבו, וכן בדויד הוא אומר "ויהי דוד, עשה משפט וצדקה": איזה הוא משפט שיש עמו צדקה הוי אומר זה בצווע, והיא הפשרה.

כבז, במה דברים אמורים, קדם גמר דין את על פי ששמע דבריהם, וידע להיכן הדין נוטה מצוה לבצע. אבל אחר שנאמר הדין ואמר, איש פלוני אתה חיב, איש פלוני

אתה זכאי אינו רשאי לעשות פשרה ביניהן, אלא יקב הדין את החר.

כב,ח אף על פי שרצו בעלי הדין בפשרה בבית דין יש להם לחזור ולתבע הדין, עד שיקנו מיד שניהם. יפה כוח הפשרה מכות הדין: ששני הדיוטות שדנו אין דיניהן דין, ויש לבעלי דין לחזור בהן; ואם עשו פשרה, וקנו מידן אינן יכולין לחזור בהן.

כב,ט אסור לאחד מן הדיינים פשיטא מבית דין לומר, אני הוא המזכה או המחייב, וחברי הולקין עלי, ומה אעשה, והם רפו עלי. ואם אמר, חרי הוא בכלל "הולך רכיל, מגלה סוד". ומעשה בתלמיד אחד שהוציא דברים שנאמרו בבית המדרש, לאחר שתיים ועשרים שנה; והוציאוהו בית דין מן המדרש, והכריזו עליו, זה "מגלה סוד".

כבי שאל אחד מבעלי דינין לכתב לו פסק דין, פותבין לו כך בלא פלוני לבית דין שלפלוני עם פלוני בעל דינו, שטענו בכה, ויצא זכאי, או חייב; ונותנין לו. ואין מזכירין שם המזכין ולא שם המחייב, אלא בית דינו שלפלוני, מדבריהם נזכה פלוני.

כביא כך היה מנהגם שלאנשי ירושלים: מכניסין בעלי דינין, ושומעין דבריהם ומענותיהן, ומכניסין העדים, ושומעין דבריהם; ומוציאין כל אדם לחיין, ונושאין הדיינים ונותנין ביניהם בדרך, וגומרים את הדרך. ואחר כך מכניסין בעלי דינין, וגדול שבדיינים אומר, איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב כדי שלא ידע אחד מבעלי דינין איזה דין הוא שזכה אותו, ולא איזה דין הוא שחייבו.

כביב דין שהוא יודע בתברו שהוא גזלן,

או רשע אסור להצטרף עמו, שנאמר "מדבר שקר, תרחק". ופך היו בקיאי הדעת שבירושלים עושיין: אין יושבין בדין, עד שיידעו עם מי יושבין; ולא חותמין על השטר, עד שיידעו מי חותם עמהן; ולא נכנסין לסעודה, עד שיידעו מי מסב עמהן.

הלכות סנהדרין פרק כג

כג,א "לא תקח שחד" אין צריך לומר לעות את הדין, אלא אפלו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אסור, ועובר בלא תעשה. וחרי הוא בכלל "ארור לקח שחד"; וחייב להחזיר השחד, פשיטא בענו הנותן. וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה כך הנותן, שנאמר "ולפני עור, לא תתן מכשול".

כג,ב כל דין שיושב ומגדל מעלתו, כדי להרבות שכר לחונניו ולסופריו חרי הוא בכלל הנזטים אחרי הפצע; וכן עשו בני שמואל, ולכך נאמר בהם "ויטו אחרי הפצע; ויקחו שחד".

כג,ג ולא שחד ממוזן בלבה, אלא אפלו שחד דברים. ומעשה בדין שהיה עולה בדוגית קטנה לעבר בנחר, ופשט אחד ידו וסיעו בעליתו, והיה לו דין; ואמר לו הדין, חריני פסול לך לדין. ומעשה באחד שהעביר אברה שלעוף מעל רדיד הדין, ואחד פסה רק מלפני הדין; ואמר לו, חריני פסול לך לדין.

כג,ד ומעשה באחד שהביא מתנה ממתנות בהנה לדין פוחין; ואמר לו, פסול אני לך לדין. ומעשה בארים אחד שילדין שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו, מערב שבת לערב שבת; פעם אחת הקדים והביא בחמישי בשבת, מפני שהיה לו דין, ואמר

לְאָדָם תִּשְׁפָּטוּ, כִּי אִם לֹא”.

כִּנּוּט כָּל דִּין שְׂאִינֵנוּ דִּין אֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, גֹּזֵרִים לְשִׁכְנִיחָה שְׁתַּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל. וְכָל דִּין שְׂנוּטֵל מִמּוֹן מִזָּה וְנִזְתָּנוּ לָזֶה, שְׂלֵא כַּדִּין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹבֵחַ מִמֶּנּוּ נַפְשׁוֹת: שְׁנֵאמַר “וְקָבַע אֶת קִבְעֵיהֶם נַפְשׁ”.

כִּנּוּי וְכָל דִּין שְׂדוּן דִּין אֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, אִפְלוּ שְׁעָה אַחַת פְּאֵלוּ תִקֵּן אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, וְגֹזֵרִים לְשִׁכְנִיחָה שְׁתַּשְׂרַח בְּיִשְׂרָאֵל: שְׁנֵאמַר “אֱלֹהִים, נִצַּב בַּעֲדַת אֵל”.

וְשָׁמַע יֹאמַר הַדִּין, מַה לִּי וְלִצְרָחָה הַזֹּאת תִּלְמַד לֹאמַר “וְעַמְכֶם, בְּדַבֵּר מִשְׁפָּט” : אֵין לְדִין אֵלֶּא מַה שְׁעִינֵנוּ רִזְאוֹת.

כִּנּוּיָא לְעוֹלָם יִהְיוּ בַּעֲלֵי הַדִּין לְפָנֶיךָ בְּרִשְׁעִים, וּבְחֻזְקַת שְׂפָל אַחַד מִהֶן טוֹעֵן שְׂקֵר, וְדוֹן לְפִי מַה שְׁתִּרְאֶה מִן הַדְּבָרִים; וּכְשִׁיפְטָרוּ מִלְּפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּצַדִּיקִים שְׂקִיבֵלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, וְדוֹן כָּל אַחַד מִהֶם בְּלִבְךָ לְכַף זְכוּת.

לוּ הַדִּין, הַרְיֵנִי פָּסוּל לָךְ לְדוֹן: אַף עַל פִּי שְׁתַּתְּאֲנִים מִשְׁלֵדִין, הוֹאִיל וְהַבִּיאֵן שְׂלֵא בְּזַמְנֵנוּ, נִכְסֵל לוֹ לְדוֹן.

כִּנּוּיָא כָּל דִּין שְׂשׂוֹאֵל שְׂאֵלָה, פָּסוּל לְדוֹן לָזֶה שְׁתַּשְׂאִילוּ. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשְׂלֵא הָיָה לְדִין לְהַשְׂאִיל. אֲבָל הָיָה לוֹ לְהַשְׂאִיל פְּשֵׁר, שְׁחַרְי גַּם זֶה שׂוֹאֵל מִמֶּנּוּ.

כִּנּוּי כָּל דִּין שְׂנֵטֵל שְׂכָרוֹ לְדוֹן, דִּינֵנוּ בְּטִלִּים וְהוּא, שְׂלֵא יִהְיֶה שְׂכָר הַנֶּכֶר. אֲבָל אִם הָיָה עוֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ, וּבָאוּ לְפָנָיו שְׁנֵים לְדִין, וְאִמַר לָהֶן תִּנּוּ לִי מִי שְׁיַעֲשֶׂה תַּחְתִּי עַד שְׂאֲדוֹן לְכֶם, אוֹ תִנּוּ לִי שְׂכָר בְּטַלְתִּי חֲרִי זֶה מִתֵּר. וְהוּא שְׁיַחֲיָה הַדְּבָר נֶכֶר, שְׁהוּא שְׂכָר הַבְּטָלָה בְּלִבְךָ בְּלֵא יוֹתֵר; וְיִטַּל מִשְׁנֵיהֶם בְּשׂוֹחָה, זֶה בְּפָנָיו זֶה. כְּגוֹן זֶה מִתֵּר.

כִּנּוּי אֲסוּר לְדִין לְדוֹן לְמִי שְׁהוּא אוֹחֵבוֹ, אַף עַל פִּי שְׂאִינֵנוּ שׁוֹשְׁבֵינוּ וְלֵא רַעוּ אֲשֶׁר כְּנַפְשׁוֹ; וְלֵא לְמִי שְׂשׂוֹנְאָהוּ, אַף עַל פִּי שְׂאִינֵנוּ אוֹיֵב לוֹ וְלֵא מְבַקֵּשׁ רַעְתּוֹ. אֵלֶּא צְרִיךְ שְׁיַחֲיוּ שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינֵין שׁוֹוִין בְּעֵינֵי הַדִּין, וּבְלִבּוֹ. וְאִם לֹא הָיָה מְכִיר אֶת אַחַד מִהֶם, וְלֵא מַעֲשִׂיו אֵין לָךְ דִּין צְדָק כְּמוֹחֵהוּ. וְכָל שְׁנֵי תִלְמוּדֵי חֻכְמִים שְׂשׂוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה אֲסוּרִין לִישֵׁב בְּדִין זֶה עִם זֶה, שְׂדַבֵּר זֶה גֹּזֵרִים לִיצִיאַת הַמִּשְׁפָּט מִעֵקֶל: מִפְּנֵי הַשְׂנְאָה שְׂפִינִיחָה, דַּעַת כָּל אַחַד מִהֶן נוֹטָה לְסַתֵּר דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ.

כִּנּוּי לְעוֹלָם יִרְאֶה הַדִּין עֲצָמוֹ פְּאֵלוּ חֲרַב מִנְחַת לוֹ עַל צוֹאָרוֹ, וְגִיחָנָם פְּתוּחָה לוֹ מִתַּחְתּוֹ; וְיִדַע אֶת מַה הוּא דִין, וְלִפְנֵי מִי הוּא דִין, וּמִי עֲתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ, אִם נָטָה מִקֵּן הָאֱמֶת: שְׁנֵאמַר “אֱלֹהִים, נִצַּב בַּעֲדַת אֵל”, וְאֹמַר “רְאוּ מַה אַתֶּם עֹשִׂים כִּי לֹא

<p>30 NOV</p>	<p>ראשון Sunday</p>	<p>י 10</p>	<p>בבלי: זבחים עד יושלמי: נדרים לו תוספתא: פרה ד נ"ך: משלי יב רמב"ם: סנהדרין יז</p>	<p>נץ החמה: 7:00 סו"ז קר"ש - גר"א: 9:22 סו"ז תפלה - גר"א: 10:09 צה"כ לשיטת ר"ת: 5:42</p>	<p>עלות השחר: 5:47 סו"ז קר"ש - פג"א: 8:46 סו"ז תפלה - פג"א: 9:45 שקיעה: 4:29</p>
<p>1 DEC</p>	<p>שני Monday</p>	<p>יא 11</p>	<p>בבלי: זבחים עח יושלמי: נדרים לו תוספתא: פרה ה נ"ך: משלי יג רמב"ם: סנהדרין יח</p>	<p>נץ החמה: 7:01 סו"ז קר"ש - גר"א: 9:22 סו"ז תפלה - גר"א: 10:10 צה"כ לשיטת ר"ת: 5:42</p>	<p>עלות השחר: 5:48 סו"ז קר"ש - פג"א: 8:46 סו"ז תפלה - פג"א: 9:46 שקיעה: 4:29</p>
<p>2 DEC</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p>יב 12</p>	<p>בבלי: זבחים עט יושלמי: נדרים לח תוספתא: פרה ו נ"ך: משלי יד רמב"ם: סנהדרין יט</p>	<p>נץ החמה: 7:02 סו"ז קר"ש - גר"א: 9:23 סו"ז תפלה - גר"א: 10:10 צה"כ לשיטת ר"ת: 5:41</p>	<p>עלות השחר: 5:49 סו"ז קר"ש - פג"א: 8:47 סו"ז תפלה - פג"א: 9:46 שקיעה: 4:28</p>
<p>3 DEC</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p>יג 13</p>	<p>בבלי: זבחים פ יושלמי: נדרים לט תוספתא: פרה ז נ"ך: משלי טו רמב"ם: סנהדרין כ</p>	<p>נץ החמה: 7:03 סו"ז קר"ש - גר"א: 9:24 סו"ז תפלה - גר"א: 10:11 צה"כ לשיטת ר"ת: 5:41</p>	<p>עלות השחר: 5:50 סו"ז קר"ש - פג"א: 8:48 סו"ז תפלה - פג"א: 9:47 שקיעה: 4:28</p>
<p>4 DEC</p>	<p>המישי Thursday</p>	<p>יד 14</p>	<p>בבלי: זבחים פא יושלמי: נדרים מ תוספתא: פרה ח נ"ך: משלי טז רמב"ם: סנהדרין כא</p>	<p>Tal Umatar at night נץ החמה: 7:04 סו"ז קר"ש - גר"א: 9:24 סו"ז תפלה - גר"א: 10:11 צה"כ לשיטת ר"ת: 5:41</p>	<p>עלות השחר: 5:51 סו"ז קר"ש - פג"א: 8:48 סו"ז תפלה - פג"א: 9:47 שקיעה: 4:28</p>
<p>5 DEC</p>	<p>ששי Friday</p>	<p>טו 15</p>	<p>בבלי: זבחים פב יושלמי: נדר א תוספתא: פרה ט נ"ך: משלי יז רמב"ם: סנהדרין כב</p>	<p>נץ החמה: 7:05 סו"ז קר"ש - גר"א: 9:25 סו"ז תפלה - גר"א: 10:12 צה"כ לשיטת ר"ת: 5:41</p>	<p>עלות השחר: 5:52 סו"ז קר"ש - פג"א: 8:49 סו"ז תפלה - פג"א: 9:48 שקיעה: 4:28</p>
<p>Candle Lighting 4:10 הדלקת הנרות</p>					
<p>6 DEC</p>	<p>שב"ק Shabbos</p>	<p>טז 16</p>	<p>בבלי: זבחים פג יושלמי: נדר ב תוספתא: פרה י נ"ך: משלי יח רמב"ם: סנהדרין כג</p>	<p>נץ החמה: 7:06 סו"ז קר"ש - גר"א: 9:26 סו"ז תפלה - גר"א: 10:13 צה"כ לשיטת ר"ת: 5:41</p>	<p>יושלח עלות השחר: 5:53 סו"ז קר"ש - פג"א: 8:50 סו"ז תפלה - פג"א: 9:49 שקיעה: 4:28</p>
<p>Shabbos Ends 5:41 זמן מוצש"ק</p>					

סוק"ל חודש כסלו ליל ו' עד 12:39

דוֹרֵף שׁוֹחֲטִים רְשָׁעִים וְאֵס גְּעֵבֵן צוֹ עֶסֶן טְרֵיפוֹת פֶּאֶר אֵיזֵן, דוֹרֵף דָּעַם וְעוֹרֵט פֶּאֶרְמֶעֶרְט גְּזִילוֹת אוֹיֵף דָּעַר וְעוֹלֵט. (סֵפֶר הַמְדוּת אוֹת שׁוֹחֵט סִימָן ג')